

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

novembre 2009

**Govern
de les Illes Balears**

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

novembre 2009

Direcció: Andreu Sansó Rosselló
Director General d'Economia

Coordinació: Miquel Quetglas Oliver

Realització:

Margalida Albertí Garau
Maravillas Álvarez López
Amelia Cabellos Barreiro
Laura Maria Coll Pons
Beatriz Esteban Comamala
Virtudes Fernández Ávila
Margarita Ibáñez Ripoll
Mª Angeles Morales Oliva
Álvaro Sánchez Pérez
Patricia Tous Prieto
Elisabet Villar Yeates

Monogràfic:

Carles Manera Erbina
Ivan Murray

Direcció General d'Economia
Conselleria d'Economia i Hisenda
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
C/ Palau Reial, 17
07001 - Palma
Illes Balears (Spain)
Tel.: +34.971.177.928
Fax.: +34.971.177.959
<http://dgeconomia.caib.es>
E-mail: informa@dgeconomia.caib.es

DL PM 1.214-2002

Subscripció:

Per subscriure-vos de franc al nostre servei d'informació, vos convidam a enviar un missatge per correus electrònic a l'adreça:

informa@dgeconomia.caib.es

Vos notificarem la publicació del nostre butlletí de conjuntura econòmica en versió digital tan aviat com estigui disponible, com també d'altres notícies d'interès.

índex

Resum executiu	3
I. Entorn	5
1. Internacional	5
2. Unió Europea	9
3. Espanya	11
II. Illes Balears	13
1. Agropesquer	15
2. Indústria i energia	19
3. Construcció	23
4. Serveis	25
4.1. Comerç	26
4.2. Turisme. Hosteleria	26
4.3. Turisme. Transport i comunicacions	32
4.4. Intermediació financiera	36
4.5. Serveis empresarials i activitat immobiliària	38
4.6. Altres serveis	39
5. Mercat Laboral	41
5.1. Ocupació	41
5.2. Costos laborals	43
6. Preus	45
7. Demanda	47
7.1. Consum	47
7.2. Turisme. Consum no residents	48
7.3. Inversió	49
III. Medi ambient	51
IV. Monografia	60
Mesurar l'economia balear amb òptica ambiental: anotacions preliminars i proposta de treball <i>Carles Manera Erbina i Ivan Murray</i>	
Índex de taules i gràfics	66
Notes i abreviatures. Agraïments	67

Resum executiu

Taula 1. Perspectives de l'economia balear

Taxes de variació del PIB. Volum encadenat (en %)

	Anual			Trimestral					
	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)	
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II
Zona €	3,2	2,9	0,8	1,8	1,9	0,8	-1,8	-5,2	-5,6
Espanya	4,0	3,6	0,9	1,9	1,6	0,9	-0,9	-3,7	-4,5
Balears	2,8	3,0	1,2	2,1	1,5	1,0	0,2	-1,5	-2,9
Mallorca	3,1	3,2	1,3	2,2	1,6	1,1	0,3	-1,4	-2,9
Menorca	1,5	1,4	0,3	1,0	0,4	0,2	-0,1	-1,9	-3,4
Pitiüses	2,1	2,7	1,4	2,5	1,8	1,2	0,4	-1,3	-2,4

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda, INE, Eurostat

a: avanç e: estimació

L'economia mundial, al llarg de 2009, pateix les conseqüències d'una forta contracció mundial iniciada ara fa dos anys amb el detonant dels préstecs hipotecaris d'alt risc (subprime). El 29 de setembre de 2008 el Congrés dels Estats Units va rebutjar el pla de rescat proposat pel Govern, que ascendia a 700.000 milions de dòlars, cosa que provocà, arreu del món, una greu crisi de confiança. La quantitat i qualitat dels actius tòxics en poder del sistema financer i l'asimetria d'informació respecte d'aquest fet provoca distorsions al mercat l'interbancari que acaben afectant l'economia real.

Les principals economies del món aproven estímuls econòmics, amb més o menys èxit, a l'efecte de proporcionar liquiditat al sistema i reactivar el mercat creditici. La contracció del comerç mundial també afecta les economies exportadores com la xinesa, la nipona o la germànica, cosa que aguditz i globalitza la crisi. Al mercat laboral es destrueixen milions de llocs de feina el 2009 i les taxes d'atur acumulen una pujada generalitzada. Tanmateix, a partir del segon trimestre hi ha senyals que la caiguda generalitzada del PIB de les principals economies se suavitza com a resposta a l'acció combinada dels diferents governs i això provoca que les previsions de creixement dels principals organismes millorin substancialment.

Espanya, com a país que depèn en gran mesura de les economies exteriors, intensifica la caiguda del PIB al segon trimestre i es converteix en l'única economia avançada en què les previsions no són favorables per a l'any que ve. Tots els sectors econòmics presenten dificultats, en especial la indústria i la construcció. En resposta a això, el mercat laboral es veu afectat amb molta virulència i la taxa d'atur arriba a duplicar la mitjana europea amb una incidència important a l'atur juvenil i a la contractació temporal.

L'economia de les Illes Balears entra en recessió tècnica en el segon trimestre de 2009, atès que enllaça dos trimestres consecutius amb retrocessos en el creixement. A més, es preveu que en el conjunt de l'any la davallada s'acosti als tres punts percentuals i que les variacions

negatives es perllonguin el 2010, tot i que en menor intensitat. Menorca és l'illa en què el retrocés és més intens, i l'arxipèlag pitiús és la regió que mostra una mica més de dinamisme. L'evolució de Mallorca és semblant a la del conjunt de les Illes Balears.

La situació de crisi també afecta el sector primari. La caiguda de preus i de vendes s'accentua en el mercat central, més en el cas de la fruita que en el de l'hortalissa. L'exportació de la patata i de la garrofa minva, mentre que l'acollida estrangera és bona per a vins i licors insulars. Pel que fa a la ramaderia, la disminució de carn sacrificada i la crisi del sector lacti motiva la posada en marxa d'accions per millorar la situació. D'altra banda, en el segon trimestre de 2009 el sector pesquer presenta minves tant en pes com en valor econòmic.

El sector secundari persisteix en el segon trimestre de 2009 en taxes negatives de creixement. L'índex de producció industrial registra la disminució més baixa des de setembre de 2008. L'activitat de l'energia, que fins ara presentava increments en els indicadors d'activitat, es contagia de l'atonía de la resta de l'economia. Finalment, el valor de les exportacions del primer semestre s'incrementa en una cinquena part respecte el del mateix període de l'any passat.

La construcció és, un trimestre més, el sector amb més dificultats, fet que es reflecteix en la significant caiguda del VAB del segon trimestre. L'acumulació de l'estoc d'habitatges en venda, juntament amb el retraïment de la demanda, ha pressionat el preu a la baixa, però, tot i això, el nombre de transaccions immobiliàries continua en descens. Segons l'evolució dels principals indicadors avançats, no es preveu que el sector recuperi les taxes de creixement positives a curt termini.

Les principals macromagnituds dels serveis mostren decreixements respecte de l'any passat. Els indicadors disponibles fins al moment sobre la temporada turística mostren que durant la temporada alta s'ha reduït el nombre de turistes que han visitat les illes, com també la despesa total que han efectuat, fet que s'ha traduït en ingres-

sos més baixos i en el tancament prematur d'alguns establiments hotelers. Tot plegat ha afectat negativament l'activitat comercial i la d'altres serveis complementaris del turisme.

En l'activitat del comerç, els indicadors de la xifra de negocis verifiquen la frenada en la caiguda de les taxes de variació interanual, tal com es comentà en el butlletí del juliol passat. Això fa preveure una recuperació de l'activitat per als propers mesos, tot i que es preveu que aquesta sigui molt gradual.

A l'hoteleria, el nombre de pernoctacions de gener a agost baixa respecte de l'any anterior. Malgrat la variació interanual negativa en el mes d'agost del nombre de viatgers allotjats, l'estada mitjana de tots els establiments turístics illencs augmenta fins a 7,3 dies. Juntament amb Catalunya, les Illes Balears són la destinació principal de turistes internacionals. Tot i això, les dades acumulades de gener fins a agost presenten una davallada respecte de 2008 en el nombre de visites de turistes estrangers (principalment alemanys i britànics), causada per la competència de destinacions emergents com ara Malta, Croàcia o Turquia. L'arxipèlag pitiús mostra els resultats més negatius pel que fa el nombre de pernoctacions i de viatgers en establiments hotelers. A l'agost, els preus i els ingressos hotelers minven considerablement a les Illes Balears, però la disminució és menys negativa que la mitjana del conjunt estatal.

L'actual situació econòmica de recessió ha donat com a resultat una reducció en la demanda de vols cap a les principals destinacions turístiques espanyoles. Els passatgers que arriben als aeroports de les Illes Balears fins al mes d'agost supera els deu milions de persones, la qual cosa representa un descens respecte del mateix període de l'any anterior. Segons l'aeroport d'arribada, a les tres illes descendeix el nombre de passatgers, com també els principals països d'origen mostren minvaments respecte de l'any anterior, entre els quals destaca la reducció del mercat britànic. Pel que fa al transport marítim, els passatgers que arriben a l'arxipèlag balear fins al mes d'agost registren una davallada del 15,1% respecte de l'any anterior. L'evolució dels passatgers que arriben en creuers turístics no és tan negativa com la dels de línia regular. El transport de mercaderies mostra una tendència negativa amb una caiguda de l'activitat que ha estat general per a tot tipus de productes, i afecta especialment els que es relacionen amb el sector de la construcció.

El sistema financer espanyol continua estable, si bé encara pateix latents problemes com la desacceleració del crèdit i la creixent morositat. Aquesta segona ha estat determinant per l'inici en els darrers mesos de la reordenació del mapa bancari espanyol, amb diversos projectes de fusió entre entitats financeres (bàsicament, caixes d'estalvi). Els indicadors d'intermediació financera per a les Illes Balears presenten una millora relativa, tot i que resta observar com evoluciona la morositat després de l'estiu.

El mercat laboral de les Illes Balears, atesa la seva estacionalitat, millora lleugerament des de l'abril fins al juliol, però malgrat la temporada turística i l'execució dels plans

d'inversió local, als mesos d'agost i setembre continua augmentant el nombre d'aturats, amb més incidència quantitativa al sector de serveis. L'afiliació a la Seguretat Social descendeix i l'increment salarial signat mitjançant convenis col·lectius arriba gairebé al 2,3%, tot i que l'inflació se situa en nombres negatius.

La taxa de variació interanual del mes de setembre de l'índex de preus de consum (IPC) és negativa per sisè mes consecutiu. Les causes principals són la tendència a la baixa del preu del petroli i la contracció de la demanda interna. Quant a la inflació subjacent, en el mes de setembre assoleix un nou mínim i se situa al 0,0%. La inflació de la zona euro del mes de setembre suposa una variació del -0,3%. Destaca la nova publicació de l'índex harmonitzat de preus de consum a impostos constants (IHPC-IC), que té l'objectiu de mesurar l'evolució dels preus de consum, considerant que els impostos sobre productes es mantenen constants.

El consum privat intensifica el retrocés, tot i la recuperació de la renda disponible, atès que continuen presents la manca de confiança davant l'evolució econòmica i la difícil situació del mercat laboral.

La inversió empresarial mostra un trimestre més de caiguda interanual per al conjunt d'Espanya, especialment per als béns d'equipament, si bé els indicadors disponibles per a les Illes Balears mostren un punt d'inflexió en el ritme de caiguda, que comença a ser més suau.

En el mes de desembre es durà a terme a Copenhague la cimera de l'ONU en medi ambient i establirà l'objectiu que la temperatura no s'incrementi en més de 2°C per damunt dels nivells preindustrials. Per tal d'aconseguir-ho, per a 2050 s'haurien de reduir les emissions mundials dels gasos d'efecte hivernacle (GEH) almenys un 50% respecte de 1990. A les Illes Balears, les emissions varen créixer un 76,6% des de 1990 fins a 2006. D'aquí la importància de treballar en els mecanismes per assolir l'objectiu de la reducció dels GEH. D'altra banda, el PIB no reflecteix el benestar d'un estat, segons el recent informe "Measurement of Economic Performance and Social Progress", de Stiglitz, Sen, i Fitoussi. És per tot això, i en relació amb els indicadors que es proposen en el monogràfic d'aquesta edició, que es tracten el consum de ciment, el consum d'aigua, la producció de residus sòlids urbans, la contaminació atmosfèrica, el consum d'energia i la intensitat energètica, l'índex de desenvolupament humà, l'índex físic de qualitat de vida i l'índex de pressió humana.

El monogràfic d'aquest butlletí presenta, d'una banda, la necessitat de completar els indicadors tradicionals de l'activitat econòmica amb mesures que tinguin en compte l'òptica ambiental i, de l'altra, una proposta amb les línies que s'han de seguir per estructurar aquest sistema d'indicadors complementari. Per tant, la primera part exposa les mancances que tenen els sistemes de comptabilitat nacional per incorporar la dimensió socioambiental a l'anàlisi econòmica. El segon apartat mostra quines bases s'han d'establir per arribar a una planificació integral i incorporar, així, la perspectiva a llarg termini. Finalment, es proposen deu indicadors concrets per mesurar l'impacte ambiental de l'economia.

I. ENTORN

1 Internacional

Al segon trimestre de 2009, l'**economia mundial** encara continuava immersa en una profunda recessió, si bé a partir del tercer trimestre l'economia internacional produeix certs senyals d'estabilització, sobretot basats en la millora dels índexs de confiança de consumidors i empreses. A partir de la fallida de Lehman Brothers el setembre de 2008, la incertesa sobre el nombre o la grandària dels actius tòxics i l'efecte que aquests podrien tenir en els balanços de les entitats bancàries provocaren una crisi de confiança al mercat interbancari, que es materialitzà en restriccions a l'accés al capital. Les autoritats monetàries dels principals països han reaccionat en dos fronts principals: d'una banda, han davallat els tipus bàsics de referència i, de l'altra, han injectat liquiditat a les entitats bancàries. La contracció del comerç internacional i la caiguda generalitzada del PIB a la majoria dels països avançats han obligat a fer fortes intervencions governamentals als sectors estratègics a l'efecte d'induir reactivacions en l'economia real. El mercat laboral és el que més ha patit les conseqüències de la crisi, amb pujades de les taxes d'atur en gairebé tots els països industrialitzats. Les previsions de creixement dels diversos organismes internacionals han estat revisades freqüentment a la baixa a causa de l'elevat grau d'incertesa, i milloren significativament a partir d'octubre. La darrera reunió del G20 ha tingut lloc a Pittsburgh, i les principals economies del món han decidit, entre d'altres, mantenir els estímuls econò-

mics fins a 2010 a l'efecte de consolidar la recuperació econòmica

Expectatives optimistes de recuperació mundial per part dels organismes internacionals.

Les **economies emergents**, que durant l'any 2008 semblava que esquivaven la crisi, han estat, finalment, afectades per la forta contracció de les exportacions. Malgrat això, a partir del segon trimestre, les quantitativament importants mesures d'estímul fiscal i les polítiques monetàries expansives fan augmentar la inversió en aquestes regions: s'afegeixen retallades impositives, s'atorguen subvencions públiques, es mantenen els tipus d'interès baixos i es conté la inflació, fets que han tingut un impacte positiu en la renda real disponible i en el consum privat. El comerç exterior augmenta sobretot en les regions asiàtiques, en països com ara l'**Índia**, **Hong Kong** i **Singapur**. Les seves taxes de creixement del PIB, encara que positives, s'han vist rebaixades per la disminució de la demanda exterior dels clients principals: els Estats Units i Europa. L'FMI preveu per al conjunt de les economies emergents un creixement de l'1,5% el 2009 i del 5,1% per a l'any següent.

Taula 2. Indicadors internacionals i de la Unió Europea

	PIB 2on trim	Taxa d'atur* ago-09	Inflació sep-09
Estats Units	-3,8	9,7	-1,3
Japó	-7,2	5,7°	-2,2
Unió Europea	-4,9	9,1	0,3
Regne Unit	-5,5	7,8 ^a	1,1
Zona euro	-4,8	9,6	-0,3
Alemanya	-5,9	7,7	-0,5
França	-2,8	9,9	-0,4
Itàlia	-6,0	7,4 ^a	0,4
Espanya	-4,2	18,9	-1,0

Font: EUROSTAT, US Bureau of Labor Statistics,

* Percentatge sobre població activa

° Dada de juliol

^a Dada de juny

Estats Units d'Amèrica

Als **Estats Units** el dèficit comercial de béns i serveis al mes de juliol s'eleva fins als 32.000 milions de dòlars, mentre que el dèficit públic es preveu que arribi fins a l'11,2% del PIB. Les despeses en salvaments bancaris i industrials han estat menors del que s'havia projectat i, a més, els bancs que s'apuntaren als programes d'ajuts comencen a retornar els doblers prestats a l'administració nord-americana.

El PIB per al primer i segon trimestre cau un -3,3% i un -3,8%, respectivament, encara que aquesta contracció presenta signes de suavització (-0,7% intertrimestral) i recull els fruits dels diferents paquets d'estímuls públics i un comportament més favorable de la balança de pagaments afavorida per la forta baixada de les importacions. D'altra banda, cal remarcar que l'intens ajustament laboral continua afegint persones a l'atur i, d'aquesta manera, la taxa d'atur se situa en el 9,8%, amb un 35,6% de llarga durada (criteri de la Bureau of Labour Statistics). La destrucció de l'ocupació és molt intensa; des del desembre de 2007 s'han amortitzat devers 7,2 milions de

llocs de feina no agrícoles amb la incidència més important a la construcció i les manufactures. Aquesta intensa destrucció de l'ocupació es produeix fonamentalment en els llocs de feina que són de baixa qualificació.

El comportament de la inflació allunya els nombres negatius al mes d'agost i arriba a taxes del 0,4% en l'índex de preus del consumidor a causa d'un encariment del preu de la benzina. La inflació subjacent se situa al 0,1% durant aquest mateix mes i assenyalava una tendència plana o lleugerament alcista. El tipus d'interès es manté entre 0 i 0,25%.

Als Estats Units hi ha, per part de les autoritats monetàries, una confiança en la recuperació econòmica a partir del tercer trimestre, que es basa en la millora de certs indicadors, com ara els índexs de preus de consum i de la producció (+0,4% i +1,7%, respectivament, durant el mes d'agost) i una possible estabilització del mercat residencial. A més, cal afegir que els organismes internacionals preveuen una estabilització de l'economia al tercer i quart trimestre i una lleugera recuperació el 2010 (+1,5%).

Taula 3. Previsions internacionals per al 2009

	PIB	Taxa d'atur	Inflació
Estats Units	-2,7	9,3	-0,4
Japó	-5,4	5,4	-1,1
Unió Europea	-4,0	9,9	0,9
Regne Unit	-4,3	7,6	1,9
Zona euro	-4,0	9,9	0,4
Alemanya	-5,1	8,0	0,3
França	-2,1	9,5	0,0
Itàlia	-5,0	9,1	0,9
Espanya	-3,7	18,2	0,0

Font: Comissió Europea (int. Forecast), FMI

Japó

Amb una gran dependència de les exportacions, l'economia del **Japó** presenta a l'inici de 2009 taxes de creixement interanual del -8,4%, i acumula quatre trimestres consecutius de contracció del PIB. Tot i això, en el segon trimestre el creixement és positiu (3,7% interanual) a causa de l'augment de la demanda exterior (+6,3% intertrimestral), del consum privat (+0,8%) i de la inversió pública (+8,1%). A la darrera reunió del Banc de Japó es decideix mantenir els tipus al 0,1% i el nou govern nipó anuncia la retirada d'estímuls fiscals per valor de 21.260 milions d'euros que es destinaran a despeses socials.

La producció industrial puja un 1,8% a l'agost respecte del mes de juliol i suma el sisè mes consecutiu en positiu malgrat que en termes interanuals el descens sigui d'un -18,7%. L'índex de preus d'aquest mateix mes es col·loca novament en nombres negatius i retrocedeix un -2,2% interanual. La inflació subjacent torna a baixar i se situa en el 0,9%. A més, la forta apreciació del ien res-

pecte del dòlar resta competitivitat a les empreses nipones fortament orientades a l'exportació.

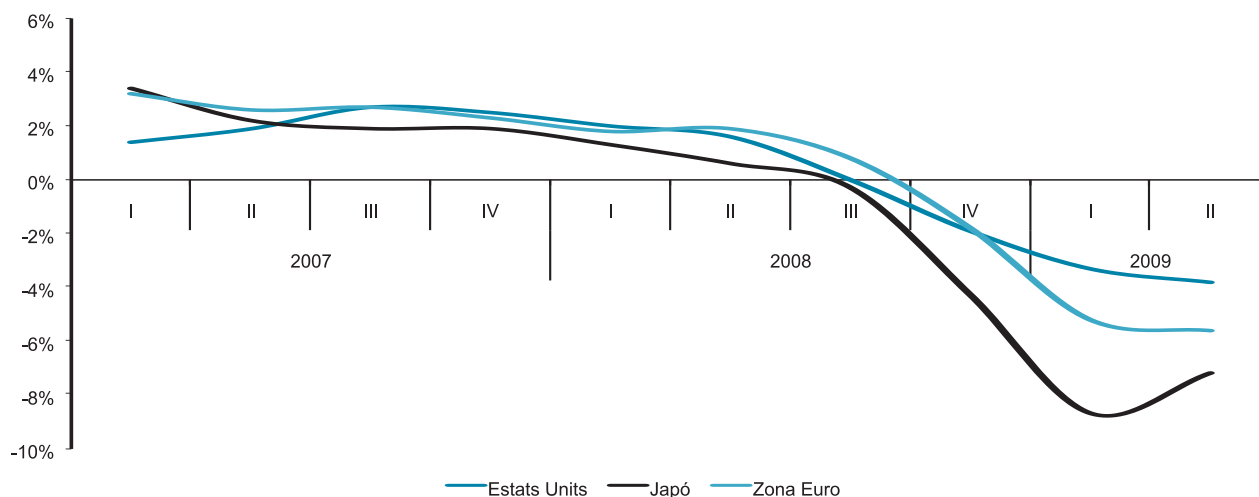
La caiguda de les importacions provoca que, al mes d'agost, es produeixi un superàvit per compte corrent de més de 9.000 milions d'euros (+10,4% interanual), com també un superàvit (més baix de l'esperat) de 180.900 milions de iens a la balança de béns i serveis.

Augmenten les exportacions nipones cap als socis asiàtics.

La taxa d'atur se situa en el 5,5% al mes d'agost i millora dues dècimes a causa de la caiguda de la població activa i no pas per un increment de la contractació.

La nova revisió de les previsions de l'FMI estima el creixement per a l'any 2009 en un -6,0% i un creixement positiu del 1,7% per a 2010.

Gràfic 1. Variació interanual del PIB

Font: EUROSTAT i US Department of Commerce

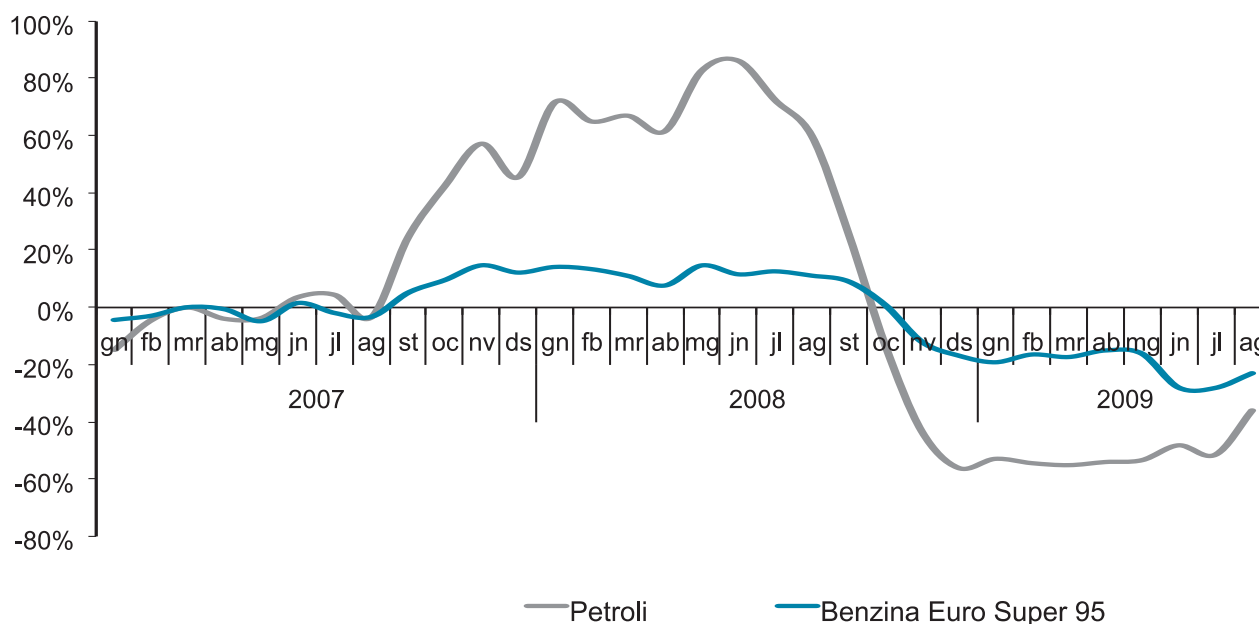
Xina

La **Xina**, que des de l'any 2001 tenia taxes de creixement de dos dígit, alenteix el creixement per al primer i segon trimestre de 2009 (un 6,1% i 7,9% interanual, respectivament). Els plans públics d'estímul econòmic, de l'ordre de 450.000 milions d'euros, s'han destinat, principalment, a l'obra pública i a fortes inversions en infraestructures que fan preveure (per part de l'FMI) un creixement del 8,5% per al conjunt de 2009 i d'un 9,0% l'any següent. De fet, per fer front a aquesta forta inversió el govern xinès ha augmentat les importacions de matèries primeres i, d'aquesta manera, la balança comercial ha empitjorat substancialment en aquest darrer trimestre. A diferència dels

països més avançats, en què el crèdit pateix una forta contracció, en aquest país es confirma l'augment de les inversions intranacionals al darrer quadrimestre i, així, els nous préstecs en moneda xinesa arriben als 69.500 milions de dòlars. Aquestes inversions pugen un 33% al llarg de l'any i es pronostica que els nous crèdits a mitjà i llarg termini tindran un creixement sostingut impulsat per un augment continu de la inversió en actius fixos de les zones urbanes.

Com a conseqüència de la crisi mundial, en aquest darrer trimestre hi ha un augment de les tensions comercials entre els Estats Units i la Xina a causa de les intencions d'incrementar el proteccionisme comercial.

Gràfic 2. Variació interanual preu barril de Brent i preu benzina euro super 95

Font: Ministeri d'Indústria i elaboració pròpia

Divises i petroli

Quant als mercats de futurs, el **petroli** marcà mínims al mes de desembre passat, entorn dels 40 \$ per barril Brent, i durant el 2009 mostra una gran volatilitat, ja que al final de l'estiu es negocia a devers 70\$/barril i al començament de la tardor torna a baixar fins als 64\$. El probable inici d'una forta fase inflacionista podria perjudicar la recuperació econòmica mundial, però aquesta possibilitat s'atenueja gràcies a l'anunci dels països productors de petroli de no restringir, de moment, la producció i evitar tensions especulatives. L'agència internacional de l'energia ha revisat a l'alça les expectatives de demanda de cru, ateses les noves previsions de recuperació econòmica mundial per a 2010.

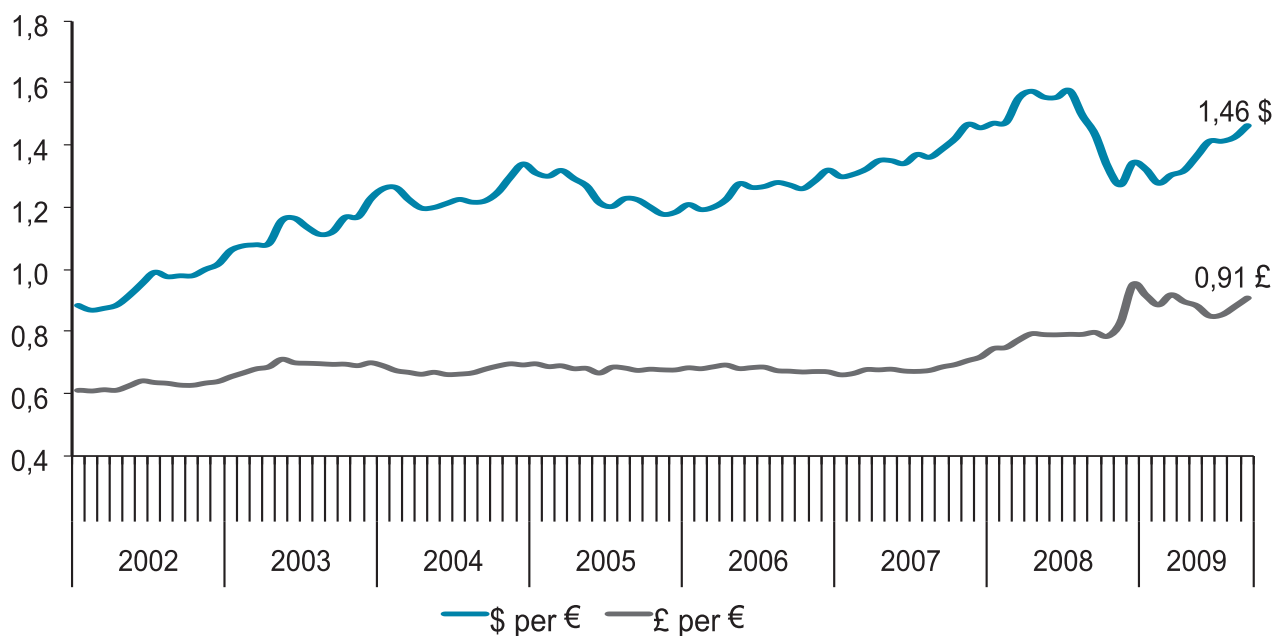
El mercat de l'or, que durant el 2009 ha actuat com a refugi dels inversors, arriba al mes de setembre a

màxims de 1023,30\$/unça troy (31,10 grams) a causa, d'una banda, de la feblesa del dòlar i, de l'altra, de la incertesa que mantenen els inversors.

El dòlar perd valor respecte de l'euro.

Als mercats canviaris, el dòlar continua depreciant-se respecte de l'euro i arriba als 1,47 \$/€ al mes d'octubre, com també la lliura esterlina, que arriba als 0,92 £/€. El dòlar, durant tot el 2009, continua mostrant una feblesa sense precedents que afavoreix les exportacions dels Estats Units. El petroli, el preu del qual continua vinculat al dòlar, es beneficia d'aquesta depreciació i conté els preus energètics.

Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia

El Fons Monetari Internacional millora mig punt les previsions de creixement a la Unió.

La crisi internacional ha afectat la majoria de les economies europees durant el primer semestre de 2009. Al primer trimestre, el PIB de la Unió es va contreure un -4,8% en taxa interanual (-2,4% respecte del darrer trimestre de 2008) i al segon trimestre ha empitjorat a un -4,9% (-0,3% intertrimestral). Sembla que la recessió es desacelera al segon a causa de l'avanç important de les economies francesa i germànica i un comportament més favorable de les economies de Polònia i Irlanda i dels països de l'est. Els països bàltics són els que han patit més les conseqüències de la crisi mundial i el fort ajustament encara continua al segon trimestre. Les taxes d'atur dels anteriorment anomenats "tigres bàltics" arriben fins a més del 15%, contreuen fortament el consum privat i agreugen el retrocés de les exportacions.

La **taxa d'atur** a la Unió Europea (UE27) és del 9,1% al mes d'agost i especialment elevada entre els joves (19,8%). En un any s'han afegit més de cinc milions de persones a la situació d'atur i s'arriba gairebé als 22 milions de desocupats. La previsió de l'FMI respecte de l'atur és que continuï en augment durant el 2009 i el 2010 a causa del retard que presenta el mercat laboral respecte de la resta dels mercats.

Després d'abril i maig, les noves comandes industrials tenen un comportament més favorable i, al mes de juliol, suposen un avanç del 1,6% respecte del mes anterior (amb un comportament destacable de Suècia). Tot i això, aquesta dada s'ha de prendre amb molta cautela, ja que, respecte de juliol del 2008, la baixada és de gairebé el 25%.

Les noves correccions a les previsions de creixement del Fons Monetari Internacional (FMI) per a la Unió Europea són a l'alça. Així, s'estima una contracció del PIB de la Unió del -4,2% per a l'any 2009 i un creixement positiu del 0,5% per a 2010, si bé aquesta taxa de l'any que ve encara no serà suficient per crear ocupació.

Zona euro

El tipus d'intervenció es manté en mínims històrics.

La **zona euro** registrà al llarg de 2009 una forta contracció. En taxes interanuals, el PIB presentà un descens del -4,9% i -4,6% al primer i segon trimestre, respectivament. Les previsions de creixement de la Comissió Europea a l'àrea euro per a 2009 són del -4,0%, i d'un -0,1% per a 2010. El Fons Monetari Internacional, amb la revisió d'octubre, situa el creixement en un -4,2% per a 2009 i en un 0,3% per a 2010.

El sector exterior pateix les conseqüències de la contracció mundial del comerç a causa de la crisi. Si bé la balança comercial millora substancialment a causa d'una forta baixada de les importacions (al mes de juliol, un -30% en termes interanuals) també s'esdevé una baixada del 19% en les exportacions. Aquest fet condueix a un superàvit de la balança comercial de 12,6 bilions d'euros, amb el

lideratge d'Alemanya, que acumula 59,4 bilions d'euros entre gener i juny de 2009. D'altra banda, el dèficit més important s'acumula a França que, al mateix període, s'anota -28,8 bilions d'euros tot seguit d'Espanya, amb -23,9 bilions.

La deflació continua present i al mes d'agost la taxa de variació de l'índex de preus se situa en el -0,2%, arrossegada pels preus energètics i transports. La inflació esperada per al mes de setembre és del -0,3% i continua en nombres negatius atesa, en part, la volatilitat dels mercats del petroli, que tornen a baixar preus després d'un breu recorregut alcista. És destacable el fet que, tot i la contenció de la inflació, enguany el cost laboral nominal per hora al segon trimestre puja un 4% a l'àrea euro i, d'aquests, els salaris, un 3,9%, en què la pujada més important correspon al sector industrial (+5,3%).

L'ocupació cau al segon trimestre un -0,5% (més de 700.000 persones) en termes intertrimestrals i un -1,8% respecte del mateix trimestre de l'any anterior. Una de les primeres mesures per fer front als desajustaments productius per part de les empreses és la reducció de plantilles, que, atesa l'atonía econòmica actual, es veuen sobredimensionades. La taxa d'atur al mes d'agost puja una dècima, fins al 9,6%, molt influïda per les dificultats dels més joves per trobar feina.

Regne Unit

La balança de pagaments millora a l'economia britànica.

Al **Regne Unit** la recessió econòmica ha estat molt intensa. El PIB del segon trimestre es va contreure un -0,6%, en comparació al trimestre anterior, i en termes interanuals això suposa una baixada del -5,5%. Es pot trobar la causa en un comportament més contingut de la baixada del valor afegit de la indústria (-0,5%) i la construcció (-0,8%), com també un comportament més favorable de la balança de pagaments, ja que s'aprofita de la baixada dels preus energètics.

D'altra banda, el consum privat es contreu un -3,6% interanual i la formació bruta de capital es desploma un -17,2% respecte de l'any anterior. Aquesta baixada del consum està relacionada amb un augment de la propensió d'estalvi per part de les famílies que, després d'una dècada de baixades contínues (1998-2008), torna a remuntar fins al 5,6%.

El Departament del Tresor (HM Treasury) estima que el creixement per a 2009 serà del -4,3% i, per a 2010, d'una dècima en positiu, la qual cosa coincideix amb la Comissió Europea i és molt semblant a les xifres que presenta l'OCDE. La xifra de creixement més positiva per al Regne Unit la proporciona l'FMI, amb un 0,9% per a 2010 en la revisió d'octubre.

La taxa d'atur arriba al 7,7%, un indicador que es manté semblant al d'Alemanya o l'Holanda. La inflació es modera entorn del 2%, tot i que no arriba a taxes negatives com en altres estats membres de la Unió. El tipus d'interès oficial del Banc d'Anglaterra és mig punt percentual inferior al del Banc Central Europeu, perquè les condicions de concessió de crèdits han estat molt restrictives.

Alemanya

Alemanya presenta al segon trimestre una pujada intertrimestral del 0,3% en el PIB (en termes interanuals, se situa en el -7,1%) i trenca així quatre trimestres consecutius de caigudes. Les claus d'aquest lleuger avanç són la inversió pública en infraestructures, una certa recuperació del consum intern i una millora de la balança de pagaments, ja que l'enfonsament de les importacions ha estat més intens que el dels productes exportats, com a la resta de la Unió Europea, a causa d'un comportament més favorable dels preus energètics. L'OCDE, la Comissió Europea i l'FMI ja preveuen un creixement positiu per a 2010.

Les expectatives de recuperació se suavitzen.

Tot i les expectatives optimistes de recuperació, molts d'indicadors continuen en valors negatius, com ara l'índex de producció industrial, que es contreu un -17,0% al mes de juliol.

La inflació se situa al 0,0% al mes d'agost i, amb dades provisionals, torna a caure un -0,3% al setembre i posa en dubte la consolidació de la recuperació iniciada al segon trimestre. A més, l'índex ZEW, referent a la inversió empresarial, torna a enregistrar nombres a la baixa. Les vendes minoristes cauen un -2,6% interanual a l'agost després que al mes anterior fossin positives. La feblesa mostrada pel consum privat i per les exportacions que han estat del -20,0% interanual a l'agost fan que no hi hagi encara indicis clars de recuperació.

Quant al mercat de l'ocupació, la taxa d'atur arriba al 8,2% al setembre i es destrueixen un 0,1% de llocs de feina intermensualment. La baixa taxa de temporalitat i la mateixa estructura productiva d'Alemanya (amb un gran pes industrial) fan que el mercat laboral germànic no hagi patit un ajustament tan intens com els seus veïns continentals.

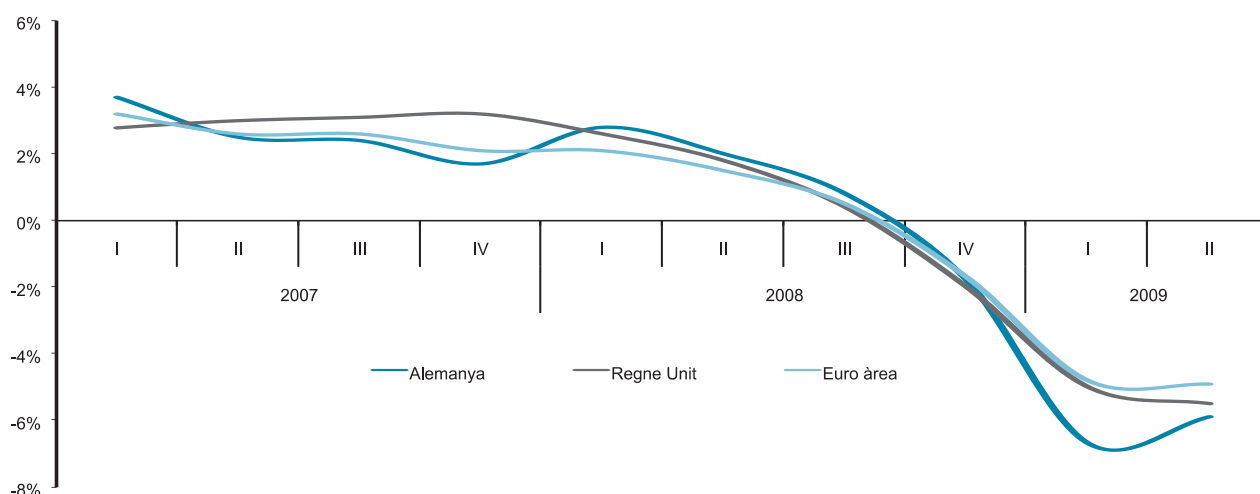
França

Com la resta dels països europeus, la principal preocupació de l'economia francesa és l'augment de la desocupació. La taxa d'atur al mes d'agost se situa gairebé al 10% i, d'acord amb el primer ministre francès, continuarà pujant el 2010, tot i que es previsible que se recuperi a partir del segon trimestre.

El comportament del PIB francès al segon trimestre de 2009 és d'un creixement del 0,3 % respecte del trimestre anterior. Aquesta millora del PIB respon, d'acord amb l'INSEE i seguint la tònica de la resta dels països europeus, a un comportament més favorable de la balança comercial, ja que es varen reduir les importacions un -2,3% en termes intertrimestrals enfront de les exportacions, que augmentaren un 1,0%. Tal com en les economies germànica i britànica, el daltabaix dels preus energètics mundials ha contribuït molt favorablement a aquesta millora del PIB, si bé en el context d'aquesta millora altres indicadors no són tan positius com la balança de pagaments indica. Així, la taxa de formació bruta de capital fix (FBCF) al segon trimestre va baixar un -1%; la variació d'estocs que assenyalava una taxa de -0,6% i l'IPC al mes de setembre torna a baixar al -0,2%. Al mes d'agost el dèficit a la balança de pagaments és de 3.900 milions d'euros i el saldo negatiu acumulat entre l'agost de 2008 i l'agost de 2009 puja fins als 43.500 milions d'euros.

Finalment, cal destacar un lleuger augment del consum privat (+0,3%), del VAB de la indústria manufacturera (+1,1%) i l'increment de la producció de cotxes (+5,6%), després de les reestructuracions productives que ha patit aquest sector.

Gràfic 4. Evolució del PIB de països europeus. Variació interanual

Font: Eurostat i elaboració pròpia

Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola

Taxes de variació interanuals	2009	2010
Consum final nacional privat ¹	-4,1	-0,4
Consum final de l'AP	2,9	1,8
Formació bruta del capital fix	-14,2	-4,7
Demanda nacional	-5,6	-1,0
Exportació de béns i serveis	-16,2	2,1
Importació de béns i serveis	-20,5	-0,6
PIB a preus de mercat	-3,6	-0,3
Ocupació ²	-5,7	-1,5
Taxa d'atur	17,9	18,9

AP: Administració Pública

1. Inclou les ISFLSL

2. Llocs de feina equivalents a temps complet

Font: Quadre macroeconòmic 2008-2010 ed. setembre. Ministeri d'Economia i Hisenda

Previsions negatives el 2010 a causa de la forta vinculació econòmica exterior.

Els indicadors conjunturals d'Espanya empitjoren al segon trimestre de l'any. Així, quan el primer trimestre de 2009 el creixement del PIB se situa en el -3,2% interanual, al segon cedeix un -4,2% (-1,1% intertrimestral). Els diversos organismes internacionals preveuen que la contracció continuarà durant tot el 2010 i que la recuperació no serà efectiva fins a 2011, fet que posa de manifest la forta exposició de l'economia espanyola a les turbulències internacionals. La previsió de creixement de la Comissió Europea és d'un -3,7% per a 2009 i d'un -1,0% per a 2010 i denota, d'aquesta manera, un cert retard en la recuperació respecte dels principals socis europeus. L'escenari macroeconòmic que considera el Ministeri d'Economia i Hisenda preveu una contracció del PIB del -3,6% durant el 2009 i situa la contracció de 2010 en el -0,3%, set dècimes per sobre les de la Comissió. De tota manera, Espanya serà l'únic país avançat en què es preveu la persistència dels nombres negatius durant l'any que ve.

La despesa en consum final assoleix un retrocés del -3,0% al segon trimestre de 2009. El consum de les famílies és el més afectat per la conjuntura nacional i cedeix un -5,9% al mateix període. L'intens ajustament del mercat laboral, la restricció en la concessió de crèdits per part de les entitats financeres i les incertes perspectives

a curt o mitjà termini han provocat una forta retracció del consum, un dels pilars del creixement econòmic dels darrers anys. D'altra banda, la contracció més important dels components de la demanda es produeix en els béns d'equipament (un -28,9% de variació interanual al segon trimestre) que afecta negativament la formació bruta de capital fix (un -17,0% interanual al mateix període). Les previsions del Ministeri d'Economia i Hisenda per a 2009 i 2010 són d'un creixement de l'FBCF del -14,1% i -4,5%, respectivament. La balança de pagaments millora a causa de la baixada més pronunciada de les importacions (-22,3% al segon trimestre) que de les exportacions (-15,7% al mateix període), si bé ambdós components es redueixen en consonància amb la contracció del comerç mundial.

Quant a l'oferta, tots els sectors experimenten una forta contracció en la seva activitat, que s'accelera al llarg de l'any. El nombre de societats mercantils creades durant els primers vuit mesos cau un -29,2% de taxa interanual i al mes d'agost s'anota un descens del 18,3%. El nombre de societats dissoltes augmenta un 8,6% en dades interanuals acumulades.

La indústria és el sector que reflecteix la caiguda més intensa, que arriba fins al -18,1% al segon trimestre. La construcció continua el camí iniciat el primer trimestre de 2008 i al segon trimestre baixa un -12,0% en taxa interanual. Els experts estimen que l'estoc acumulat d'habitatges pot arribar a 1,7 milions al mes de setembre.

Taula 5. Evolució de l'economia espanyola

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual (en %)
Volum encadenat referència 2000

Trimestre	2007			2008				2009	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Agrari i pesquer	1,0	1,6	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-3,0	-2,3	-1,0
Indústria i energia	2,8	2,5	0,9	2,3	0,1	-2,1	-6,1	-13,7	-16,5
Construcció	2,5	1,7	2,2	0,6	-0,2	-1,5	-4,3	-5,7	-6,0
Serveis	5,2	4,9	5,0	3,5	2,9	1,8	0,7	-0,2	-1,1
PIB a preus de mercat	3,8	3,5	3,1	2,5	1,7	0,5	-1,2	-3,2	-4,2

Font: INE

La inflació es manté en mínims (-0,8% al mes d'agost), si bé al mes de setembre la caiguda es torna a accentuar fins al -1,0% i deixa la mitjana de gener a setembre en un -0,4%. El comportament dels preus energètics i del mercat de petroli ha condicionat aquesta baixada, ja que, per components, el preu dels carburants varia un -15,5% interanual fins al mes de setembre i els preus dels productes energètics, un -10,2%. La inflació subjacent també es continua desaccelerant i se situa en el 0,1% al mes de setembre. Els diversos organismes preveuen un augment de la inflació al final de 2009 fins que se situï en taxes positives a causa d'un presumible comportament alcista del preu dels combustibles i de l'alimentació.

La taxa d'atur pot arribar al 20% durant el 2010.

En el mercat laboral, l'evolució de l'ocupació es presenta en sintonia amb l'activitat econòmica. La destrucció de

llocs de feina és molt intensa al primer semestre de 2009 i arriba al mes de setembre fins als 3,7 milions d'aturats, cosa que suposa un increment interanual de més del 40%. L'inici de la temporada turística i l'aplicació de polítiques expansives, com el Plan E de desenvolupament local, van millorar les taxes intermensuals del mes de maig fins al juliol, tot i que a l'agost va tornar a empitjorar amb un increment del 2,4% respecte de juliol. Tots els sectors econòmics augmenten el nombre d'aturats, excepte l'agricultura (cal considerar que les sèries no són estrictament comparables, atès el canvi de nomenclatura de la nova CNAE09). Les previsions del Ministeri d'Economia i Hisenda per a la resta de l'any situen la taxa de creació de l'ocupació en el -5,9% i en el -1,7% per a 2010, mentre que la taxa d'atur augmenta fins al 17,9% per a 2009 i empitjora al 2010 (18,9%). L'OCDE situa la taxa d'atur al voltant del 20% per a 2010, en sintonia amb les previsions de l'FMI que en el *World Economic Outlook* d'octubre preveu una taxa del 18,2% per a 2009 i del 20,2% a l'any 2010.

II. ILLES BALEARS

Taula 6. Evolució de l'economia balear

Taxes de variació del VAB a preus constants (en %)

	Anual			Trimestral					
	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)	
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II
Balears	2,8	3,0	1,1	2,1	1,5	1,0	0,2	-1,5	-2,9
Agropesquer	3,5	2,0	0,8						
Indústria	1,7	1,5	0,5	1,0	0,6	0,3	0,1	-2,3	-3,3
Construcció	3,7	3,7	-1,4	0,2	-0,8	-1,8	-2,9	-6,4	-9,2
Serveis	2,8	3,1	1,6	2,5	1,9	1,4	0,7	-0,8	-2,1

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda

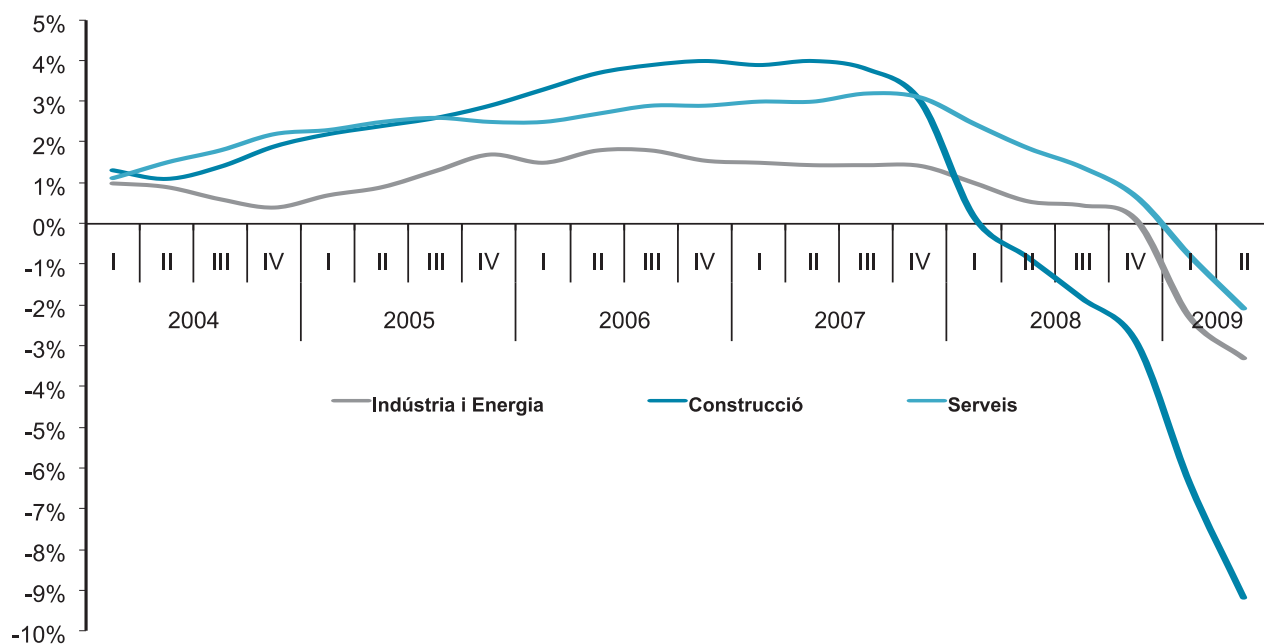
a: avanç e: estimació

EEI creixement estimat per al VAB de les Illes Balears en el segon trimestre de 2009 és d'un -2,9%. S'agreuja així la caiguda en tots els sectors econòmics si es compara amb les taxes de variació del primer trimestre. Tot i així, el diferencial de creixement amb Espanya és de més d'un punt i mig i de gairebé tres punts amb la zona euro.

En el primer semestre d'enguany l'economia balear entrà en recessió tècnica, en presentar dos trimestres consecutius amb taxes de variació negativa. El primer sector que va mostrar signes de pèrdua de dinamisme fou la **construcció** i en el segon trimestre de 2009 presentà un retrocés de menys d'un -9% respecte del mateix trimestre de 2008. L'acumulació de l'estoc d'habitatges en venda, juntament amb el retraïment de la demanda per la reducció de la renda disponible, ha pressionat el preu a la baixa, però, tot i això, el nombre de transaccions immo-

biliàries continua en descens. Els principals indicadors avançats mostren una frenada en la caiguda i alenteixen, d'aquesta manera, el ritme de retrocés, però es preveu que la recuperació del sector tingui lloc més enllà de 2009. La **indústria i l'energia** també accentuen la caiguda en el segon trimestre i se situen en el -3,3%. Tant les xifres del mercat laboral com les principals estadístiques del sector, presenten davallades interanuals, fins i tot les relacionades amb l'activitat de l'energia, les quals mantenen fins al moment un cert dinamisme. En canvi, destaca la pujada del valor de les exportacions en el primer semestre de l'any. Les principals macromagnituds dels serveis també mostren decreixements respecte de l'any passat. La temporada turística ha registrat una reducció en el nombre de visitants i en la despesa total, fet que s'ha traduït en menys ingressos i en el tancament prematur d'alguns establiments hotelers.

Gràfic 5. Evolució del VAB de les Illes Balears per sectors

Font: DGE

El decreixement que pateix la nostra Comunitat Autònoma és present, en més o menys intensitat, a totes les illes de l'arxipèlag. Així, en el segon trimestre, Mallorca iguala en termes percentuals el retrocés del VAB en l'àmbit autonòmic i se situa en el -2,9%. Menorca, que ja havia entrat en recessió tècnica en el tri-

mestre passat, és l'illa amb més pèrdua de dinamisme i davalla gairebé tres punts i mig. Finalment, les Pitiüses són les illes que aguanten millor els efectes de la crisi, segons assenyalen els indicadors del mercat laboral, de la construcció i del transport.

Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

2002	2003	2004	2005	2006 (e)	2007 (e)	2008 (a)
2,1	1,0	5,1	2,1	3,5	2,0	0,8

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda

Agricultura

La variació intermensual de l'afiliació a la Seguretat Social és negativa per al sector de l'agricultura en el conjunt del territori insular. Tot i que l'afiliació a Menorca i

Eivissa mostra signes de recuperació en el mes de setembre respecte de l'agost, no es manifesta el mateix a Mallorca i Formentera. L'abril, el maig i l'agost presenten un augment de l'afiliació per a totes les illes.

Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura 2009

	Darrera dada		Var (%) intermensual
Balears	setembre	5.903	-0,4
Mallorca	setembre	4.763	-1,0
Menorca	setembre	633	2,3
Eivissa	setembre	486	3,2
Formentera	setembre	21	-8,7

Font: TGSS i elaboració pròpia

La Conselleria d'Agricultura i Pesca, amb la col·laboració de la Conselleria de Salut i Consum, la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia i els diversos consells insulars, ha posat en marxa una iniciativa per garantir la procedència del producte. És la nova marca Producte Local, que identifica productes carnis, agraris i marins de les Illes Balears. El seu objectiu és establir uns controls de qualitat òptims, a fi d'evitar que qualsevol producte pugui passar per autòcton sense ser-ho.

La calor, la humitat i a més, la reducció de recursos a causa de la crisi econòmica dificulten el control de les plagues d'insectes, com ara la Tuta absoluta (arna del tomàquet) i la Ceratitis capitata (mosca de la fruita). Les vendes, tant de tomàquets com de cítrics, baixen, la qual cosa fa que part de la collita continuï a les mates o penjada de les branques. Això motiva la propagació d'aquestes plagues, especialment la de la mosca. També hi ha preocupació per la supervivència de l'ametller, perquè la xafogor i la humitat de l'any afavoreixen la proliferació del

fong xilòfag, del qual només es coneixen mesures preventives, no curatives. La Conselleria d'Agricultura i Pesca posa en marxa la fumigació i la crema d'exemplars per tal d'evitar la proliferació del fong mitjançant la implantació d'ajudes.

Caiguda de preus i de vendes.

Els indicadors del mercat central de Mallorca mostren una caiguda de preus i de vendes més accentuada en el cas de la fruita que en el de l'hortalissa. Segons dades de l'enquesta sobre l'estructura de les explotacions agràries, el 21,7% de la superfície agrícola utilitzada de terres llaurades a les Illes Balears es dedica al cultiu conreu d'arbres fruiters, un percentatge molt superior al de la mitjana d'Espanya, que és del 4,26%. La delicada situació del camp balear pot accelerar l'abandonament de les explotacions a causa de la caiguda de preus i de vendes.

Taula 9. Indicadors de l'agricultura

Mercat central de Mallorca	Darrera dada		Variació (%)			
		Tones	PMP	Tones		PMP
Fruita	gener-agost	45.680	0,9	↘	-6,8	↘ -14,29
Hortalisses	gener-agost	56.965	0,9	↗	8,5	→ -1,1
Patates	gener-agost	-	0,5		-	↘ -5,5
Total	gener-agost	102.645	0,9	→	1,1	↘ -8,6
Mercaderies agràries exportades		Tones	Milers d'€	Tones		Milers d'€
Patates	gener-juliol	21.393,70	9.196,70	↘	-16,4	↘ -87,4
Regne Unit	gener-juliol	7.538,20	3.772,40	↘	-52,4	↘ -50,1
Dinamarca	gener-juliol	4.470,70	2.234,20	↘	-25,8	↘ -30,8
Alemanya	gener-juliol	2.199,40	779,1	↗	16,6	↘ -11,3
Polònia	gener-juliol	3.824,50	1.254,10	↗	837,4	↗ 709,1
Goma de garroví	gener-juliol	364,9	3.004,20	↘	-38,8	↘ -47,2
Alemanya	gener-juliol	45	394,4	↘	-57,3	↘ -60,8
Dinamarca	gener-juliol	68	573,3	↘	-49,6	↘ -55,7
Vins i licors	gener-juliol	501,9	2.359,50	↗	8,4	↗ 15,4
Alemanya	gener-juliol	227,1	969,1	↗	48,5	↗ 49,6
Suïssa	gener-juliol	47,4	386,7	↗	48,6	↗ 38,5

PMP: preu mig ponderat

Font: Mercapalma, Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España

La situació no és més encoratjadora en el mercat exterior. L'exportació de la patata cau gairebé un 20% respecte de 2008. La facturació del mercat britànic i l'escandinau ha estat molt més baixa, mentre que països com Polònia han començat a captar més volum. Les pluges i la devaluació de la moneda anglesa contribueixen a aquesta davallada.

En el marc de la política agrària comuna (PAC) per Europa, la Comissió ha elaborat mesures específiques de simplificació en el sector de la carn de boví, en l'etiquetatge dels ous, en els certificats d'importació i exportació i en les normes de comercialització de fruites i verdures. Són resultat d'un programa que es va presentar l'any 2005 i que espera complir l'objectiu de reduir un 25% la càrrega administrativa l'any 2012.

L'exportació de la garrofa continua en descens, com també el seu preu, que no arriba a cobrir el cost de producció. La causa es fonamenta en la competència d'altres països productors de garrofa i com a conseqüència, de garroffí, que és el derivat que té més valor del producte.

El mercat alemany i suís continua sent importador de vins i licors insulars. Augmenten tant les vendes fetes com el preu que es paga per aquests líquids en els mercats estrangers.

Tot i que les intenses pluges del mes de setembre han fet malbé la verema, els principals cellers de l'illa han regis-

trat una bona collita. Les pluges durant els mesos d'hivern, el clima sec i calorós viscut a l'estiu i l'augment de treballadors eventuais que han passat a treballar a les vinyes han fomentat aquest resultat.

Ramaderia

Marges de benefici insostenibles pel sector lacti.

En línies generals, la crisi s'estén també al sector ramader. La carn sacrificada als escorxadors de les Illes Balears disminueix, de manera accentuada en el cas del bestiar boví. D'acord amb les dades del Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí (MARM), el sector ramader espanyol pateix una forta contracció. Així, durant el primer semestre de 2009, es van sacrificar un 5% menys de porcs i devers un 11% menys de bestiar boví que en el mateix període de 2008. Per aquest fet i tenint en compte que el nombre d'explotacions ramaderes inscrites en el Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica el 2008 era de 353 per al total de les Illes Balears, es vol apostar per productes que tinguin un valor afegit i formar els seus productors. Aquesta iniciativa, que pretén fomentar l'intercanvi d'experiències i formar productors, és cofinançada pel Consell i la Fundació Biodiversitat, un organisme dependent del Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí.

Taula 10. Indicadors de la ramaderia

Carn sacrificada als escorxadors (Tones)	Darrera dada		Variació (%)	
Boví	2n trim	730	↘	-32,6
Oví/Caprí	2n trim	620	↗	3,5
Porc	2n trim	1.048	→	0,9
Equí	2n trim	4	↘	-2,6

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca. DG Salut Pública i Participació

El sector lacti mostra també una situació difícil. Les vendes dels productors de llet baixen, i alhora es redueixen les vendes dels productes finals (formatges locals) i dels preus de venda, cosa que motiva un marge de benefici insostenible. Els ramaders de les illes consideren agreujada la seva situació arran de la disminució dels plans Proalfa i Proagro.

En aquest marc, algunes accions intenten millorar el sector. Així, la Comissió Europea es va comprometre a desenvolupar mesures a curt termini per al sector lacti i el Govern de les Illes Balears farà una transferència d'1,7 milions d'euros al Consell Insular de Menorca per fomentar les explotacions lleteres d'aquesta illa. Aquesta transferència s'emmarca en les línies d'ajuts de modernització d'explotacions incloses en el Programa de Desenvolupament Rural 2007-2013. La Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern i l'Institut Mallorquí d'Afers Socials del Consell de Mallorca han arribat a un

acord per contribuir a la compra de llet i productes lactis derivats de producció local per servir-los als menjadors socials, les llars d'ancians i els centres de menors. Alhora, aquesta Conselleria vol donar suport al sector agrari per a la producció de productes locals de qualitat i ha capacitat l'Institut de Biologia Animal de Balears (IBABSA) com a entitat certificadora. L'entitat de certificació nacional d'acreditació (ENAC) avalarà les competències tècniques d'IBABSA de conformitat amb la norma UNE-EN 45011 per dur a terme aquesta funció.

Pesca

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social en el mes de setembre se situa en 749. Si bé ha augmentat l'afiliació del sector pesquer respecte de la darrera dada de març, la variació intermensual és negativa per a totes les illes, més pronunciada a Menorca.

Taula 11. Afiliació a la SS al sector pesquer 2009

	Darrera dada		Var(%) intermensual
Balears	setembre	749	-5,3
Mallorca	setembre	515	-3,0
Menorca	setembre	129	-13,4
Eivissa	setembre	78	-4,9
Formentera	setembre	27	-6,9

Font: TGSS i elaboració pròpia

La producció pesquera declarada a les Illes Balears en el segon trimestre de 2009 és de 793.060 kg, amb un valor en primera venda de 5,6 milions d'euros.

En comparació amb el mateix trimestre de l'any 2008 (900.000 kg i 6,1 milions d'euros), aquestes dades supo-

sen unes minves d'11,9% en pes i de 7,9% en valor econòmic. En canvi, i a diferència dels dos trimestres anteriors, el preu mitjà de la producció total del peix s'ha incrementat un 4,6% (de 6,79 €/kg a 7,10 €/kg), tal com és habitual en l'última dècada.

Taula 12. Indicadors de producció pesquera

Captures	Darrera dada			Variació (%)			
		Pes (Kg)	Milers d'€	Pes(Kg)		Milers d'€	
Gerret	2n trim	56.540		↘	-13,3		n.d
Maire	2n trim	29.174		↘	-49,6		n.d
Gamba vermella	2n trim	53.049	1.359.218	↘	-4,1	↘	-4,3
Sorell	2n trim	40.960		↘	-12,9		n.d
Morralla	2n trim	41.359		↘	-6,7		n.d
Rajada	2n trim	42.155	106.703	↘	-3,9		n.d
Pop	2n trim	36.449		↘	-14,1		n.d
Moll vermell	2n trim	30.078	169.668	↘	-12,5	↘	-13,2
Sípia	2n trim		188.018		n.d	↘	-26,1
Llagosta	2n trim		638.304		n.d	→	-2,0
Gall de Sant Pere	2n trim		343.555		n.d	↗	-9,1
Caproig	2n trim	22.830	331.654		n.d	→	1,5
Escamarlà	2n trim		186.894		n.d	↘	-24,9
Calamar	2n trim		272.684		n.d	↗	41,6
Lluç	2n trim	22.420	126.717		n.d	↘	-27,0

Font: DG Pesca

Les diferències entre el segon trimestre de 2009 i el de 2008 es deuen a dos factors. D'una banda, i com ja es va recordar en el butlletí anterior, des de novembre de 2008 la flota d'arrossegament de Mallorca fa una aturada d'un dia a la setmana (reducció del 20% de l'esforç), fet que hauria d'implicar un descens del 15% de les captures globals, però tan sols ha estat de l'11,9% en pes. Si es considera exclusivament l'evolució de les espècies pròpies d'aquesta modalitat de pesca, s'ha produït un descens important en les captures (13%) i el valor econòmic en primera venda (9%), però inferiors als produïts en el trimestre anterior (27% i 21%, respectivament). El preu mitjà del peix, com en el primer trimestre amb aturada, s'ha incrementat, ara en un 4% (de 5,96 €/kg a 6,20 €/kg).

D'altra banda, en el segon trimestre de 2009 han minvat les captures d'algunes espècies de talla petita i baix preu, com el gerret i el sorell (56.540 kg i 40.960 kg, respectivament, un 13% menys de les de 2008) i, molt especialment, del maire (29.179 kg, un 50% de les de 2008), cosa que s'ha d'atribuir essencialment a l'aturada de la flota d'arrossegament. Com que són espècies de valor comercial baix (entre 1,05 i 1,86 €/kg el 2009), la minva en les captures ha col·laborat a la pujada en el preu mitjà del peix.

2 Indústria i energia

Taula 13. Creixement del VAB de la indústria i energia

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual				Trimestral					
2005	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)	
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II
1,2	1,7	1,5	0,3	1,0	0,6	0,3	-0,7	-2,3	-3,3

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda.

El sector de la indústria i l'energia de les Illes Balears presenta un avanç de la taxa de variació interanual del VAB a preus constants del -3,3% per al segon trimestre de 2009 i registra una previsió del -3,5% per al conjunt de 2009. L'indicador del clima industrial (ICI) per a les Illes Balears és negatiu per al mes de setembre (-14,3%), tot i que millora respecte de la xifra d'un any enrere (-34,7%), principalment pel comportament de la cartera de comandes.

Els ocupats totals a indústria i energia en el mes de setembre es troben entorn de 29.000 persones, desagregats en 5.753 autònoms i 23.381 assalariats, la qual cosa suposa una disminució del -2,3% respecte del mes anterior. Pel que fa a la variació interanual, no s'ha pogut calcular, atès el canvi de classificació d'activitats econòmiques CNAE que entrà en vigor el gener de 2009.

La previsió de creixement de la indústria en el conjunt de 2009 és de -3,5%.

Energia

L'energia elèctrica demandada per a les Illes Balears en el mes d'agost presenta una reducció del -0,5% respecte del mateix període de l'any anterior. Tot i que aquest indicador està fortament correlacionat amb la temperatura, el comportament per illes ha estat diferent. D'una banda, Mallorca (-0,7%) i Menorca (-2,9%) presenten variacions negatives, mentre que Eivissa (1,6%) i Formentera (7,7%) incrementen la demanda. Quant a la facturació d'energia elèctrica total, es produeix una reducció tendencial del -1,2%, atesa la disminució que presenta a Mallorca (-1,7%).

Els ocupats a les Illes Balears en el sector de l'energia elèctrica, gas i aigua al mes de setembre ascendeixen a 5.390 persones, la qual cosa suposa una reducció intermensual del -3,3%.

La facturació de l'energia elèctrica total cau a l'agost un -1,2%.

El 22 de setembre de 2009 arribà a les Illes Balears el gas natural, que substituirà el gas propà, mitjançant el gasoducte que uneix Mallorca (Sant Joan de Déu) amb la península (Dènia), a través d'Eivissa. Gesa-Endesa, que és l'empresa encarregada de la gestió del gas natural, preveu que a principi de l'any que ve el subministrament estarà present als habitatges de Palma, Marratxí, Lluçmajor i algunes zones de Calvià.

Indústria

Per a les Illes Balears, la variació interanual de l'índex de producció industrial (IPI) del mes d'agost de 2009 és de -12,3%, la disminució més baixa des de setembre de 2008. La facturació acumulada d'energia elèctrica en el sector de la indústria a les Illes Balears experimenta una variació tendencial del -14,1% fins al mes de juliol. Per illes, Mallorca redueix significativament la facturació (-20,6%), com també les Pitiüses (-7,9%), mentre que Menorca es manté (0,1%).

L'IPI presenta la disminució més baixa des de setembre de 2008.

La variació mensual del mes de setembre dels ocupats a les Illes Balears en les indústries extractives és de -1,2% (Mallorca, -1,1%; Menorca, 0,0%, i Pitiüses, -2,3%). Pel que fa a les indústries manufactureres que representen el 98% dels ocupats a la indústria, la variació intermensual és de -2,2% (Mallorca, -1,3%; Menorca, -5,8%, i Pitiüses, -2,9%).

Exportacions

Fins al mes de juny de 2009, les operacions d'exportacions que han dut a terme les Illes Balears arriben a un import de 740 milions d'euros, la qual cosa suposa un increment del 19,9% respecte de les operacions en el mateix període de l'any 2008. Cal destacar l'augment d'exportacions de roba i complements a Mèxic i de pell preparada a Alemanya.

El sector del calçat continua sent el capítol aranzelari que més ven a l'exterior, 51,9 milions d'euros, si bé el volum d'exportacions ha caigut un 15,0% respecte del mateix

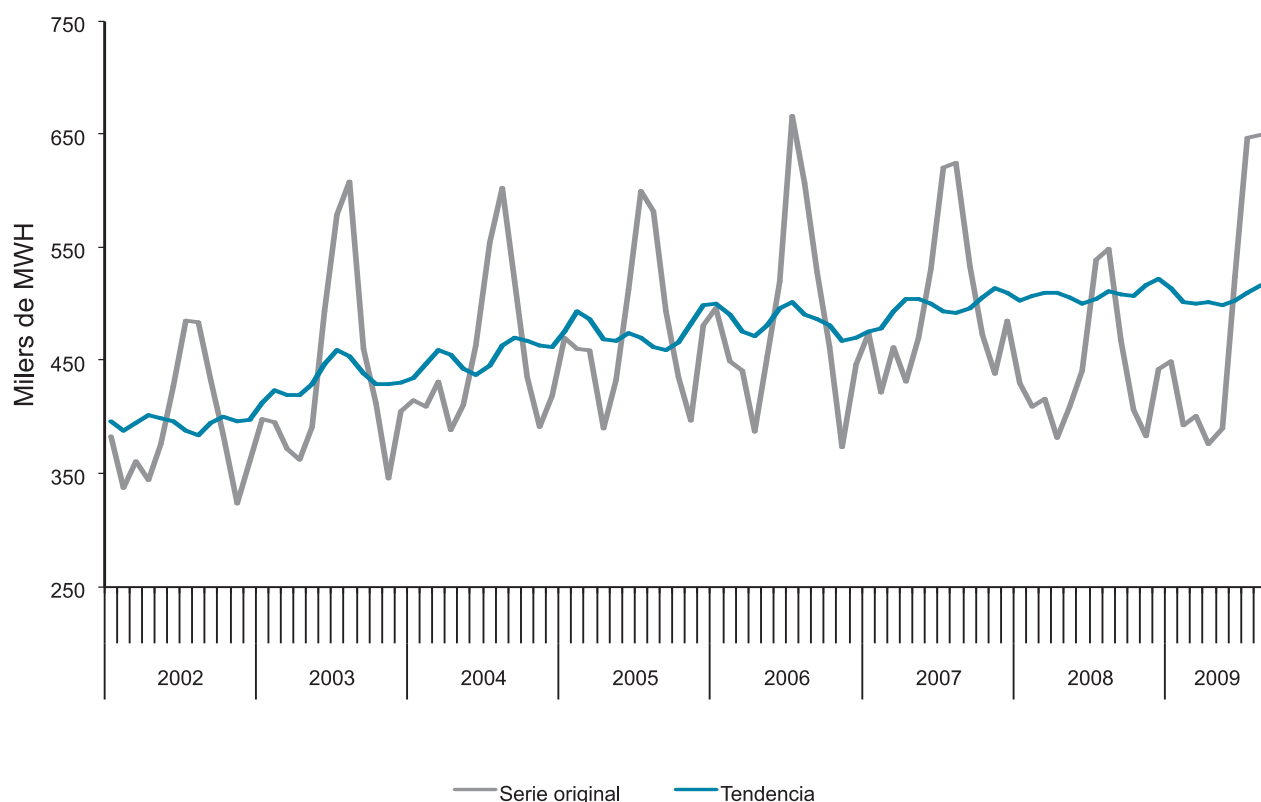
període de l'any passat. Aquesta dada és deguda a la davallada en les exportacions de calçat al Regne Unit i a Alemanya, principalment. Per promocionar el comerç exterior, el passat mes d'agost la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia va presentar una inversió de 424.000 euros per fires i exposicions que es facin fora de les Illes Balears i destinada a les empreses del calçat mallorquines integrades en l'Associació de Fabricants de Calçat de Mallorca.

Destaca la disminució de les exportacions d'aixetes (un -78,9%) i de mobles (un -36,9%), atesa la reducció d'exportacions en ambdós capítols a la República Dominicana i d'aixetes a Mèxic. Així mateix, cal fer esment a la reducció de les exportacions de joieria i biju-

teria en un -34,6%, explicada principalment per la reducció d'exportacions als països que tradicionalment eren receptors (Estats Units i França). Nombroses empreses de les Illes Balears, especialment de Menorca, han participat en l'exposició de bijuteria Eurobijoux Special Edition duta a terme entre el 10 i el 12 de setembre a Madrid. D'altra banda, destaca l'augment de les exportacions de roba i complements, un 37,9%. Aquesta xifra és conseqüència del fet que les exportacions a Mèxic s'han multiplicat gairebé per set.

El valor de les exportacions augmenta un 20%.

Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears

Font: REE i elaboració pròpia

Taula 14. Indicadors de la indústria i l'energia

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Facturació energia elèctrica total (MWh)	juliol	287.053	➔	-1,2
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	juliol	7.477	⬇	-14,1
Índex de producció industrial	agost	71,7	⬇	-16,2
Ocupats totals a indústria i energia	setembre	29.134	-	n.d.
Assalariats	setembre	23.381	-	n.d.
Autònoms	setembre	5.753	-	n.d.
Ocupats segons activitats	setembre	29.115	-	n.d.
Indústries extractives	setembre	494	-	n.d.
Indústries manufactureres	setembre	23.231	-	n.d.
Energia elèctrica, gas i aigua	setembre	5.390	-	n.d.
Mallorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	juliol	209.682	➔	-1,7
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	juliol	5.153	⬇	-20,6
Ocupats segons activitats	setembre	23.175	-	n.d.
Indústries extractives	setembre	430	-	n.d.
Indústries manufactureres	setembre	17.947	-	n.d.
Energia elèctrica, gas i aigua	setembre	4.798	-	n.d.
Menorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	juliol	30.800	➔	0,0
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	juliol	1.588	➔	0,1
Ocupats segons activitats	setembre	3.814	-	n.d.
Indústries extractives	setembre	21	-	n.d.
Indústries manufactureres	setembre	3.452	-	n.d.
Energia elèctrica, gas i aigua	setembre	341	-	n.d.
Pitiüses				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	juliol	46.571	↗	2,2
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	juliol	736	⬇	-7,9
Ocupats segons activitats	setembre	2.126	-	n.d.
Indústries extractives	setembre	43	-	n.d.
Indústries manufactureres	setembre	1.832	-	n.d.
Energia elèctrica, gas i aigua	setembre	251	-	n.d.

Font: TGSS, Gesa, DG d'Economia, INE.

Taula 15. Principals béns industrials exportats des de les Illes Balears

De gener a juny 2009

Principals mercats exteriors	Milers d'€	Var. (%)
Calçat	51.994	-15,0%
França	9.634	-8,8%
Itàlia	9.033	-6,6%
Alemanya	8.600	-20,8%
Regne Unit	3.948	-23,6%
Grècia	3.824	4,6%
Pell i cuiro	5.660	-28,1%
Marroc	3.903	42,6%
Xina	1.185	-58,7%
Pell preparada	1.215	12,4%
Alemanya	264	139,6%
França	257	12,9%
Regne Unit	216	27,0%
Roba i complements	1.544	37,9%
Mèxic	441	585,9%
Cuba	295	7,8%
Joieria i bijuteria	2.870	-34,6%
Estats Units	626	-28,4%
França	393	-40,8%
Grècia	198	-31,1%
Itàlia	179	51,0%
Mobles	3.544	-36,9%
México	1.730	33,6%
Costa Rica	588	—
República Dominicana	511	-54,2%
Aixetes	2.177	-78,9%
República Dominicana	390	-72,0%
Venezuela	344	53,5%
Mèxic	261	-66,8%
Argèlia	245	61,3%
Olis essencials i perfumeria	1.802	12,2%
Alemanya	778	42,4%
Suïssa	311	26,3%
Itàlia	93	19,1%
Total exportacions	740.247	19,9%

Font: Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España.

Taula 16. Creixement del VAB de la construcció

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)	
	(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II
3,7	3,7	-1,4	0,2	-0,8	-1,8	-2,9	-6,4	-9,2

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda

La construcció agreuja encara més la seva situació en el segon trimestre de 2009 i presenta una caiguda interanual de -9,2% en el valor afegit brut. Aquest valor marca un mínim històric en la sèrie de taxes de creixement del sector i es preveu que en els propers trimestres persisteixi la contracció, ja que tant els indicadors d'activitat com els avançats continuen presentant variacions negatives. Tot i això, cal destacar que el ritme de la caiguda és més suau que en períodes anteriors.

Mínim històric en el creixement del sector.

A final del tercer trimestre de 2009 hi ha més de 49.000 afiliats a la Seguretat Social dedicats a la construcció, això és, 675 treballadors més que a l'agost. Aquest augment intermensual (1,4%) romp la ratxa negativa de sis mesos consecutius de decreixements. El canvi de signe és present a totes les illes, tot i que a Mallorca és més

moderat (1,0%) que a la resta de l'arxipèlag, en què totes les illes mostren taxes superiors al 3%. El nombre d'empreses d'alta a la Seguretat Social també evoluciona de la mateixa manera i augmenta un 0,8% al setembre respecte del mes anterior. Per règims, els assalariats representen actualment el 68% del total de l'afiliació del sector i augmenten un 2,3% en termes intermensuals. El 32% restant de l'afiliació es correspon als autònoms, que davallen a les Illes Balears mig punt percentual en el mes setembre. L'evolució de l'atur registrat es troba en sintonia amb els resultats de l'afiliació. Després de fortes pujades mensuals al juliol (6,0%) i l'agost (7,7%), al setembre l'atur registrat davalla un -2,0%. La caiguda de la desocupació és més intensa a les Pitiüses (-4,9%) i a Menorca (-4,5%), mentre que a Mallorca es redueix a un -1,2%. Cal recordar que la nova classificació nacional d'activitats econòmiques, CNAE-09, no permet estrictament fer comparacions interanuals en els sectors d'activitat.

Taula 17. Indicadors de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ₁₋₁₂ (%)	
Assalariats	setembre	33.380	-	n.d.
Autònoms	setembre	15.634	-	n.d.
Vendes aparents ciment (tones)	març	47.287	↘	-35,6
Preu habitatge (€/m²)	3r trim	2.183	↘	-9,5
Mallorca				
Assalariats	setembre	26.380	-	n.d.
Autònoms	setembre	12.406	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Palma	1r sem	2.305	↘	-5,5
Manacor	1r sem	1.554	↘	-4,3
Inca	1r sem	1.756	↘	-4,0
Menorca				
Assalariats	setembre	3.016	-	n.d.
Autònoms	setembre	1.338	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Maó	1r sem	2.012	↘	-4,0
Ciutadella	1r sem	1.996	↘	-3,9
Pitiüses				
Assalariats	setembre	3.984	-	n.d.
Autònoms	setembre	1.890	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Eivissa – vila	1r sem	2.207	↘	-4,2
Sant Antoni de Portmany	1r sem	1.998	↘	-3,3

Font: TGSS, Oficemen, Ministeri de Foment, Ministeri de l'Habitatge, Sociedad de Tasación, i elaboració pròpia

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

L'ajustament del sector residencial es fa palès en l'abaratiment del preu d'adquisició de l'habitatge i en la reducció del nombre de compres immobiliàries. Segons les dades publicades pel Ministeri de l'Habitatge, el preu del metre quadrat se situa a les Illes Balears en 2.183,20 € el tercer trimestre, un 0,8% menys que el trimestre anterior i acumula així una caiguda del -10,0% respecte del segon trimestre de 2008, en què s'enregistrà el màxim. Aquesta reducció en el preu de l'habitatge està en consonància amb les dades publicades per l'INE, ja que en el segon trimestre de l'any assenyala una caiguda en l'índex del preu de l'habitatge de -9,7% respecte del mateix període de l'any anterior. Aquests dos organismes també coincideixen en la caiguda de la compravenda d'habitatges. Mentre que el Ministeri estima una reducció en el nombre de transaccions immobiliàries del -40% en el segon trimestre de 2009, la dada publicada per l'INE d'habitatges transmesos acumulada de gener a agost és un 48% inferior a la corresponent al mateix període de 2008. El Col·legi de Registradors comptabilitza una reducció del -44,3% en la compravenda d'habitatges en el segon trimestre respecte del mateix trimestre de l'any passat, principalment per la caiguda en el cas del de segona mà (-49,6%)

El preu de l'habitatge acumula una caiguda del 10% des que assolí el màxim.

Després de més de dos anys d'importants davallades interanuals, el nombre d'hipoteques constituïdes sobre

habitatges s'incrementa a les Illes Balears un 6,0% en el mes de juliol. Tot i que es tracta d'una dada positiva, cal tenir en compte que el capital total hipotecat és encara una quarta part inferior al de juliol de 2008 i, per tant, l'import mitjà de cada hipoteca es redueix (-30,5%).

El sector residencial representa una part important del conjunt del sector de la construcció i, com s'ha vist als paràgrafs anteriors, actualment presenta una forta contracció. Però, d'altra banda, la licitació pública s'incrementa considerablement i atenua, d'aquesta manera, l'efecte de la reducció de l'activitat residencial. Segons dades publicades pel Ministeri de Foment, la licitació oficial en els set primers mesos de l'any supera els 474 milions d'euros, dels quals més d'una tercera part es corresponen a edificació i la resta a enginyeria civil. Aquest import és un 156% superior al que es registrà un any enrere en el mateix període. L'Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional (SEOPAN) estima la xifra de la licitació total de gener a agost en gairebé 600 milions d'euros, un 14,5% més que els dos primers quadrimestres de 2008. Aquest increment es produeix principalment a les administracions locals, gràcies en part al Fons Estatal d'Inversió Local, emmarcat en el Plan E del Govern central.

Nombrosos establiments hotelers s'han acollit al Pla Renove Turístic, destinat a la renovació i l'actualització d'infraestructures, i s'han finançat reformes als edificis. Aquest fet afavorirà l'inici de nous projectes i reactivarà durant els mesos d'hivern l'activitat de la construcció i de les indústries directament relacionades.

Taula 18. Indicadors avançats de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ^t _{t-k} (%)	
Projectes visats del COAIB				
Pressuposts (milers d'€ constants)	juny	76.066	↘	-18,8
Nombre de projectes	setembre	522	↘	-15,2
Nombre d'habitatges	setembre	262	↘	-36,4
Licitació pública T ¹⁵ ₁₅ (milers d'€ constants)	juliol	51.391,0	↗	112,7
Mallorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	juny	48.387	↘	-22,2
Nombre de projectes	setembre	386	↘	-15,3
Nombre d'habitatges	setembre	163	↘	-42,8
Menorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	juny	7.974	↘	-20,6
Nombre de projectes	setembre	51	↘	-28,8
Nombre d'habitatges	setembre	3	↘	-56,6
Pitiüses				
Pressuposts (milers d'€ constants)	juny	19.705	→	-1,4
Nombre de projectes	setembre	85	→	0,8
Nombre d'habitatges	setembre	96	↘	-9,0

Font: COAIB, Ministeri d'Habitatge, Ministeri de Foment i DGE

Dades amb € constants base Gener 2005.

El Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) visa al mes de setembre 522 projectes, dels quals gairebé la meitat són de tipus residencial. En termes acumulats, el nombre de projectes de gener a setembre arriba als 5.536, un -15,8% inferior a l'acumulat de l'any passat. En la regionalització d'aquesta varia-

ció, Menorca arriba fins al -24%, Mallorca davalla el nombre de projectes visats un -15,4%, mentre que en el cas d'Eivissa i Formentera la caiguda és d'un -7,7%. Aquests resultats posen de manifest que l'ajustament del sector de la construcció és més intens a Menorca que a la resta d'illes.

Taula 19. Creixement del VAB del sector serveis

Taxes de variació interanual del VAB a preus constants (en %)

2006	2007	2008	Trimestral					
			2008 (a)				2009 (a)	
	(e)	(e)	I	II	III	III	I	II
2,8	3,1	1,5	2,5	1,9	1,4	0,4	-0,8	-2,1

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia i Hisenda

El sector serveis accentua la caiguda en el segon trimestre de 2009 fins a un -2,1% de taxa interanual. Tot i que es tracta d'un mínim històric, és el sector que presenta un retrocés menys intens.

La temporada alta presenta uns resultats inferiors a la de l'any passat

Els indicadors disponibles fins al moment sobre la temporada turística mostren que durant la temporada alta s'ha reduït el nombre de turistes que han visitat les illes, com també la despesa total que han efectuat. Ja que a principi de 2009 entrà en vigor la nova classificació nacional

d'activitats econòmiques (CNAE), cal tenir en compte que les dades d'afiliació de cada sector poden no ser comparables en termes interanuals, tot i que es durà a terme l'anàlisi intermensual. El nombre de treballadors d'alta en els serveis arriba al mes de setembre a gairebé 360.000, dels quals el 80% són assalariats. La variació respecte del mes d'agost, fortament influïda per l'estacionalitat del sector, mostra una davallada d'un -5,2%. La reducció més important s'ha donat a hotelaria (-12,8% en el setembre respecte del mes anterior), una branca que suposa una quarta part de l'afiliació, seguida de les activitats socials i els serveis personals (-6,8%). Finalment, en el mes de setembre es registren aproximadament 40.000 empreses dedicades al sector de serveis.

Taula 20. Indicadors dels serveis

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Afiliats Seguretat Social	setembre	359.336	-	n.d.
Mallorca	setembre	292.676	-	n.d.
Menorca	setembre	23.481	-	n.d.
Pitiüses	setembre	43.179	-	n.d.
Matriculació d'automòbils de turisme per a lloguer (inclou tot terrenys)	agost	85	↘	-29,7

Fonts: TGSS, Anfac i elaboració pròpia

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

En l'anàlisi de l'afiliació a la Seguretat Social per illes, les variacions intermensuals més fortes es produeixen en els casos en què l'estacionalitat és proporcionalment més pronunciada. Així, Formentera presenta una davallada d'un -19,6% en l'afiliació de setembre a agost, mentre que a Eivissa cau un -11,5%. Menorca cedeix menys d'un -10% i Mallorca, sols un -3,8%.

Segons els indicadors d'activitat del sector de serveis publicats per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), la xifra de negocis per a les Illes Balears disminueix un -11,9% en el mes d'agost respecte del mateix mes de l'any 2008, mentre que l'índex de personal ocupat davalla un -6,9%.

4.1 Comerç

Taula 21. Indicadors del comerç

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^i (%)	
Índex de vendes al detall - termes constants ¹	agost	106,0	↘	-10,4
Índex d'ocupació del comerç al detall	agost	100,7	↘	-5,1
Afiliats a la SS activitat comerç i reparació	setembre	75.580	-	n.d.
Mallorca	setembre	59.868	-	n.d.
Menorca	setembre	6.313	-	n.d.
Pitiüses	setembre	9.399	-	n.d.

Font: INE, OTIB i elaboració pròpia

¹Preus constants de 2005

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

L'inici del segon semestre de 2009 corrobora la frenada en la caiguda de la majoria dels indicadors de l'activitat del comerç. Malgrat aquesta aparent estabilitat i la millora de les perspectives econòmiques per als propers mesos, cal recordar que aquest sector dista molt d'estar en la situació d'anys enrere, en el seu millor moment, tal com s'explica a continuació.

Pel que fa a l'índex de vendes al detall, la xifra de negocis es manté amb taxes de creixement negatives i és el divuitè mes amb aquesta característica. Tot i així, aquests minvaments se suavitzen al tercer trimestre de 2009, la qual cosa fa que es mantingui la seva tendència-cicle al voltant del -10,4%. Les empreses vinculades al comerç, sobretot al petit comerç, s'han vist obligades a adoptar importants mesures per ajustar-se a la situació econòmica i, a més, han afrontat els mesos d'estiu amb les rebaixes més agressives dels darrers anys. Aquestes mesures, juntament amb el tipus d'interès a mínims històrics i els respectius augments de confiança dels consumidors, comencen a tenir efecte. En comparar l'índex de vendes al detall amb el conjunt nacional, queda patent que aquest segon presenta ja unes taxes de creixement a l'alça i que, a més, queden per damunt de les de les Illes Balears (-4,4% en tendència).

Quant als efectes d'aquesta activitat sobre el mercat laboral, l'índex d'ocupació al comerç de l'INE segueix el mateix perfil que el de la xifra de negocis, amb una tendència estabilitzada entorn del 5,1% de juny a agost. Pel que fa a les dades d'afiliats a la Seguretat Social per activitats a les Illes Balears, l'activitat comercial en registra un total de 75,6 milers d'afiliats el setembre, que es reparteixen en un 79,2% a Mallorca, un 8,4% a Menorca i un 12,4% a les Pitiüses. Aquestes darreres dades no són comparables en termes interanuals a causa del canvi de classificació d'activitats al gener de 2009, però a la comparació intermensual es dona un minvament dels afiliats al setembre que està d'acord amb una temporada turística més fluïda.

Des del punt de vista de la demanda, la confiança dels consumidors s'incrementa els mesos d'estiu arran de la millora de la situació del mercat laboral i de l'evolució a la baixa dels tipus d'interès, si bé és cert que l'augment de la desocupació al setembre no ha afavorit la seva evolució. Pel que fa a les expectatives pels propers mesos, tot assenyalant una reactivació econòmica molt gradual, la qual cosa farà que el dinamisme del consum arribi a poc a poc i que el nivell d'estalvi de les famílies assoleixi màxims històrics. Tot això fa preveure que la temporada

nadalenca, la més important de l'any per als comerços, no auguri resultats per damunt dels de l'any passat.

Conscients de la necessitat d'ajustaments al sector, el Govern i les patronals signen a l'inici d'octubre un conveni per promoure la implantació del Pla de Comerç Excel·lent. Aquest projecte es posà en marxa el 2005 amb l'objectiu d'impulsar i de dinamitzar el sector comercial a la nostra Comunitat Autònoma mitjançant l'especialització, la millora del servei i l'atenció al client. El conveni signat suposa que la Conselleria de Comerç i Indústria redueix els costos de l'accés a la certificació i de l'auditoria de seguiment.

Una modificació al marc normatiu anunciada pel Govern central és la pujada dels impostos indirectes que graven els productes. El darrer any i mig la situació econòmica ha provocat l'augment del dèficit públic i una evolució dels preus a la baixa. Per tal de combatre això, sobretot el primer efecte, el Govern de l'Estat ha anunciat un augment dels tipus impositius de l'IVA a partir de juliol de 2010 per passar el tipus general del 16% al 18% i el reduït del 7% al 8%. Com a conseqüència d'això, es preveu que les compres, sobretot les de béns de llarga durada, s'avancin al mesos precedents al juliol, la qual cosa suposaria un augment puntual de les vendes comercials.

Per acabar, cal comentar que la data límit per adaptar-se a la directiva europea Bolkestein està fixada a final de desembre de 2009. Per a aquest efecte, el juliol s'aprovà el projecte de llei de reforma a les Illes Balears. Aquesta futura llei ve marcada pel possible impacte que tindrà sobre la competència comercial, atès que es preveu que tindrà en compte el perfil de discontinuïtat de la nostra Comunitat Autònoma, i així limitarà les autoritzacions de grans establiments comercials a 700 m² per a Mallorca, a 400 m² a Menorca i a 200 m² a Eivissa i Formentera.

4.2 Turisme. Hoteleria

El nombre de pernотacions de gener a agost varia un -8,6% respecte de l'any anterior.

Fins a l'agost de 2009, les **pernотacions** a establiments turístics arriben als 41,5 milions, una xifra inferior (-8,6%) a la que es va registrar l'any anterior. Per tipus d'establiment, s'observen resultats negatius als valors acumulats i la davallada més baixa es produeix als establiments de

turisme rural, amb un -4,3%, seguida dels establiments hotelers (-7,5%) i els apartaments turístics (-14,0%).

El nombre de **viatgers allotjats** de gener a agost arriba als 6,4 milions i la variació interanual respecte del mateix període de l'any 2008 suposa una davallada de -9,4%. Analitzant les dades segons el tipus d'establiment, el nombre de viatgers allotjats a hotels és el que presenta la davallada més important, tant si es compara la dada de l'agost anterior (-13,5%), com l'acumulat del mateix període de 2008 (-10,7%). En canvi, la variació interanual, pel que fa als apartaments, es manté. Quant als establiments rurals, la dada d'agost, amb 12.781 viatgers allotjats, mostra una variació negativa respecte del mateix mes de l'any anterior (-2,4%), mentre que l'acumulat des de gener mostra un lleuger augment.

L'estada mitjana de tots els establiments turístics a les illes en el mes d'agost augmenta fins a 7,3 dies respecte

del mateix mes de l'any anterior (2,8%), a causa de l'increment d'aquesta variable en els establiments hotelers. L'estada mitjana en el conjunt de gener a agost de 2009 és de 6,5 dies, una dada que manté el creixement respecte de 2008. Per tipus d'establiment, l'acumulat en hotels augmenta (4,9%), mentre que per als apartaments turístics i per als establiments rurals davalla un -12,4% i un -5,6%, respectivament.

De conformitat amb les dades de l'Institut d'Estudis Turístics (IET), Catalunya i les Illes Balears són les destinacions principals de turistes internacionals, i conjuntament reben gairebé el 50% del total d'Espanya. Malgrat això, durant l'agost, la variació interanual de les dues comunitats és del -10,1% i -11,9%, respectivament. Per a les Illes Balears, la disminució prové sobretot dels alemanys i britànics.

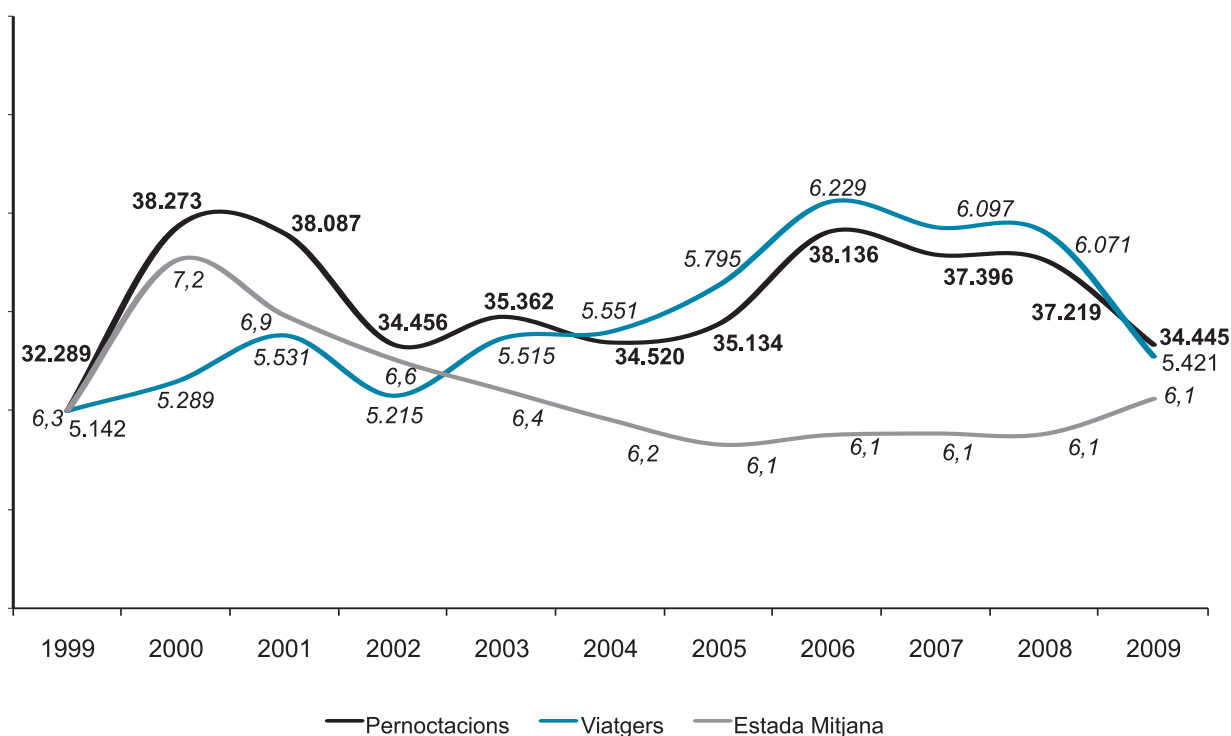
Taula 22. Establiments turístics Illes Balears

	Agost 2009	Var. (%)	Acumulat 2009	Var. (%)
Pernotacions	10.895.452	↘ -9,1	41.548.588	↘ -8,6
Establiment hotelier	8.684.209	↘ -8,7	34.444.744	↘ -7,5
Apartament turístic	2.130.906	↘ -10,7	6.762.346	↘ -14,0
Rural	80.337	↘ -7,8	341.498	↘ -4,3
Viatgers allotjats	1.494.356	↘ -11,5	6.357.952	↘ -9,4
Establiment hotelier	1.226.087	↘ -13,5	5.420.605	↘ -10,7
Apartament turístic	255.488	→ -0,8	869.905	→ -1,6
Rural	12.781	↘ -2,4	67.442	↗ 2,1
Estada mitjana (dies)	7,3	↗ 2,8	6,5	→ 0,4
Establiment hotelier	7,1	↗ 6,0	6,4	↗ 4,9
Apartament turístic	8,3	↘ -10,8	7,8	↘ -12,4
Rural	6,3	↘ -6,0	5,1	↘ -5,6

Font: INE

En el gràfic 7 de l'evolució històrica de pernoctacions, viatgers i estada mitjana dels establiments hotelers s'observa que, després dels màxims enregistrats en el 2006,

l'acumulat de pernoctacions i de viatgers segueix una evolució a la baixa, la qual cosa s'accentua per a 2009.

Font: INE

L'estada mitjana a hotels de gener a agost augmenta respecte de l'any anterior.

A **Mallorca**, el nombre de pernoctacions des de gener fins a agost a establiments hotelers i apartaments turístics arriba als 31,5 milions, la qual cosa suposa una variació negativa (-7,9%) respecte del mateix període de l'any anterior. Aquest minvament es reflecteix tant als hotels com als apartaments, en què la davallada és encara més

accentuada. El nombre de viatgers també davalla (-9,3% respecte dels vuit primers mesos de 2008). L'estada mitjana s'incrementa en els hotels i assoleix els 6,5 dies, mentre que descendeix en els apartaments fins a 8,1 dies i deixa el conjunt de l'estada mitjana a Mallorca en 6,7 dies. A **Menorca** davalla tant el nombre de pernoctacions hoteleres (-5,9%) com els viatgers allotjats (-3,9%), però l'estada mitjana es manté (6,3 dies el 2009). L'arxipèlag **pitiús** mostra els resultats més negatius pel que fa als hotels i es redueixen el nombre de pernoctacions i de viatgers en un -12,9% i un -18,4%, respectivament. L'estada mitjana augmenta fins a 7,5 dies.

Taula 23. Hotels i Apartaments a les Illes

Hotels i Apartaments. Mallorca

	acum gener-agost	Var. (%)		(%) sobre total
Pernoctacions	31.514.025	↘	-7,9	100,0
Hotels	27.194.310	↘	-6,5	86,3
Apartaments	4.319.715	↘	-15,4	13,7
Viatgers allotjats	4.721.361	↘	-9,3	100,0
Hotels	4.185.555	↘	-9,6	88,7
Apartaments	535.806	↘	-6,2	11,3
Estada mitjana (dies)	6,7	→	1,5	
Hotels	6,5	↗	3,2	
Apartaments	8,1	↘	-9,0	

Font: INE

Hotels. Menorca

	acum gener-agost	Var. (%)	
Pernoctacions	2.493.021	↘	-5,9
Viatgers allotjats	397.873	↘	-3,9
Estada mitjana (dies)	6,3	→	-2,0

Font: INE

*Dades d'apartaments no disponibles

Hotels. Pitiüses

	acum gener-agost	Var. (%)	
Pernoctacions	4.746.532	↘	-12,9
Viatgers allotjats	837.177	↘	-18,4
Estada mitjana (dies)	5,7	↗	7,5

Font: INE

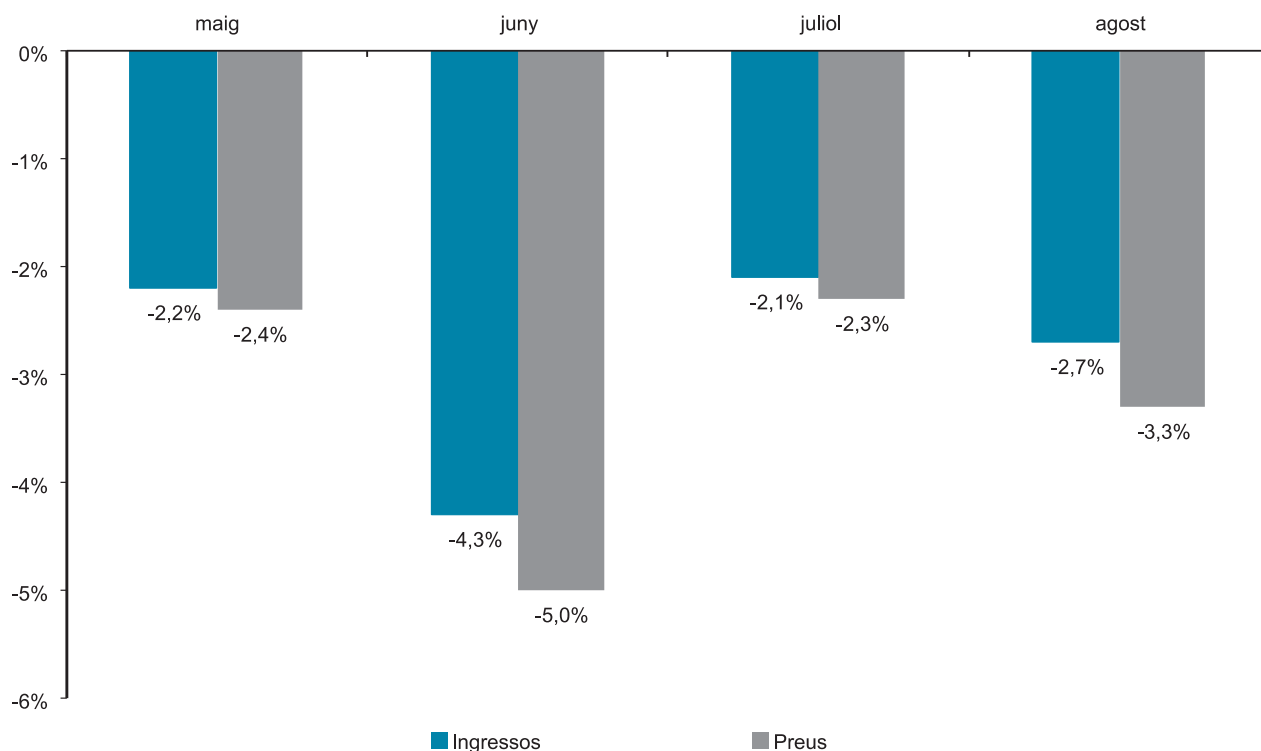
*Dades d'apartaments no disponibles

Preus i ingressos hotelers

Segons les dades publicades per l'INE, els preus i els ingressos hotelers davallen en el conjunt de l'estat una mitjana de -4,6% i -4,2%, respectivament. A les Illes

Balears es produeix una disminució considerable, -3,3% per a preus hotelers i -2,7% per a ingressos hotelers, però a la resta de comunitats autònomes també hi ha davallades tant a preus com a ingressos hotelers, a Canàries (-2,9% i -3,9%, respectivament); a Catalunya (-4,7% i -4,4%), i a Andalusia (-2,9% i -4,1%).

Gràfic 8. Variació interanual dels ingressos i preus hotelers

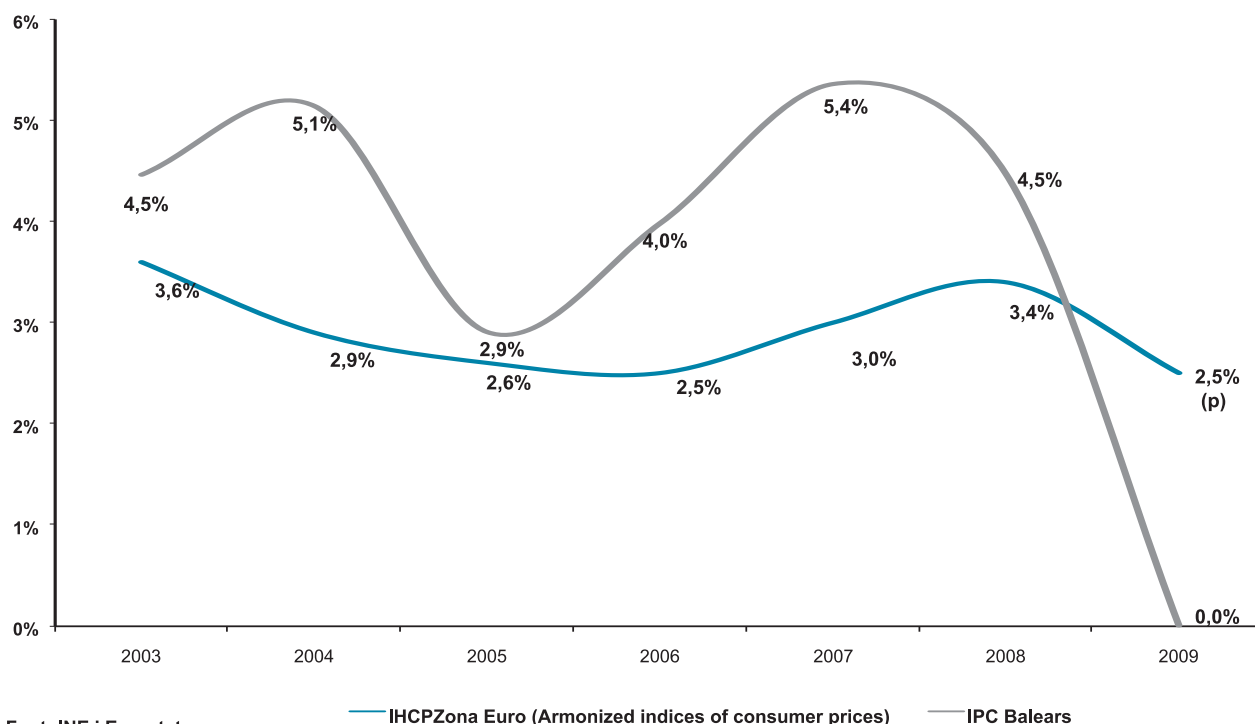

Font: INE

Pel que fa als preus d'oferta complementària (restaurants, bars i cafès), en el gràfic 9 s'observa que en el mes de setembre de 2009 la variació anual dels preus de consum dels nostres principals mercats turístics emissors (zona euro) és de 2,5%. Mentre que l'evolució de la zona

euro es mostra més estable, la variació de les Illes Balears experimenta des de 2007 una caiguda pronunciada, i assoleix una variació nul·la per a enguany, la qual cosa significa un increment en el diferencial de preus.

Gràfic 9. IPC Balears Hotels i Restaurants i IHCP Zona Euro (variació anual mes de setembre)

Font: INE i Eurostat

Comparació amb altres destinacions

El 2009 arriben menys turistes a les Illes Balears.

Les dades publicades per l'IET, acumulades de gener fins a l'agost, presenten un resultat negatiu en el nombre de visites de turistes estrangers a les Illes Balears (-8,4%). La majoria de destinacions nacionals mostren una evolució similar, com ara Andalusia (-10,0%), la Comunitat Valenciana (-12,3%) i Canàries, en què el nombre de turistes estrangers cau un -14,5%.

Per illes, les variacions mostren que les Pitiüses són la destinació en què menys baixa el nombre de turistes estrangers respecte de 2008 (-1,0%), seguida de Mallorca, que disminueix un -9,4%, i la pitjor dada ve registrada per un descens pronunciat a Menorca, amb un -11,9%.

Les destinacions competidores emergents presenten comportaments diferents en l'acumulat de gener a agost de 2009. D'una banda, Malta, Croàcia i Turquia pràcticament es mantenen en comparació al mateix període de l'any anterior. En canvi, Xipre mostra una davallada en el nombre de turistes d'un -10,9%.

Taula 24. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions

	de gener a...	total	Var%	
Illes Balears	agost	6.753.842	↘	-8,4
Mallorca	agost	5.288.169	↘	-9,4
Menorca	agost	431.779	↘	-11,9
Pitiüses	agost	1.033.894	→	-1,0
Canàries	agost	5.341.219	↘	-14,5
Andalusia	agost	5.205.521	↘	-10,0
Comunitat Valenciana	agost	3.630.087	↘	-12,3
Malta	juliol	163.109	→	-0,4
Xipre	agost	1.478.712	↘	-10,9
Croàcia	agost	7.788.309	→	-0,6
Turquia	juny	11.378.772	→	0,3

1, Per a Turquia, turistes d'Europa OCDE

Font: IET, Instituts Estadístics

4.3. Turisme. Transport i comunicacions

Taula 25. Afiliats a la Seguretat Social

Transport i Emmagatzematge	Darrera dada		Var Intermens %
Illes Balears	setembre	25.262	-4,6
Mallorca	setembre	20.643	-3,4
Menorca	setembre	1.457	-7,4
Pitiüses	setembre	3.162	-10,6

Informació i Comunicació	Darrera dada		Var Intermens %
Illes Balears	setembre	6.528	0,2
Mallorca	setembre	5.839	0,5
Menorca	setembre	332	-1,2
Pitiüses	setembre	357	-2,7

Font: TGSS i elaboració pròpia

Ocupació

Al setembre de 2009, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social de les Illes Balears vinculats al transport i l'emmagatzematge és de 25.262 persones, una xifra que suposa una variació d'un -4,6% respecte del mes d'agost. La variació intermensual és negativa per a totes les illes, encara que el descens més significatiu correspon a les

Pitiüses, amb un -10,6%. Pel que fa al nombre d'afiliats a la Seguretat Social a les Illes Balears vinculats a la informació i comunicació, el mes de setembre no presenta gaires variacions respecte del mes anterior, amb una taxa del 0,2%.

Taula 26. Passatgers arribats via aèria segons origen de vol

	Acumulat		Var (%)	
Illes Balears				
Total	gener-agost	10.345.470	↘	-6,6
Espanya	gener-agost	3.441.111	↘	-2,3
Alemanya	gener-agost	2.859.053	↘	-4,1
Regne Unit	gener-agost	2.226.507	↘	-12,7
Itàlia	gener-agost	331.319	↘	-8,8
Suïssa	gener-agost	236.968	→	-1,6
França	gener-agost	164.684	↘	-9,0
Mallorca				
Total	gener-agost	7.680.757	↘	-7,4
Espanya	gener-agost	2.197.062	→	-1,6
Alemanya	gener-agost	750.530	↘	-4,8
Regne Unit	gener-agost	1.473.824	↘	-15,5
Itàlia	gener-agost	74.105	↘	-29,2
Suïssa	gener-agost	211.546	↘	-2,7
França	gener-agost	129.487	↘	-10,5
Menorca				
Total	gener-agost	923.767	↘	-7,1
Espanya	gener-agost	493.385	↘	-3,4
Regne Unit	gener-agost	305.142	↘	-9,4
Itàlia	gener-agost	48.599	↘	-17,9
Pitiüses				
Total	gener-agost	1.740.946	↘	-2,1
Espanya	gener-agost	750.664	↘	-3,6
Regne Unit	gener-agost	447.541	↘	-4,6
Alemanya	gener-agost	200.902	↗	4,8
Itàlia	gener-agost	208.615	↗	4,6
França	gener-agost	35.175	↘	-3,2
Suïssa	gener-agost	18.804	↗	13,2

Font: AENA i elaboració pròpia

Transport aeri de passatgers

El nombre de passatgers que arribaren a les Illes Balears per via aèria fins al mes d'agost supera els 10 milions de persones, la qual cosa representa un descens del -6,6% respecte del mateix període de l'any anterior. Aquesta tendència a la baixa s'explica en gran part perquè hi ha menys dinamisme econòmic i per la caiguda en les vendes de bitllets de primera classe, ja que en el primer semestre de 2009, segons dades de l'Associació Internacional del Transport Aeri (IATA), el trànsit global en classes premium (que inclou classe preferent i primera classe) cau més d'un 20%, molt per damunt del descens, entorn d'un 10%, de la venda de bitllets de classe econòmica. De l'anàlisi per mercat d'origen, i segons dades acumulades fins al mes d'agost, es desprèn que tots els països d'origen mostren minvaments respecte de l'any anterior. Els passatgers que mostren una tendència a la baixa més destacada són els britànics, amb una disminució del -12,7%; els francesos, amb una reducció del -9%, i els italians, que minven un -8,8% interanual.

El total de passatgers que han arribat per via aèria el 2009 minva un 6,6% respecte dels registrats el 2008.

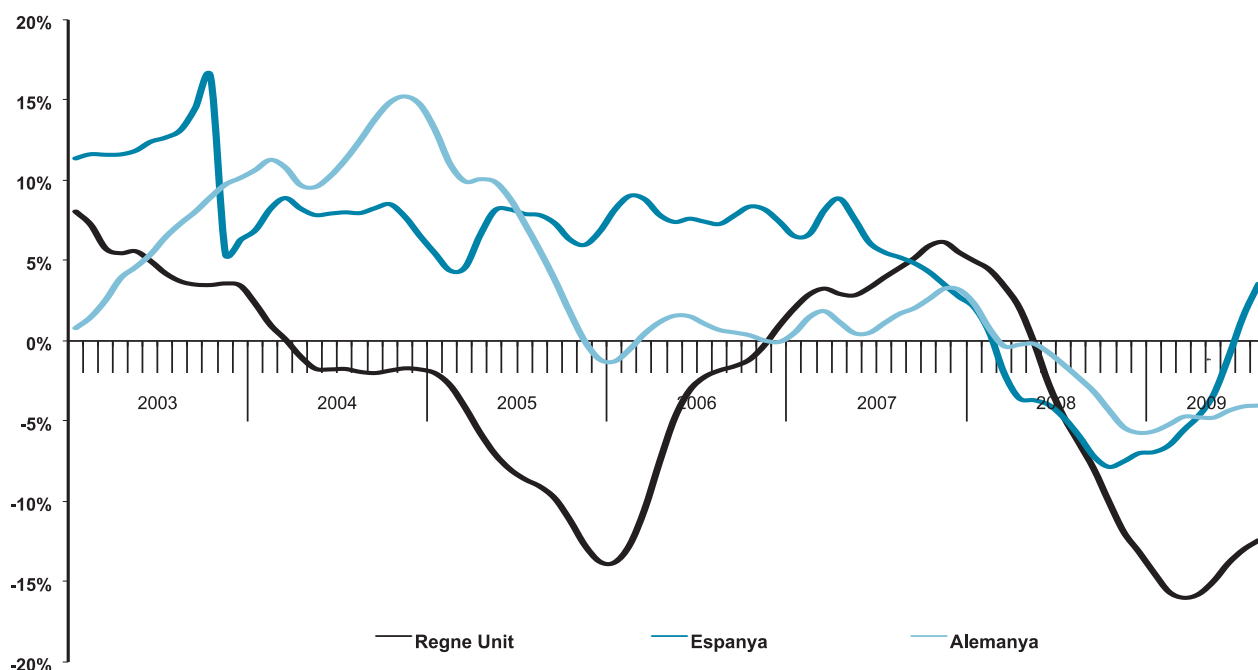
Quant a l'anàlisi per aeroport de destinació, tant l'illa de Mallorca com la de Menorca registren una reducció similar en el nombre acumulat de passatgers del -7,4% i -7,1%, respectivament. Pel que fa a les Pitiüses, la tendència a la baixa és més lleugera, amb una disminució del -2,1%. Respecte dels mercats d'origen, a l'illa de Mallorca són els passatgers italians (-29,2%), britànics (-15,5%) i francesos (-10,5%) els que mostren més con-

tracció. A Menorca destaca el retrocés dels passatgers italians, amb un -17,9% interanual. Finalment, a les Pitiüses cal destacar que el descens més important és el registrat en els passatgers britànics amb un -4,6%, mentre que els alemanys (4,8%), els italians (4,6%) i els suïssos (13,2%) mostren un augment respecte de l'any anterior.

La caiguda en la demanda està relacionada directament amb la crisi econòmica arreu d'Europa. L'actual situació econòmica de recessió ha donat com a resultat una reducció en la demanda de vols cap a les principals destinacions turístiques espanyoles i, com a conseqüència d'això, les regulacions d'ocupació han afectat diverses companyies aèries. Per fer front a la previsible caiguda de la demanda a l'hivern, les línies aèries espanyoles reduiran la flota d'avions i n'ajustaran la plantilla. A més, hi ha altres factors que agreugen la situació a les Illes Balears, com ara el descens en el nombre de turistes arribats a la Comunitat Autònoma i l'avanç de les línies aèries de baix cost. També s'ha de tenir en compte l'encariment del querosè que es va produir l'any passat i la crisi financera, que ha provocat que les companyies no puguin accedir als crèdits que fins ara concedia la banca. En conseqüència, en pocs mesos s'han dissolt diverses companyies aèries espanyoles amb seu a les Illes Balears o bé han canviat la base de comunitat autònoma.

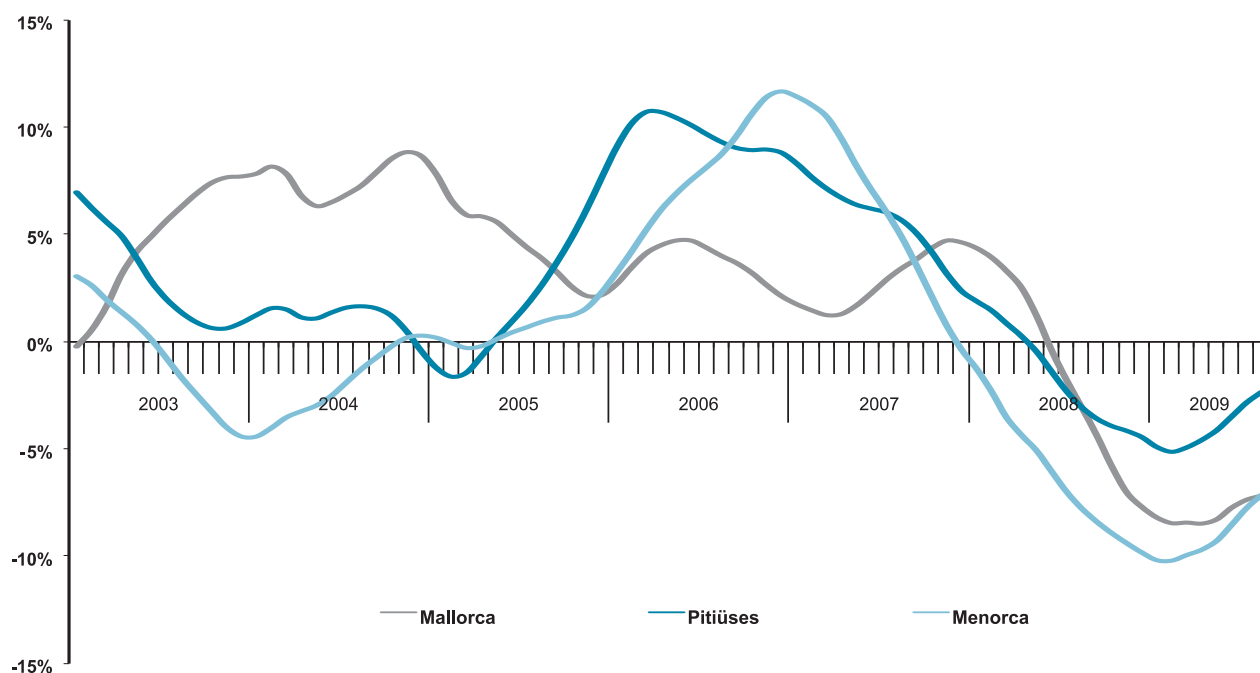
Segons dades del Servei d'Ocupació de les Illes Balears, en el mes d'agost hi ha entorn de 300 demandants de feina en el sector aeri. Aquesta xifra pot augmentar amb la plantilla de la companyia Spanair que no accepti el trasllat a Barcelona com a conseqüència del canvi de base de la companyia, cosa que repercutirà també negativament sobre el nombre d'afiliats a la Seguretat Social de les Illes Balears vinculats al transport.

Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria segons origen de vol. Cicle tendència

Font: AENA i elaboració pròpia

Gràfic 11. Passatgers arribats per via aèria per illes. Cicle tendència

Font: AENA i elaboració pròpia

Taula 27. Passatgers arribats via marítima

		Acumulat		Var (%)
Illes Balears				
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gener-agost	2.693.697	↘	-15,1
Creuers turístics	gener-agost	795.072	↘	-10,3
Mallorca				
Línea regular	gener-agost	648.928	↘	-15,6
Creuers turístics	gener-agost	664.180	↘	-11,8
Menorca				
Línea regular	gener-agost	128.519	↘	-13,9
Creuers turístics	gener-agost	50.898	↘	-31,6
Pitiüses				
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gener-agost	1.916.250	↘	-15,0
Línea regular, Formentera	gener-agost	770.604	↘	-12,6
Creuers turístics	gener-agost	79.994	↗	36,4

Fonts: Ports de Balears i elaboració pròpia

Transport marítim de passatgers

Pel que fa al transport marítim, fins al mes d'agost arriben a l'arxipèlag balear 2,7 milions de passatgers en línia regular, i es registra una davallada en tendència del -15,1% respecte del mateix període de 2008. Per illes, l'evolució és similar, amb una disminució significativa del nombre de passatgers en cadascuna. Així, tant a Mallorca com a les Pitiüses es registra una caiguda entorn del -15%, mentre que a Menorca el descens és més baix, amb un percentatge del -13,9%.

L'evolució dels passatgers que arriben en creuers turístics a les Illes Balears no és tan negativa com els de línia regular. Fins al mes d'agost, arriben entorn de 800.000 creueristes, la qual cosa representa un 10,3% de passatgers menys que l'any passat. Tot i així, el port d'Eivissa incrementa considerablement el trànsit en un 36,4%, ja que el nombre reserves per a 2009 ha augmentat un 24,0% respecte de l'any 2008. Per contra, la caiguda més intensa correspon al port de Maó (-31,6%), mentre que al port de Palma el trànsit minva un -11,8%.

Segons el registre de l'Autoritat Portuària de Balears del primer semestre de l'any, el nombre de passatgers de línia regular ha disminuït un -12,7% respecte del mateix període de l'any anterior, mentre que el descens de passatgers de creuers ha estat d'un -11,1%.

Cal destacar que el passat mes d'agost el Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí va informar favorablement sobre el projecte d'ampliació del moll de ponent del port de Palma. Aquesta ampliació permetrà acollir el doble de creuers turístics i servirà per potenciar la ciutat de Palma com a destinació de creuers. Segons fonts de l'Autoritat Portuària, es preveu que les obres comencin durant l'any 2010.

D'altra banda, la crisi econòmica actual afecta amb gran intensitat el transport de passatgers i mercaderies de les Illes Balears que, juntament amb l'augment del cost del combustible que es va produir l'any passat, ha provocat pèrdues importants i endeutament a la companyia naviliera mallorquina Iscomar, que presentà un concurs voluntari de creditors com a conseqüència de la insolvència del grup Contenemar.

Taula 28. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Balears				
Marítim	agost	1.102.379	↘	-10,1%
Aeri	juliol	2.413	↘	-20,5%
Mallorca				
Marítim	agost	794.262	↘	-13,7%
Aeri	juliol	1.700	↘	-25,7%
Menorca				
Marítim	agost	108.145	↘	-9,8%
Aeri	juliol	306	↘	-19,4%
Pitiüses				
Marítim Eivissa	agost	176.056	↗	9,3%
Marítim Formentera	agost	23.916	↗	26,8%
Aeri	juliol	407	↘	-16,8%

Font: Ministeri de Foment, Ports de Balears i elaboració pròpia

Nota: Cicle-tendència T_{t-k}^t (%) de mercaderies via marítima calculada a partir de Filtre Hodrick-Prescot

Transport de mercaderies

Els ports de les Illes Balears registren fins al mes d'agost un tràfic de mercaderies que arriba a 1,1 milions de tones, la qual cosa suposa una tendència negativa del -10,1%. Si s'analitza el tràfic de mercaderies per via marítima en el primer semestre de l'any, es pot comprovar que s'ha reduït un -15,2% respecte del mateix període de l'any anterior. Aquesta caiguda de l'activitat ha estat general per a tot tipus de productes, però ha afectat especialment els que es relacionen amb el sector de la construcció.

Pel que fa al transport terrestre, i segons dades del Consell Insular de Mallorca, enguany han circulat per les carreteres de Mallorca un 4,2% menys d'automòbils i camions que durant l'any 2008. Aquesta disminució del trànsit en la xarxa viària de l'illa ha estat provocada principalment per una retallada en el nombre de vehicles pesats que la utilitzen, fruit d'una disminució del transport de mercaderies vinculades tant al consum com als materials de construcció. A més, durant els mesos d'estiu també s'ha apreciat una disminució dels automòbils de lloguer, a causa de la reducció de la flota per part de les empreses del sector, que han tingut dificultats financeres per adquirir vehicles nous.

4.4 Intermediació financera

Taula 29. Indicadors d'intermediació financera

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Nombre d'hipoteques constituïdes	juliol	3.224	➔	-2,0
Import de noves hipoteques (milions d'€)	juliol	420,2	⬇	-25,9
Nombre d'efectes impagats	agost	4.004	➔	0,4
Import d'efectes impagats (milions d'€)	agost	19,6	⬇	-31,0
% Efectes impagats sobre vençuts	agost	4,5%	⬇	-
Nombre d'empreses en concurs de creditors ¹	2n trim	45	⬆	309,1
Dipòsits (milions d'€)	2n trim	19.582,1	⬆	5,8
Crèdits (milions d'€)	2n trim	46.826,5	⬆	4,5
Nombre d'oficines d'entitats financeres	2n trim	1.252	➔	-0,5
Afiliats a la SS activitat intermediació financera	setembre	8.814	-	n.d.
Mallorca	setembre	8.123	-	n.d.
Menorca	setembre	149	-	n.d.
Pitiüses	setembre	542	-	n.d.

Fonts: BE, INE, TGSS i elaboració pròpia

¹ Taxa de variació interanual

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

La situació del sistema financer en els darrers mesos continua estable, però segueix sense presentar símptomes de recuperació total, atès que diversos problemes de trimestres anteriors continuen latents en l'economia espanyola. D'una banda, es manté la recessió econòmica, que es tradueix en menys demanda de crèdit (a causa d'una disminució de l'activitat empresarial), un fet que s'ajunta amb una disminució de l'oferta creditícia per la prudència imperant en les entitats financeres per tal de controlar els seus balanços, i, finalment, la morositat, que ha esdevingut el problema principal del sistema financer.

La creixent morositat, com també la caiguda del volum de negoci (a causa de l'ajustament pronunciat de l'economia espanyola en els darrers trimestres) ha estat determinant perquè s'hagin iniciat en els darrers mesos diversos projectes de reordenació del mapa bancari. Així com les grans entitats financeres han pogut evitar la caiguda dels beneficis, les entitats petites i mitjanes experimenten més dificultats, no sols a causa de la disminució de l'activitat bancària, sinó també per la necessitat de dotar provisions per fer front al creixement significatiu del crèdit en mora. Hi ha projectes de fusió en marxa entre diverses entitats financeres (caixes d'estalvi fonamentalment). Així, diverses caixes catalanes han anunciat que es fusionaran, com ara les caixes de Terrassa, Sabadell, Manlleu i Girona, d'una banda, i Caixa Catalunya, Tarragona i Manresa, d'una altra. També està en projecte la fusió de CajaSur i Unicaja, com també les caixes de Castella i Lleó, i fins i tot, una fusió entre caixes de distintes regions, com és el cas de Caja Navarra amb CajaCanarias.

Tant el Govern central com el Banc d'Espanya continuen amb el suport a les entitats financeres en aquest procés d'ajustament mitjançant el Fons de Reestructuració Ordenada Bancària (FROB), creat per donar suport als procediments d'integració de les diverses entitats financeres espanyoles. De la mateixa manera, el Banc Central Europeu ha continuat la seva política de suport al sistema bancari europeu mitjançant les subhastes extraordi-

nàries de liquiditat, si bé la demanda ja no és tan significativa com en mesos anteriors (així, en el mes de juny es va injectar una quantia rècord).

La situació del sistema financer és molt més estable que un any enrere.

Els indicadors d'intermediació financera per a les Illes Balears mostren una millora relativa, en un context d'ajustament del sistema financer que es produeix al conjunt de l'Estat. El nombre d'oficines bancàries disminueix en el segon trimestre de 2009 en termes interanuals per primer cop des de 1993, fet que també es produeix per al conjunt d'Espanya, a causa de la política de reduir costos per part de les entitats davant el minvament dels ingressos i l'augment de les provisions per afrontar la morositat. De la mateixa manera, el **nombre d'afiliats a la Seguretat Social en activitats financeres** intensifica la reducció en termes interanuals (iniciada al darrer trimestre de 2008). Aquesta evolució s'observa a totes les illes, tot i que és més pronunciada a Menorca i menys a Pitiüses. S'ha de recordar que la classificació d'activitats econòmiques ha canviat amb l'aplicació de la CNAE-09. No obstant això, la classificació de les activitats financeres gairebé no s'ha modificat i es pot fer l'anàlisi de la sèrie històrica amb certa prudència.

L'euríbor assoleix una altra vegada un mínim històric i tanca el mes de setembre a 1,26%, de manera que s'aproxima al preu dels doblers establert pel Banc Central Europeu, (1%), fixat en el mes de maig d'enguany. El tipus d'interès oficial s'ha mantingut en les reunions mensuals periòdiques que s'han mantingut des d'aleshores (la darrera, a començament d'octubre), davant la manca de recuperació econòmica al conjunt d'Europa (uns països mostren més força que d'altres). Des que el BCE va començar la política de reducció de tipus per estimular l'economia un any enrere, l'euríbor ha seguit la mateixa evolució descendent.

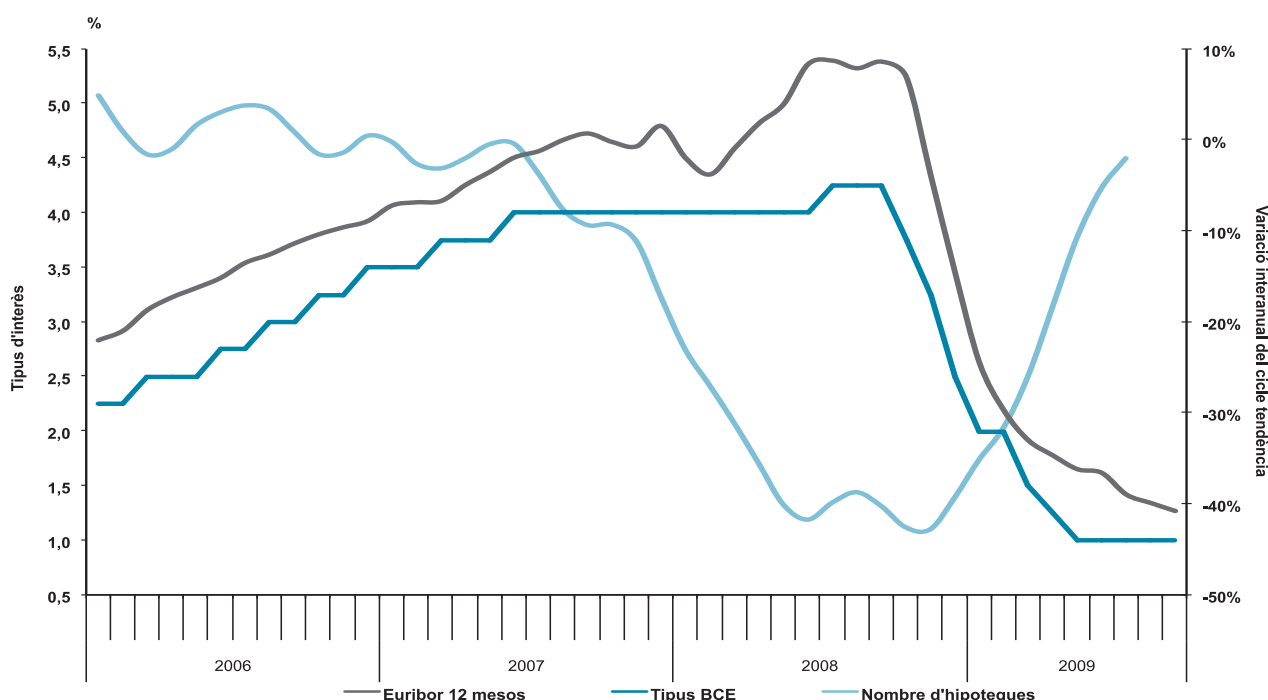
El **crèdit** concedit a les Illes Balears continua presentant taxes de creixement interanual positives en el segon trimestre, si bé s'alenteix el ritme d'increment un trimestre més. Aquesta desacceleració no és tan pronunciada com en el conjunt d'Espanya, en què ja s'han experimentat reduccions intermensuals del volum de crèdit. Els **dipòsits** en el segon trimestre presenten un repunt en la taxa de creixement interanual a les Illes Balears que no s'observa al conjunt d'Espanya. El creixement dels dipòsits es produeix a les caixes d'estalvi més que als bancs, ateses les dificultats que les primeres han experimentat en els darrers trimestres i la major necessitat de captar passiu per equilibrar els seus balanços.

La **concessió d'hipoteques** a les Illes Balears presenta una certa recuperació a partir del mes de juny i suma dos mesos de creixement interanual positiu fins a juliol, la darrera dada disponible. Aquesta evolució no s'observa per al conjunt d'Espanya i continua amb taxes de creixement interanual negatives fins al mes de juliol. Cal desta-

car que augmenta el nombre d'hipoteques concedides, si bé l'import continua presentant reduccions interanuals significatives, atès el minvament en el preu de l'habitatge i la política de prudència creditícia de les entitats financeres, que en línies generals només arriben a finançar el 80% de l'import total). Aquest enduriment en la concessió d'hipoteques també es reflecteix en la rigorositat dels requisits exigits als prestataris (estabilitat laboral, avals, etc.), com també en les condicions de les hipoteques. Aquests fets es tradueixen en un increment en el tipus d'interès mitjà de les noves hipoteques, que està significativament per damunt de l'euríbor. Per exemple, en el mes de juliol, l'estadística d'hipoteques de l'INE per al conjunt d'Espanya mostra un interès del 4,4% per a les noves hipoteques concedides, mentre l'euríbor de juliol fou de l'1,4%.

El crèdit minva el ritme de creixement.

Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès i hipoteques

Font: BE, Euríbor, INE

El **nombre d'empreses en concurs de creditors** a les Illes Balears en el segon trimestre modera el creixement respecte del trimestre anterior, però continua presentant una variació interanual molt significativa, com en trimestres anteriors. L'augment del nombre d'empreses concursades es produeix sobretot al sector de la construcció (amb divuit empreses), un sector que pateix més dificultats a causa de la disminució de la demanda i de l'accés al finançament.

Morositat per sobre del 4,7% a l'agost per al conjunt d'Espanya.

El nombre d'efectes comercials impagats presenta un canvi de tendència en els darrers mesos, ja que presenta caigudes interanuals i, tot i un lleuger increment puntual en el mes de juliol, la taxa de creixement interanual torna a ser negativa per al mes d'agost. El mateix punt d'inflexió presenta l'import dels efectes impagats. Així, el percentatge d'impagats sobre efectes vençuts a les Illes

Balears minva significativament en el mes d'agost (i torna a nivells de desembre de 2007), i assoleix el mateix nivell que el conjunt d'Espanya, després de mesos d'estar per sobre d'aquest. En els darrers mesos també es modera la caiguda interanual tant en el nombre com en l'import d'efectes vençuts, la qual cosa indica una millora relativa en aquest tipus de finançament a curt termini de les empreses, si bé encara no ha recuperat el creixement.

Quant a la **morositat del sector bancari** per al conjunt d'Espanya, després de la contenció intermensual en el mes de juny, continua escalant posicions fins que supera el 4,7% en el mes d'agost. Cal destacar que el ritme de creixement interanual del crèdit morós s'ha alenit moderadament, si bé presenta taxes molt elevades d'increment (87,9% en el mes d'agost, però a començament de l'any superava el 200%). S'espera que en els propers mesos la taxa de morositat continuï avançant, entre d'altres, a causa de l'augment de l'atur després de l'estiu, si bé les polítiques de contenció preses per les entitats financeres han de permetre que no augmenti tant com en els darrers mesos.

4.5. Serveis empresarials i activitat immobiliària

Taula 30. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris

	Darrera dada		Variació intermensual
Afiliats Serveis Empresarials	setembre	46.842	-2,5%
Mallorca	setembre	40.540	-1,9%
Menorca	setembre	2.281	-4,7%
Pitiüses	setembre	4.021	-6,8%
Afiliats Activitats Immobiliàries	setembre	2.678	-0,7%
Mallorca	setembre	2.111	-0,1%
Menorca	setembre	232	-2,5%
Pitiüses	setembre	335	-3,2%

Fonts: TGSS i elaboració pròpia

La debilitat del mercat laboral i l'elevat endeutament de les famílies han contribuït a l'augment en un 309% dels concursos de creditors d'empreses registrats a les Illes Balears al segon trimestre de l'any respecte del mateix període de l'any anterior. Segons les dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística, la majoria dels concursos de creditors afecten les pimes. Aquest col·lectiu té dificultats en els darrers mesos a causa de la manca de crèdit per part de les entitats financeres i de l'increment dels costs de finançament. Aquesta situació es reflecteix en l'enquesta feta pel Banc Central Europeu i la Comissió Europea sobre l'accés al finançament de les pimes. La conclusió de l'enquesta és que les pimes espanyoles són les que tenen més obstacles per aconseguir crèdits i concretament un 26% d'aquestes el considera el seu problema principal. Per activitats, les empreses que s'han vist més afectades són, a part de les relacionades amb el sector de la construcció, les immobiliàries, com també les activitats professionals, cosa que repercuteix negativament sobre els serveis externs que requereixen les empreses per dur a terme la seva activitat. Segons dades de l'INE per al conjunt de l'Estat, tots els sectors han reduït la xifra de negocis en el mes de juny en termes interanuals, especialment els serveis a empreses, amb una reducció del 12,7%

En el tercer trimestre de l'any, el nombre d'ocupats en **activitats empresarials** a les Illes Balears se situa entorn de les 46.800 persones, una xifra que representa una variació del -2,5% respecte de la del mes d'agost. Com es pot veure a la taula 30, cadascuna de les illes registra una variació intermensual negativa. Mallorca presenta una taxa d'un -1,9%, mentre que la darrera dada disponible de Menorca i les Pitiüses mostra un descens més significatiu en el nombre d'afiliats a la Seguretat Social, amb unes variacions del -4,7% i -6,8%, respectivament.

La manca de crèdit, el principal problema de les pimes.

Les expectatives del mercat immobiliari són més aviat negatives, a causa, principalment, de les elevades xifres d'atur i de l'endeutament de les famílies, i encara més si es té en compte el notable estoc d'habitatges en espera de ser venuts. Això queda reflectit en la compravenda d'habitatges, que continua deprimida i en els darrers dotze mesos disminueix a les Illes Balears un -43,5%, una caiguda més intensa que la mitjana nacional. D'altra banda, el retraïment del mercat immobiliari també es fa palès en el descens del nombre de transaccions immobiliàries (-40% al segon trimestre de l'any respecte del mateix període de l'any anterior), segons dades del Ministeri d'Habitatge. Les immobiliàries continuen amb pèrdues com a conseqüència del seu deute, de la pèrdua de valor dels seus actius i de l'atonía de la demanda. Les perspectives fins a final d'any són encara negatives, tot i que ara la caiguda de la demanda és menor que fa un any.

Al setembre, la variació en el nombre d'afiliats a la Seguretat Social de les Illes Balears vinculats a les activitats immobiliàries no presenta pràcticament cap variació respecte de la del mes anterior. Les caigudes més importants es corresponen a Menorca, amb un -2,5%, i a les Pitiüses, amb un -3,2%.

4.6. Altres serveis

Taula 31. Ocupats altres serveis

Balears	Darrera dada		Variació intermensual
Activitats sanitàries i serveis socials	setembre	31.365	-1,7%
Altres serveis socials	setembre	23.709	-6,8%
Administració Pública	setembre	20.602	-1,6%
Educació	setembre	16.109	4,3%
Serveis de la llar	setembre	10.539	-0,4%
Mallorca			
Activitats sanitàries i serveis socials	setembre	26.826	-1,8%
Altres serveis socials	setembre	18.835	-4,5%
Administració Pública	setembre	16.862	-0,4%
Educació	setembre	14.651	3,8%
Serveis de la llar	setembre	8.647	-0,3%
Menorca			
Activitats sanitàries i serveis socials	setembre	1.883	-1,5%
Altres serveis socials	setembre	1.734	-8,1%
Administració Pública	setembre	1.987	-5,5%
Educació	setembre	623	18,2%
Serveis de la llar	setembre	457	-2,4%
Pitiüses			
Activitats sanitàries i serveis socials	setembre	2.656	-0,4%
Altres serveis socials	setembre	3.140	-18,1%
Administració Pública	setembre	1.753	-7,8%
Educació	setembre	835	2,8%
Serveis de la llar	setembre	1.435	-0,6%

Font: TGSS i elaboració pròpia

Al final del tercer trimestre, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social en **activitats sanitàries i serveis socials** a les Illes Balears se situa entorn de les 31.400 persones, una xifra que suposa una variació del -1,7% respecte del mes d'agost. La variació intermensual és negativa per a totes les illes. Mallorca i Menorca registren un descens més significatiu, amb unes variacions del -1,8% i -1,5%, respectivament, mentre que a les Pitiüses es manté pràcticament estable.

El ràpid creixement poblacional i l'antiguitat d'alguns centres que componen la xarxa assistencial de les Illes Balears han impulsat que la nostra Comunitat Autònoma hagi desenvolupat el Pla d'Infraestructures Sanitàries per al període de 2008-2012, amb l'objectiu d'aconseguir millorar, modernitzar i adaptar la xarxa sanitària pública de les Illes Balears a la demanda creixent de serveis de salut de la població. En concret, s'ha aprovat una despesa d'aproximadament 54 milions d'euros per a la construcció, conservació i explotació de deu nous centres de salut i unitats bàsiques d'atenció primària a les localitats d'Andratx, Ariany, Esporles, Maria de la Salut, es Molinar, Muro, sa Pobla, Porreres, ses Salines i Son Servera.

L'afiliació a les activitats vinculades a altres serveis socials presenta una caiguda significativa.

A **altres serveis socials** es recullen les activitats econòmiques vinculades a activitats associatives, activitats recreatives (culturals i esportives) i els serveis personals. Aquest conjunt d'activitats registren a les Illes Balears, en el darrer dia de setembre, un nombre d'afiliats de devers 23.700 persones, la qual cosa suposa una variació del -6,8% respecte del mes d'agost. L'evolució és negativa per a totes les illes, tot i que ho és de manera més pronunciada a les Pitiüses, amb una taxa del -18,1%. A Mallorca i Menorca les variacions també són notables (-4,5% i -8,1%, respectivament).

Cal destacar que en l'actual moment de conjuntura econòmica no s'han incrementat les vendes de loteries ni de cupons, tot i que hi ha més gent que juga a la loteria, ja que la quantitat global que es juga a les Illes Balears és entorn d'un 3% inferior respecte d'altres temporades. Un

altre sector afectat per la crisi és el del llibre, amb un descens de les vendes d'un 6% per al conjunt espanyol en el primer semestre de 2009.

El nombre d'ocupats a l'**educació** a les Illes Balears en el mes de setembre se situa entorn de les 16.100 persones. Aquesta xifra suposa una variació a l'alça del 4,3% respecte del mes d'agost. A la desagregació per illes es pot comprovar que a totes es registra un creixement del nombre de persones ocupades. La variació més important correspon a Menorca, amb un percentatge del 18,2%, mentre que a Mallorca i les Pitiüses els augments que es registren són del 3,8% i 2,8%, respectivament.

El setembre va començar el curs escolar 2009-2010 amb un increment de l'1% en el nombre d'alumnes. Aquesta estabilització de la població escolar, després d'anys de forts creixements, contrasta amb el notable augment de matriculats als estudis de formació professional. Aquests estudis han registrat gairebé un 30% d'increment en el nombre de sol·licituds, a causa de la crisi econòmica i de l'augment de l'oferta formativa.

El curs escolar 2009-2010 comença amb un augment de l'1% en el nombre d'alumnes i d'un 30% a F.P.

Una novetat d'aquest nou curs és la inversió de prop de trenta milions d'euros de què disposa la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per desenvolupar el Pla d'Innovació Tecnològica dels centres educatius, que canviarà l'estructura de les aules d'analògica a digital. Aquest Pla s'iniciarà amb caràcter pilot a sis centres de les Illes Balears amb els alumnes de cinquè curs.

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social vinculats a l'**Administració pública** a les Illes Balears és d'aproximadament 20.600 persones. Al final del tercer trimestre de 2009 es redueix un -1,6% el nombre d'empleats públics. En l'anàlisi per illes, les variacions intermensuals més significatives es presenten a Menorca i les Pitiüses amb unes disminucions del -5,5% i -7,8% respectivament, mentre que a Mallorca s'estabilitza entorn del -0,4%

5 Mercat laboral

5.1. Ocupació

Taula 32. Indicadors del mercat laboral

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k} (%)	
Població activa ¹	agost	522.627	↘	-3,7
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	465.373	↘	-7,1
Assalariats	agost	363.759	↘	-7,9
Autònoms i altres règims especials	agost	101.614	↘	-4,1
Aturats registrats	setembre	72.116	↗	58,9
Taxa d'atur registrat (%) ³	agost	12,8	↗	5,0
Taxa d'atur registrat d'estrangers (%)	agost	16,3	↗	5,0
Total contractes indefinits	setembre	2.092	↘	-3,7
Total contractes temporals	setembre	22.540	↘	-10,5
Mallorca				
Població activa ¹	juliol	430.474	→	-1,35
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	372.363	↘	-7,1
Aturats registrats	setembre	58.357	↗	52,8
Taxa d'atur registrat (%) ³	agost	12,82	↗	5,2
Menorca				
Població activa ¹	juliol	39.357	↘	-4,2
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	33.887	↘	-8,8
Aturats registrats	setembre	5.291	↗	52,6
Taxa d'atur registrat (%) ³	agost	12,1	↗	4,2
Pitiüses				
Població activa ¹	juliol	67.151	→	-0,9
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	58.850	↘	-6,9
Aturats registrats	setembre	8.468	↗	45,5
Taxa d'atur registrat (%) ³	agost	11,3	↗	3,13

Fonts: TGSS, SOIB, INE i elaboració pròpia

1 Població activa=Aturats+Afiats del mateix mes.

2 Afiats als règims generals, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i als règims especials de la mar. No inclou afiats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.

3 Taxa d'atur calculada a partir de l'estimació dels afiats de darrer dia del mes de gener. Variació com a diferència de punts percentuals respecte mateix mes de l'any anterior.

La tendència de l'**afiliació** a la Seguretat Social durant l'any 2009 descendeix i els vuit primers mesos de l'any assoleix una baixada mitjana de -8,3%. El mes de setembre se situa en gairebé 460.000 afiliats a la Seguretat Social de mitjana mensual, la qual cosa significa un descens del -6,5% respecte del mes de setembre de 2008 (-5,7% al conjunt d'Espanya). Tots els sectors econòmics han empitjorat les xifres d'afiliació al final del segon quadrimestre, tot i que quantificar-ne el percentatge presenta dificultats de comparabilitat intertemporal, atès el canvi de la classificació de la CNAE09.

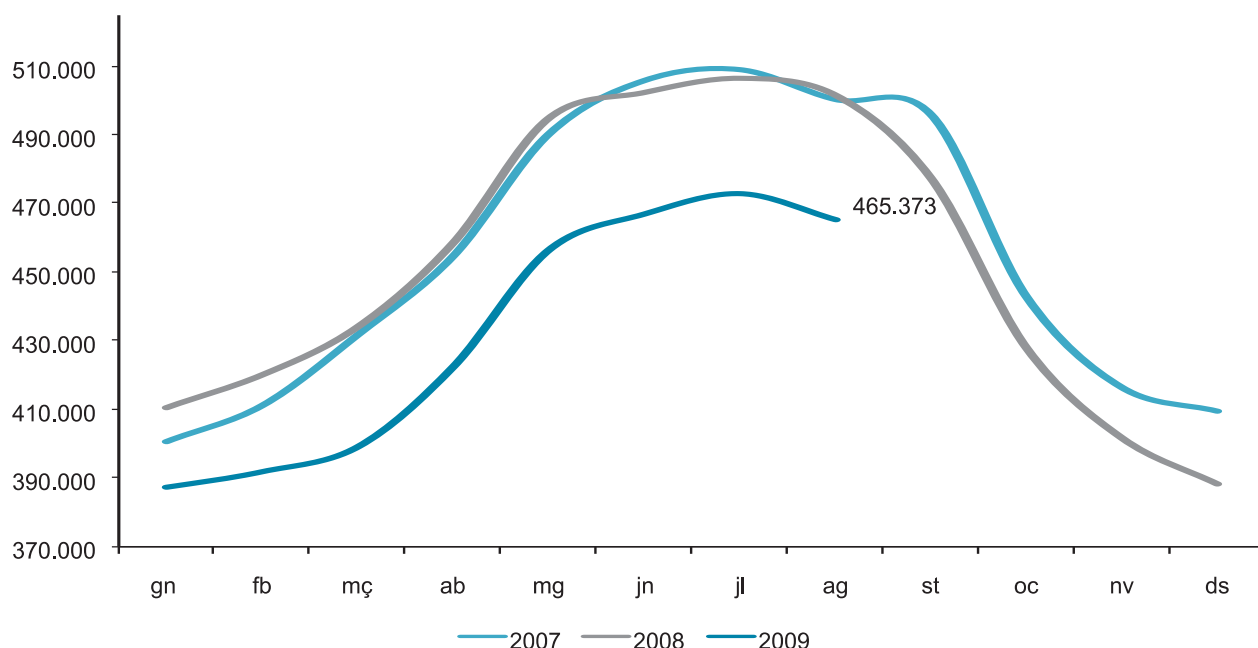
Quant a les Illes Balears, Menorca és la que presenta un major descens percentual en l'afiliació i, així, als dos primers quadrimestres de l'any, cau un -8,5% de mitjana, gairebé dos punts percentuals més que les Pitiüses. La davallada a Mallorca és gairebé d'un -6,25% de mitjana.

Pel mes de maig la baixada a Menorca és especialment intensa i arriba a gairebé el 10% en termes interanuals. Aquestes xifres constaten les greus dificultats al teixit laboral i empresarial de l'illa més septentrional.

Menorca encapçala la baixada de l'afiliació.

La població estrangera també perd afiats. Durant els vuit primers mesos de l'any es registren un 11,7% d'estrangers afiats menys que l'any 2008, amb una caiguda més pronunciada dels no pertanyents a la Unió Europea (-14,0%) que dels comunitaris (-8,75%), perquè aquesta crisi afecta més intensament els llocs de feina de baixa qualificació.

Gràfic 13. Afiliació mitjana a la Seguretat Social

Font: OTIB

El nombre d'**aturats** presenta un augment molt significatiu durant tot el 2009, de manera que continua la tendència creixent iniciada l'estiu de 2008 i arriba a taxes d'increment interanual superiors al 50% durant tots els mesos (màxim al mes de maig, 83,3%). Per sectors, tots romanen afectats per l'augment del nombre d'aturats, però és en la indústria i la construcció (sempre amb les reserves oportunes a causa de la no-comparabilitat interanual de les sèries) en què la mitjana d'increment dels aturats és més accentuada —s'apropa al 104,1% en el cas de la indústria i al 95,3% en el de la construcció. Un senyal de l'ajustament fort i ràpid que ha tingut la construcció és, tal com podem observar, el fet que en un període de tres anys l'increment de l'atur al sector és gairebé del 300%. Per illes, totes pateixen aquest creixement de l'atur pronunciat, si bé és més contingut a les Pitiüses que a Mallorca i Menorca.

Es preveu que la destrucció de l'ocupació i l'increment de les taxes d'atur augmentin al tercer i quart trimestre de 2009. D'una banda, a causa de l'esgotament financer

dels plans d'ajudes locals que afectarà principalment la construcció i, de l'altra, de l'acabament de la temporada turística i l'avançament del tancament d'establiments hotelers.

Els ERO continuen en màxims històrics.

Cal comentar que el nombre de sol·licituds d'expedients de regulació de l'ocupació (ERO) durant els tres primers trimestres de l'any arriba als 97 i supera àmpliament les sol·licituds totals de l'any anterior. El nombre d'ERO no és gaire significatiu en termes quantitatius comparat amb l'increment de l'atur a les Illes Balears, però és un indicador de les dificultats greus del teixit empresarial illenc. Destaca el sector del calçat (21 ERO), que pateix les conseqüències de la intensa davallada del consum i del fort increment de la competència exterior.

5.2. Costs laborals

Taula 33. Costs laborals

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Cost total per assalariat i mes (€)	2n trim	2.387,5	↗	5,9
Cost laboral per hora efectiva (€)	2n trim	17,0	↗	8,8
Indústria i energia	2n trim	18,6	-	n.d.
Construcció	2n trim	15,0	-	n.d.
Serveis	2n trim	17,2	-	n.d.
Hores efectives per assalariat /mes	2n trim	140,3	↘	-2,6
Indústria i energia	2n trim	142,9	-	n.d.
Construcció	2n trim	147,7	-	n.d.
Serveis	2n trim	139	-	n.d.
Increment salarial pactat en convenis (%)	setembre	2,3	↘	-2,6

Font: INE, MTIN

n.d.: Variació interanual de la sèrie tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

Al segon trimestre de 2009 el **cost laboral per treballador** arriba a les Illes Balears a una mitjana de 2.387,48 €, la qual cosa suposa un increment del 5,9% respecte del segon trimestre de 2008, per sobre del conjunt d'Espanya (3,9%), i juntament amb Múrcia se situa al capdavant de les comunitats autònomes. En el cost laboral total s'inclouen les cotitzacions obligatòries, les indemnitzacions i les prestacions socials, a més del cost salarial total. Aquest increment tan significatiu dels costos laborals no es contraresta amb la repercussió via preus que les empreses haurien de traslladar al consumidor per fer front a aquest sobrecost. En un entorn deflacionista, hi haurà un ajustament en els resultats anuals de les empreses a causa d'aquest diferencial. Així, és previsible que s'ajustin encara més les plantilles amb una reducció dels contractes temporals, sia acomiadant o no renovant els que hi ha, sia reduint les noves contractacions.

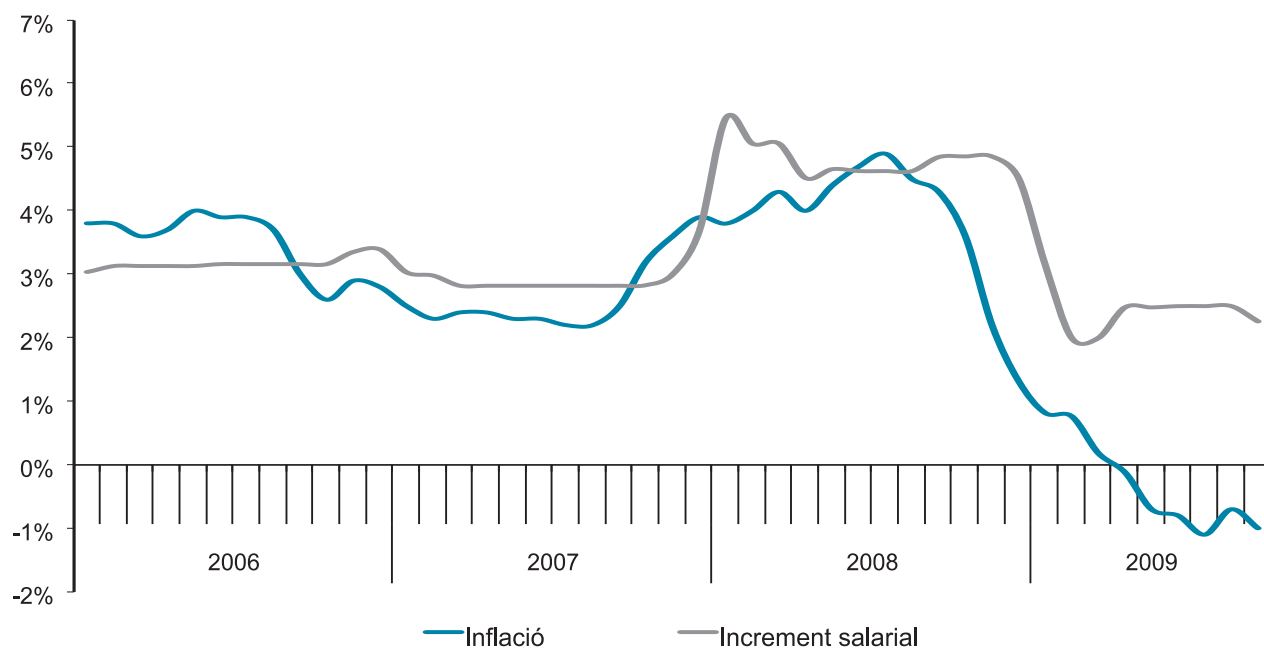
Les indemnitzacions per acomiadaments incideixen en l'increment del cost laboral total.

Quant als components del cost laboral total, el cost salarial es manté amb un augment del 5,7%, mentre que els altres costos, amb un increment del 6,7%, constaten l'augment significatiu de la conflictivitat laboral. El cost laboral

ordinari, que exclou les retribucions variables (com ara els pagaments extraordinaris i els endarreriments), augmenta un 5,2% en el segon trimestre d'enguany.

L'**increment salarial pactat en convenis** té una tendència a la moderació durant el 2009 a les Illes Balears i arriba a un 2,27% el mes de setembre. Al conjunt d'Espanya se signen fins al mateix mes 3.623 convenis col·lectius i l'increment pactat és del 2,64%, la qual cosa suposa una contenció de més d'un punt percentual respecte de l'any anterior. Ara bé, com s'ha assenyalat abans, la inflació al mes de setembre va ser del -1,0%, la qual cosa significa que l'increment mitjà del salari real se situa més de tres punts percentuals per damunt d'aquella i fa guanyar poder adquisitiu als treballadors en detriment dels beneficis empresarials. La clàusula d'indexació salarial, present a la majoria de convenis d'empresa i sectorials, vincula els increments salarials en funció de l'IPC més un diferencial. Aquest índex normalment es correspon amb el de l'any anterior o, en menor mesura, amb el que preveu el Ministeri d'Economia per a l'any corrent. Aquest desfasament implica que el comportament actual de la inflació no es traslladi de manera immediata als salaris d'enguany. Normalment, els negociadors col·lectius, com els sindicats, se solen mostrar contraris a revisar a la baixa aquesta clàusula.

Gràfic 14. Evolució dels salaris i la inflació a les Illes Balears

Font: INE, MTIN

6 Preus

La taxa de variació interanual del mes de setembre de l'índex de preus de consum (IPC) per a les Illes Balears és negativa per sisè mes consecutiu i se situa en el -1,0%, i coincideix amb la dada nacional. Les causes principals de la caiguda dels preus són la tendència a la baixa del preu del petroli i la contracció de la demanda interna.

L'IPC per a les Illes Balears és del -1,0%, negatiu per sisè mes consecutiu.

Taula 34. Variació interanual de l'IPC

Taxa de variació interanual de l'índex de preus de consum. Setembre 2009

	Taxa	Aportació a l'IPC
Índex general	-1,0	
Aliment, beguda no alcohòlica	-2,6	-0,42
Beguda alcohòlica i tabac	11,9	0,30
Vestit i calçat	-2,5	-0,19
Habitatge	1,7	0,19
Parament de la llar	2,1	0,17
Medicina	-2,9	-0,09
Transport	-6,5	-1,08
Comunicació	-0,5	-0,02
Lleure i cultura	-0,5	-0,04
Ensenyament	-2,2	-0,03
Hotels, cafès i restaurants	0,0	0,00
Altres béns i serveis	2,2	0,23
Inflació subjacent	0,0	

Font: INE

Els grups que presenten una disminució en l'índex de preus de consum per a les Illes Balears són els següents:

— *Transports*. Reflecteix una taxa de -6,5%, atesa la reducció del preu dels carburants i lubricants i, en menor mesura, a causa de la disminució dels preus dels automòbils.

— *Aliments i begudes no alcohòliques*. Presenta una taxa de variació interanual del -2,6%. Els aliments que han contribuït a aquesta dada són: olis i altres greixos (-15,1%); llet (-7,9%); carn porcina (-7,9%); peix fresc i congelat (-5,9%); i sucre (-5,4%). D'altra banda, les rúbriques d'aliments que han augmentat els preus són escasses i sols cal destacar: cafè, cacau i infusions (0,8%); aigua mineral, refrescs i sucres (0,5%); i fruites en conserva i fruits secs (0,4%).

— *Hotels, cafès i restaurants*. Malgrat que no han experimentat variació (0,0%), els preus del subgrup d'hotels i altres allotjaments disminueix un -3,2%.

En canvi, han augmentat:

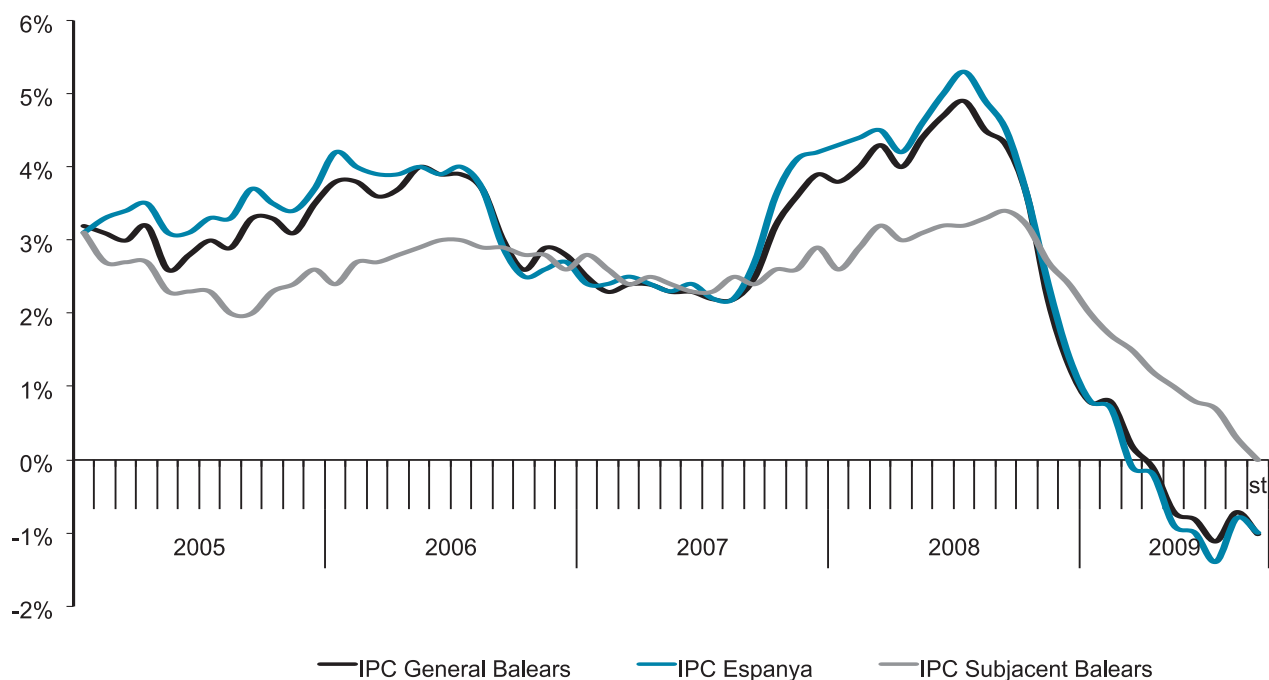
— *Begudes alcohòliques i tabac* (11,9%). La variació experimentada en el tabac és de 18,1%, mentre que en les begudes alcohòliques és de 0,5%. Aquest increment es deu a la pujada dels impostos sobre aquests productes que va tenir lloc el mes de juny.

— *Habitatge* (1,7%). La rúbrica que més ha contribuït a l'increment del preu de l'habitatge és conservació de la llar, seguida de l'habitatge en arrendament.

— *Parament de la llar* (2,1%). Cal destacar els articles no duradors per la llar i serveis per la llar.

El transport, amb un -6,5%, és el grup que més disminueix.

Gràfic 15. Variació interanual de l'Índex de Preus de Consum

Font: INE

El comportament de la inflació subjacent (que exclou els aliments no elaborats i productes energètics) per a les Illes Balears segueix la tendència iniciada al setembre de 2008, i assolix un nou mínim, 0,0%, una dècima per davall de la dada nacional.

La inflació subjacent assolix un nou mínim.

L'índex de preus de consum per a Espanya en el mes de setembre és del -1,0%. Llevat de la ciutat autònoma de Ceuta, totes les comunitats autònomes tenen taxes anuals negatives. La davallada més important, amb un -2,2%, correspon a Canàries, seguida de Castella-la Manxa, amb un -2,1%, i les que menys han disminuït són Melilla i el País Basc, ambdues amb un -0,3%, i Catalunya, amb un -0,5%.

La inflació de la zona euro del mes de setembre suposa un variació del -0,3%.

L'Institut Nacional d'Estadística publicà el 14 d'octubre, per primera vegada, l'índex harmonitzat de preus de consum a impostos constants (IHPC-IC). El seu objectiu és la mesura de l'evolució dels preus de consum, si es considera que els impostos sobre productes (IVA, impostos sobre hidrocarburs, impostos sobre les tasques del tabac, impost especial sobre determinats mitjans de transport i impost sobre primes d'assegurances) es mantenen constants, en relació amb uns criteris sobre el valor total de la recaptació. La diferència entre IHPC i IHPC-IC representa l'efecte impositiu sobre els productes de consum, que per al mes d'agost és de tres dècimes (-0,8% i -1,1%, respectivament).

7.1. Consum

Taula 35. Indicadors de consum

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	juliol	132.935	→	0,7
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	87.930,7	→	-0,7
Matriculació de vehicles	setembre	2.691	→	-1,0
Índex de vendes al detall ¹	agost	106,0	↘	-10,4
Mallorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	juliol	100.121	→	-1,3
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	62.421,2	→	-0,6
Menorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	juliol	12.802	→	-0,2
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	9.039,1	↘	-3,8
Pitiüses				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	juliol	20.012	↗	6,7
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	16.470,3	→	-0,2

Fonts: CLH, DGT, Gesa-Endesa, INE i elaboració pròpia

¹ Preus constants any 2005

En el segon trimestre de 2009, el consum privat accentua la caiguda, tal com mostra la comptabilitat trimestral per al conjunt d'Espanya: el consum final de les llars presenta una reducció interanual de -5,9%, mentre que, en el segon trimestre de 2008, es mantenia amb un 0,2% interanual, la qual cosa mostra la intensitat de la contracció del consum de les famílies. El minvament del consum total no és tan pronunciat, atès el creixement significatiu del consum de les administracions públiques.

Aquesta reducció en el consum privat s'intensifica, tot i la recuperació de la renda disponible: els comptes no financers trimestrals per sector institucional publicats per l'INE mostren per al segon trimestre de 2009 una recuperació de la renda disponible bruta de les llars per al conjunt de l'Estat, després de frenar el seu creixement interanual en els dos trimestres anteriors (en el primer trimestre de 2009, creixia un 1,8% interanual, mentre que en el segon trimestre creix un 4,3%). Aquesta millora no es tradueix en més consum, sinó en un increment de la taxa d'estalvi, que assoleix màxims històrics (24,4% en el segon trimestre, segons l'estadística que s'ha esmentat abans per al conjunt d'Espanya, mentre que en el mateix període de l'any anterior era de 13,6%).

La conjuntura és més favorable per al consum gràcies a factors com la inflació negativa (-1,0% en el mes de setembre a les Illes Balears) o l'euríbor en mínims històrics un mes més (1,26% en el mes de setembre), que ha permès alleugerir les quotes hipotecàries de les famílies, juntament amb mesures del Govern com els 400€ de l'IRPF (que ha estat vigent el 2009, si bé desapareixerà el 2010) o l'ampliació de la prestació d'atur per als aturats que hagin esgotat la prestació (420€ mensuals durant sis mesos). Aquestes circumstàncies, però, no han estat suficients per compensar la manca de confiança dels

consumidors, a causa de l'elevat nombre d'aturats i la mala conjuntura del mercat laboral.

El consum privat continua retrocedint un trimestre més.

Els indicadors de consum privat disponibles per a les Illes Balears mostren un comportament negatiu un trimestre més, si bé es pot apreciar una millora relativa respecte del trimestre anterior.

L'índex de vendes al detall manté l'evolució negativa iniciada en els primers mesos de 2008. Després de la pronunciada caiguda de l'índex a les Illes Balears en el començament de 2009, en els darrers mesos, tot i que presenta taxes de creixement interanual negatives, s'aprecia una millora relativa, que també es produeix per al conjunt d'Espanya. Quant a la matriculació de vehicles, mostra un canvi de tendència, no sols a les Illes Balears, sinó per al conjunt d'Espanya, gràcies al Pla 2000E, que ha aconseguit estimular la demanda de vehicles, que feia vint mesos que presentava reduccions interanuals (des de gener de 2008). En el Pla 2000E, l'Estat aporta 500€ en la compra de vehicles; els fabricants, 1.000€, i les comunitats autònomes que voluntàriament s'hi varen adherir (com les Illes Balears), 500€ addicionals. En el cas balear, ja s'ha esgotat el pressupost que es va destinar per a 2009. Així, gràcies a l'estímul del pla, en el mes de setembre s'ha registrat una taxa positiva de creixement interanual, tant a les Illes Balears com al conjunt d'Espanya (6,2% i 5,0%, respectivament, segons dades de la DGT). Tal com indiquen les estadístiques de Faconauto (patronal de concessionaris), l'increment només es registra al canal de particulars, ja que les empreses continuen reduint la seva demanda de vehicles

un mes més. Així, mentre els turismes presenten taxes de creixement positives en el mes de setembre, els vehicles de càrrega mostren el signe contrari. La matriculació de vehicles es recupera en el mes de setembre.

El **consum de carburants per a l'automoció** (tant benzina com gasoil) ha moderat en els darrers mesos la tendència a la caiguda registrada des de començament de 2008. No obstant això, encara presenta taxes de creixement interanual negatives, atesa la disminució del nombre de vehicles que circulen per les illes: la menor aflluència de visitants, juntament amb la menor activitat econòmica, determinen un volum més baix de desplaçaments terrestres, que s'observa a totes les illes, si bé és més pronunciat a Menorca.

La **facturació elèctrica d'usos domèstics** presenta una evolució irregular en els darrers mesos, amb pujades interanuals en els mesos de maig i juny, i mostra una caiguda pronunciada en el mes de juliol. Aquesta evolució es produeix a totes les illes (no obstant això, la reducció interanual és molt més pronunciada a Menorca).

7.2. Consum dels no residents

Taula 36. Consum dels residents a l'estranger

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Enquesta despesa turística – EGATUR				
Total (milions d'€)	juny-agost	4.619	↘	-6,8
Mitjana per persona (€)	juny-agost	1042	→	1,6
Mitjana diària (€)	juny-agost	106	↘	-5,1
Estada mitjana	2n trim	9	→	1,8
Compres i extraccions d'efectiu amb targeta emesa a l'estranger (milions d'€)				
Total	3r trim	878,8	↘	-12,3
Regne Unit	3r trim	251,1	↘	-22,9
Alemanya	3r trim	206,8	↘	-3,0
França	3r trim	60,9	→	-0,1
Itàlia	3r trim	66,1	↗	6,9
Estats Units	3r trim	20,9	↘	-55,6
Holanda	3r trim	25,8	↗	4,7
Suïssa	3r trim	35,9	↗	2,8
Noruega	3r trim	28,2	↘	-11,9
Irlanda	3r trim	20,1	↘	-23,1
Suècia	3r trim	18,8	↘	-5,3
Àustria	3r trim	14,8	↗	3,0
Dinamarca	3r trim	20,7	→	-0,6
Portugal	3r trim	13,6	↘	-9,8
Bèlgica	3r trim	12,7	↗	5,8
Resta	3r trim	82,3	↘	-11,8

Font: 4B-Euro6000-ServiRed i Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç

La **despesa turística** total efectuada pels no residents a les Illes Balears cau un -6,8% en el període de juny a agost de 2009 respecte del mateix període de l'any 2008, segons dades de l'enquesta de despesa turística (EGATUR). Aquesta reducció és superior a la que experimenta el conjunt d'Espanya (-3%) en el mateix període d'estiu, atès el comportament més desfavorable de la despesa en el mes de juliol a les Illes Balears, en què la variació interanual fou del -9,8% (mentre que al conjunt d'Espanya fou de -6,6%). Cal destacar que, en l'acumulat anual, la reducció en la despesa turística de no residents és menor a les Illes Balears (-4,1%) que al conjunt d'Espanya (-7,4%), atesa l'evolució més favorable de la despesa en els primers mesos de l'any a les illes. La despesa mitjana per dia també pateix una caiguda interanual en el període de juny a agost, atès que es redueix la despesa total (perquè arriben menys turistes), però es manté l'estada mitjana. En canvi, la despesa mitjana per persona s'incrementa lleugerament en el mateix període (la mateixa evolució que al conjunt d'Espanya).

Les **compres i disposicions d'efectiu amb targetes emeses a l'estranger** mostren una evolució semblant a la de l'enquesta de despesa turística; en el tercer trimestre continua el seu retrocés en termes interanuals, i s'intensifica el ritme de caiguda respecte del trimestre anterior. La reducció és molt pronunciada en les targetes d'origen britànic (si bé la caiguda més important l'experimenten les targetes emeses als Estats Units), que representen el 29% de la despesa efectuada amb targeta emesa a l'estranger en el tercer trimestre (cal destacar que, en el mateix període de 2008, representaven un 33%, un minvament en el pes que representen explicat per la disminució de l'arribada de turistes britànics). La despesa efectuada per targetes d'origen alemany no és tan pronunciada, si bé també empitjora el seu comportament, ja que en el trimestre anterior presentava un creixement interanual positiu. El pes de la despesa efectuada amb targetes d'origen alemany es manté amb un lleuger increment respecte del mateix període de 2008, atès que la reducció en l'arribada de visitants és menor en el cas alemany. Finalment, cal recordar que l'origen de l'entitat emissora no necessàriament coincideix amb l'origen del seu titular.

Al mes d'agost la despesa turística efectuada per no residents cau un 6,2% a les Illes Balears.

7.3. Inversió

Taula 37. Indicadors d'inversió

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Societats mercantils creades	agost	155	↘	-23,7
Augment net de capital (milions d'€) ¹	agost	-23,8	↘	-12,1
Centres de treball inscrits a la SS	agost	43.972	↘	-6,0
Import de noves hipoteques (milions d'€)	juliol	420,2	↘	-25,9
Dipòsits (milions d'€)	2n trim	19.582,1	↗	3,5
Crèdits (milions d'€)	2n trim	46.826,5	↗	4,6
Matriculació de vehicles de càrrega ²	setembre	215	↘	-20,1

Font: BE, DGT, INE, MTIN i elaboració pròpia

1 Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital.

2 Camions, furgonetes i tractors industrials

La inversió privada continua un trimestre més en retrocés. Per al conjunt d'Espanya, la formació bruta de capital fix del segon trimestre mostra una contracció del -17% respecte del mateix període de l'any anterior, la qual cosa suposa una intensificació de la caiguda respecte de la variació interanual del primer trimestre de 2009 (-15,2%). El minvament és encara més accentuat per al cas dels béns d'equipament (-28,9% en termes interanuals), com ja succeïa un trimestre enrere.

Els indicadors d'inversió empresarial disponibles per a les Illes Balears presenten una milloria relativa respecte dels primers mesos de 2009: tot i que mostren taxes de creixement interanual negatives, s'aprecia un punt d'inflexió en la seva evolució, atès el menor ritme de caiguda.

El **nombre de centres de treball d'alta a la Seguretat Social** continua disminuint en el tercer trimestre de 2009, amb una certa estabilització en el ritme de caiguda interanual. Tot i això, en el mes d'agost hi ha gairebé 3.000 centres menys que el mateix mes de 2008. El minvament relatiu més important correspon a Menorca (-7,1% interanual en el mes d'agost), mentre que el més baix es produeix a les Pitiüses (-3,7%). El canvi de tendència en l'evolució dels indicadors d'inversió empresarial és més patent en el **nombre de societats mercantils creades**, que ha frenat el ritme de caiguda significativament en el mes d'agost (-1,3% interanual, mentre que en el mes de juliol va caure un -43%). Malgrat la reducció en el ritme de descens, la creació de societats mercantils va assolir en el mes de juliol un mínim en la sèrie històrica disponible (des de 1999), en què es varen crear 147 societats mercantils.

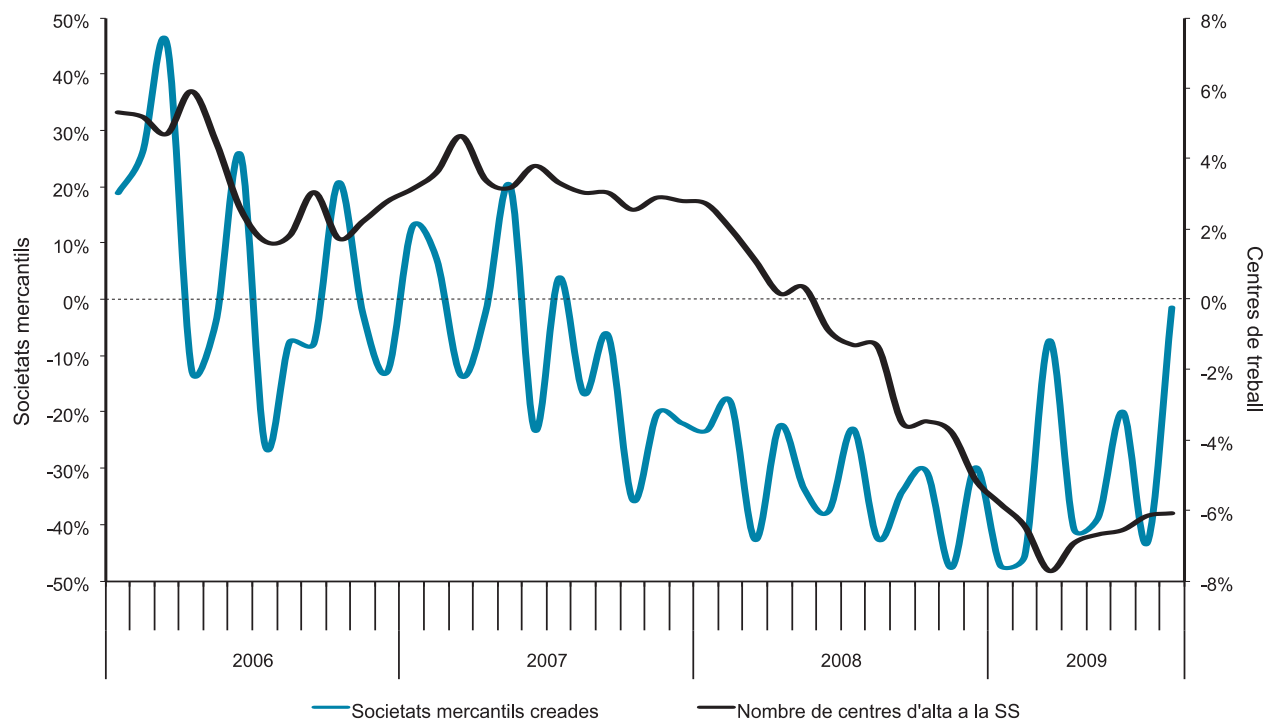
Els indicadors d'inversió empresarial moderen el ritme de caiguda a les Illes Balears.

La **matriculació de vehicles de càrrega** (camions, furgonetes i tractors industrials) també redueix pronunciadament el ritme de caiguda interanual, si bé encara presenta taxes de creixement negatives (en el mes de setembre, -1,8%, mentre que en el mateix mes de 2008, era d'un -59,7%). El sector de vehicles empresarials no presenta la recuperació que mostren els turismes, atès l'estancament de l'activitat empresarial i la manca d'ajudes directes a l'adquisició d'aquests vehicles.

El **crèdit** concedit per les entitats financeres a les Illes Balears modera el seu creixement interanual en el segon trimestre, si bé encara creix a un ritme superior que al conjunt de l'Estat (4,5% i 2,4%, respectivament). Mentre el crèdit empresarial a Espanya augmenta lleugerament en el segon trimestre (1,6% interanual), el crèdit concedit a les Illes experimenta per primer cop un retrocés interanual (-0,2%).

Tot i la relativa recuperació de certs indicadors, la inversió privada continua en recessió, a causa de la difícil conjuntura econòmica i de les expectatives sobre la seva evolució en els propers trimestres, juntament, un trimestre més, amb la manca de finançament, tal com mostren les estadístiques de crèdit del Banc d'Espanya.

Gràfic 16. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears

Font: SOIB, INE

III. MEDI AMBIENT

Introducció

Mitjançant el protocol de Kyoto, els principals països industrialitzats del món es comprometeren l'any 1997 a reduir les emissions de gasos contaminants a l'atmosfera. Es pretenia reduir un 5% la producció de CO₂ a escala mundial en comparació amb l'any 1990. A Espanya, en canvi, el compromís era no superar, entre 1990 i 2012, en un 15%, els nivells de 1990. No obstant això, el 2007 les emissions totals de CO₂ equivalent assoliren el 51,6% d'augment, segons l'inventari nacional d'emissions. A les Illes Balears, les emissions varen créixer un 76,6% des de 1990 fins a 2006, un període en el qual la població va créixer un 30,36%.

Aquest protocol de Kyoto finalitza l'any 2012 i per a Europa el compliment és possible, principalment per una causa no desitjada com és la crisi econòmica que ha frenat les emissions. No obstant això, les solucions per complir-lo són invertir en una economia baixa en carboni, un ús més eficient de l'energia, el paper creixent de les fonts renovables i l'increment de la massa forestal, entre d'altres. La Comunicació "Augmentar el finançament internacional de la lluita contra el canvi climàtic: un pla europeu pel pacte de Copenhague", tramesa de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions d'aquest mes de setembre, presenta un pla de finançament per complir l'objectiu de la UE d'una reducció unilateral del 20% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH) d'aquí a 2020, respecte dels nivells de 1990, i s'ha compromès a augmentar fins a un 30% si els altres països desenvolupats també es comprometen a reduccions comparables i si els països en desenvolupament contribueixen adientment en funció de les seves capacitats respectives.

La propera cimera mediambiental de **Copenhague**, de desembre, pretén posar les bases per a accions internacionals més àmplies que les efectuades fins ara per lluitar contra el canvi climàtic. Els països més desenvolupats hauran d'assumir gran part de l'esforç i el lideratge, però també les economies emergents. A la cimera de l'Aquila, del passat juliol, es reconegué que des d'un punt de vista científic l'augment global de temperatura no hauria d'excedir dels 2°C per damunt dels nivells preindustrials (1750-1850). Per això, per al 2020 els països desenvolupats haurien de retallar, respecte de 1990, les seves emissions entre un 25% i un 40% i el 2050 s'haurien de reduir les emissions mundials almenys un 50%, i les dels països rics com a mínim un 80%. D'aquesta manera, a cada ciutadà li tocarà una emissió de 2,5 tones de CO₂ equivalent a l'any (a Espanya la mitjana de l'any 2006 era de 9,6 tones/habitant). Així, per exemple, l'Índia disposarà d'un marge de creixement perquè actualment té una emissió d'1,5 tones de CO₂ per càpita. La Xina aposta per augmentar devers un 15% la producció de les energies no fòssils, pel 2020, com també desenvolupar una

economia verda. Espanya proposa que es destini el 0,7% del PIB a desenvolupament tecnològic per potenciar les energies renovables. A més, el finançament de la transició cap a una economia verda, amb la possible combinació d'un mercat global d'emissions de carboni i amb les aportacions econòmiques dels països, és un dels punts més importants que s'han de tractar a la cimera. Amb la finalitat de preparar aquesta, els representants de desset grans economies del món, entre les quals hi ha Brasil, Mèxic, UE, Xina, Japó, Canadà, Rússia i EEUU, s'han reunit a Londres en el mes d'octubre; la darrera sessió preparatòria serà a Barcelona del 2 al 6 de novembre.

El debat sobre el canvi climàtic va lligat al de la crisi econòmica i a la manera de sortir-ne. Els economistes donen importància a les energies renovables i a l'eficiència energètica per possibilitar un creixement econòmic sòlid i sostenible. Així, el terme *desenvolupament sostenible* ha donat lloc a un diàleg interdisciplinari, amb conceptes com *metabolisme socioeconòmic* (bàsicament els insums materials, el processament i els residus de les societats, i la corresponent producció energètica) i *colonització de la naturalesa* (activitats que alteren deliberadament els sistemes naturals amb la finalitat de fer-los més útils per a la societat).¹ Tota aquesta utilització de la naturalesa ens condueix cap a un altre concepte: les *despeses defensives o compensatòries*. Aquestes són les despeses dels consumidors i de les administracions públiques destinades a corregir o a evitar els efectes negatius causats per l'activitat econòmica, com també les despeses destinades a pal·liar aquests efectes sobre la població. Per exemple: el tractament de malalties professionals, limitar els efectes de la contaminació, les despeses per disminuir els accidents de trànsit, evitar renou de la circulació, etc. Aquestes despeses estan incloses en el PIB, però en realitat s'haurien de restar.

Com a exemple de despeses defensives, en les quals s'hauria d'invertir, i entre els ecosistemes més valuosos i més afectats pel canvi climàtic a les Illes Balears, tenim les praderies de posidònia. La seva taxa de mortalitat s'ha multiplicat per tres amb l'augment de les temperatures a la darrera dècada. Aquests ecosistemes no estan en perill d'extinció, però ja no compleixen la seva funció transformadora del carboni, de ser zona de cria d'espècies marines i de protecció de la línia de costa davant temporals i onades. També d'aquí a poc temps s'hauran d'invertir més doblers a recuperar platges i a protegir la línia de costa dels temporals.²

Nacions Unides ha estimat el cost global per adaptar-se als efectes del canvi climàtic entre 40.000 i 170.000 milions de dòlars anuals, l'equivalent al cost de tres Jocs Olímpics a l'any. Però els autors de l'estudi consideren que aquestes estimacions no inclouen alguns sectors claus com l'energia, la mineria, el turisme i els ecosistemes. El quart informe d'avaluació IE4 del Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic de l'ONU (un grup que va obtenir el Premi Nobel de la pau

1 Marina Fischer-Kowalski i Helmut Haberl. El desarrollo sostenible: el metabolismo socioeconómico y la colonización de la naturaleza. <http://www.cominit.com/es/node/149897/37>. Consultat dia 19 d'octubre de 2009.

2 Carlos Duarte (CSIC) i altres. *Accelerating loss of seagrasses across the globe threatens coastal system*, 2009. Revista *Proceedings of l'Acadèmia Nacional de Ciències estadounidense* (PNAS, 2009,106).

en el 2007) i l'informe Stern revelen que els beneficis de l'adopció de mesures promptes i fermes sobre el canvi climàtic superarien els costos dels danys. El cost del canvi climàtic suposa un 1% del PIB mundial i, si no s'efectuen les inversions adients, els escenaris de futur preveuen un augment d'entre el 5% i el 20%. Els països rics són els responsables de la major part de les emissions dels gasos d'efecte hivernacle, però són les nacions pobres les que pateixen més les seves conseqüències (sequeres, inundacions, i d'altres). Per tancar un acord a Copenhague serà clau la negociació de les compensacions econòmiques entre els uns i els altres.

Al mes d'abril, l'Institut Nacional d'Estadística publicà els resultats de l'enquesta de la despesa de les empreses en protecció ambiental referent a l'any 2007. Les despeses en protecció del medi ambient dels establiments industrials a Espanya s'elevaren a 3.012,5 milions d'euros el 2007, la qual cosa suposa un increment del 15,1 % respecte de l'any 2006. Les inversions més importants es destinaren a reduir les emissions atmosfèriques (amb un augment del 46,4% respecte de 2006), a la gestió de les aigües residuals (amb un increment del 5,6%) i a la gestió de residus (amb un increment del 4,3%). El sector elèctric va ser el major inversor en protecció del medi ambient, amb 496,1 milions d'euros (un 83,9% més que el 2006). Respecte de les despeses corrents, destaquen la indústria química (amb 309 milions); la indústria de l'alimentació, begudes i tabac (306 milions) i la metal·lúrgia (245 milions).

La inversió que destinen les Illes Balears en protecció del medi ambient va ser de 28 milions d'euros, la qual cosa suposa un 1,9 % del total d'Espanya. Pel que fa a despesa corrent, les illes efectuaren una despesa de 5,9 milions d'euros, un 0,4% del total de l'estat.

Diversos organismes internacionals (la Comissió Europea, el Club de Roma o l'OCDE) han reclamat des de 2007 més protagonisme d'aspectes mediambientals i socials. Fins i tot, el president francès Nicolas Sarkozy animà a adoptar nous paràmetres per mesurar el benestar. Arran d'això, els economistes Joseph E. Stiglitz, Amartya Sen, aquests dos premis nobel d'economia, i Jean-Paul Fitoussi elaboraren l'Informe "*Measurement of Economic Performance and Social Progress*", que tracta sobre el fet de mesurar el progrés econòmic i social tot tenint en compte els efectes sobre el medi ambient. Alhora, la Comissió Europea va presentar oficialment, el 8 de setembre, una comunicació amb el full de ruta per desenvolupar nous indicadors socials i mediambientals que van més enllà del PIB a l'hora de mesurar la prosperitat i el benestar dels estats. Proposa cinc accions per mesurar millor el progrés: (1) complementar el PIB amb

indicadors mediambientals i socials; (2) disposar d'informació quasi a temps real dels òrgans decisoris; (3) tenir informació més exacta sobre la distribució de les desigualtats; (4) dissenyar un quadre europeu d'indicadors sobre el desenvolupament sostenible; (5) estendre els comptes nacionals a l'àmbit mediambiental i social (comptes satèl·lit).

Atesa la importància de la política ambiental i el fet que el PIB no és una mesura adient pel que fa al coneixement de la situació de benestar dels estats, el monogràfic d'aquesta edició "Mesurar l'economia balear amb òptica ambiental: anotacions preliminars i proposta de treball", explica per què hi ha la necessitat, d'una banda, de canviar d'actitud pel que fa a la interpretació del desenvolupament econòmic i, de l'altra, d'avaluar quin és l'impacte de l'activitat econòmica.

És per tot això que en aquest butlletí es tracten els següents indicadors de mesura de l'impacte de l'economia en el medi ambient per a les Illes Balears: el consum de ciment, el consum d'aigua, la producció de residus sòlids urbans, la contaminació atmosfèrica, el consum d'energia, l'índex de desenvolupament humà, l'índex físic de qualitat de vida i l'índex de pressió humana.

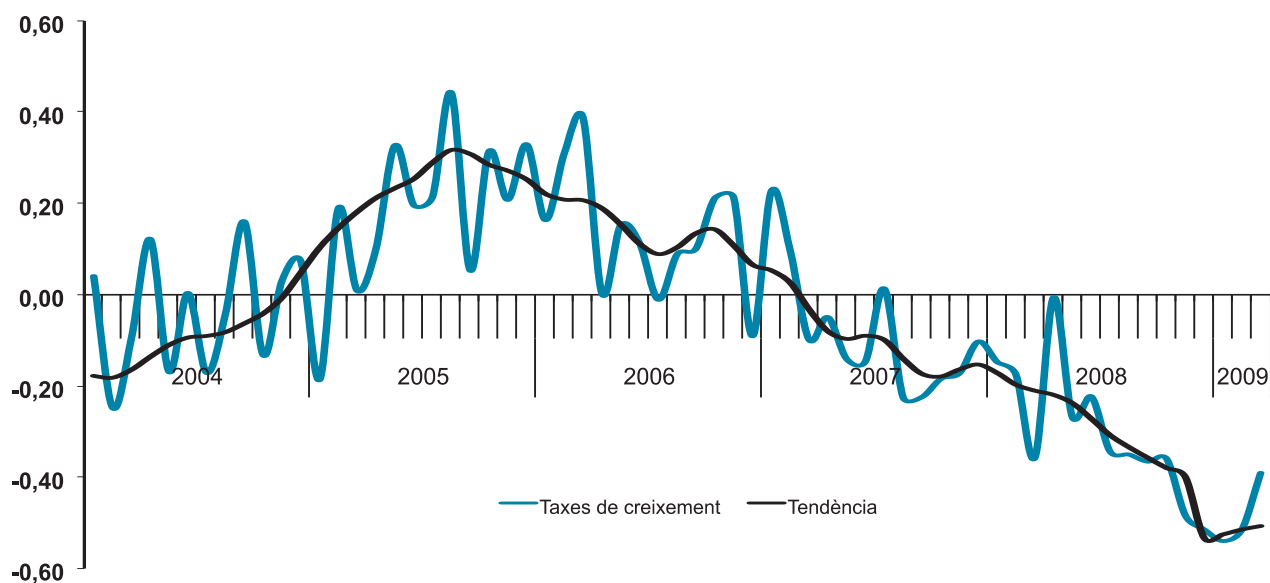
Finalment, cal esmentar que per primera vegada, una dona, Elionor Ostrom, catedràtica de ciències polítiques, ha estat distingida amb el Premi Nobel d'Economia. El jurat valorà les seves teories sobre la gestió de recursos naturals de manera sostenible i com a bé comú, entre d'altres.

Consum de ciment

Aquest indicador fa referència a les vendes de ciment, tant en sacs com en quilograms a granel, a més de les importacions.

El nombre de tones del consum de ciment al març de l'any 2009 va decreixer un 38% respecte del mateix mes de l'any anterior i suposà un 55% menys respecte del març de 2003. Aquest descens ve motivat per la reducció considerable en la construcció, que s'ha vist molt afectada d'ençà de 2008. Al desembre de l'any 2008, el consum de ciment arribà a un mínim històric amb 36.850 tones, tenint en compte que la mitjana dels cinc darrers anys eren 90.871 tones.

El consum de ciment decreix un -38% al març d'enguany.

Font: OFICEMEN i elaboració pròpia

Consum d'aigua

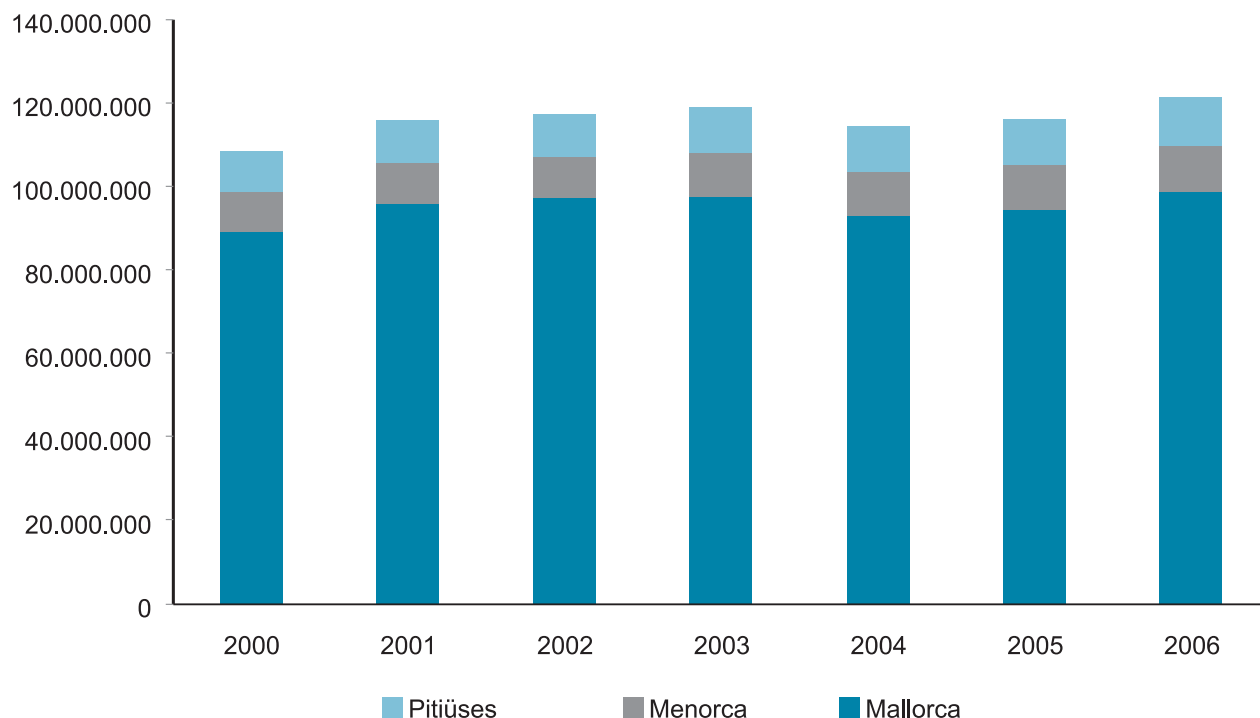
Segons l'enquesta sobre el subministrament i sanejament d'aigua de 2007, elaborada per l'INE, el volum d'aigua consumida davalla un -3,4% el 2007 respecte de 2006 i se situa en 157 litres per persona i dia. Les Illes Balears se situa per davall de la mitjana nacional, amb 136 litres per persona i dia. D'altra banda, l'enquesta fa referència al valor unitari de l'aigua (quocient entre l'import de les taxes per subministrament d'aigua més les taxes de sanejament i el volum d'aigua distribuïda pel consum) que es troba en 1,29 €/m³ i en què les Illes Balears són la segona comunitat autònoma amb valors més elevats (1,85 €/m³).

De conformitat amb les dades estimades de la Direcció General de Recursos Hídrics, el consum d'aigua de **Mallorca** l'any 2000 va ser de 88.961.670 m³ i el 2006, va

ser un 10% més elevat. Des de 2000 fins a 2003 el consum d'aigua presenta una tendència creixent i el 2004 minva per tornar a pujar el 2006, en què arriba al punt màxim de 98.479.329 m³. **Menorca** té un escenari creixent durant aquests set anys i passa de 9.470.353 m³ el 2000 a 11.054.149 m³ el 2006, és a dir, un 16% més. **Eivissa** mostra el mateix comportament que **Menorca** i s'incrementa un 20% el 2006 respecte de l'any 2000. **Formentera** augmenta en tendència en aquest període, excepte l'any 2002, en què davalla un -13% respecte de l'any anterior. El 2006 suposà una tercera part més de consum d'aigua que l'any 2000.

El consum d'aigua estimat té una tendència creixent a totes les illes.

Gràfic 18. Volum estimat de consum d'aigua (m³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient

Producció de residus sòlids urbans (RSU)

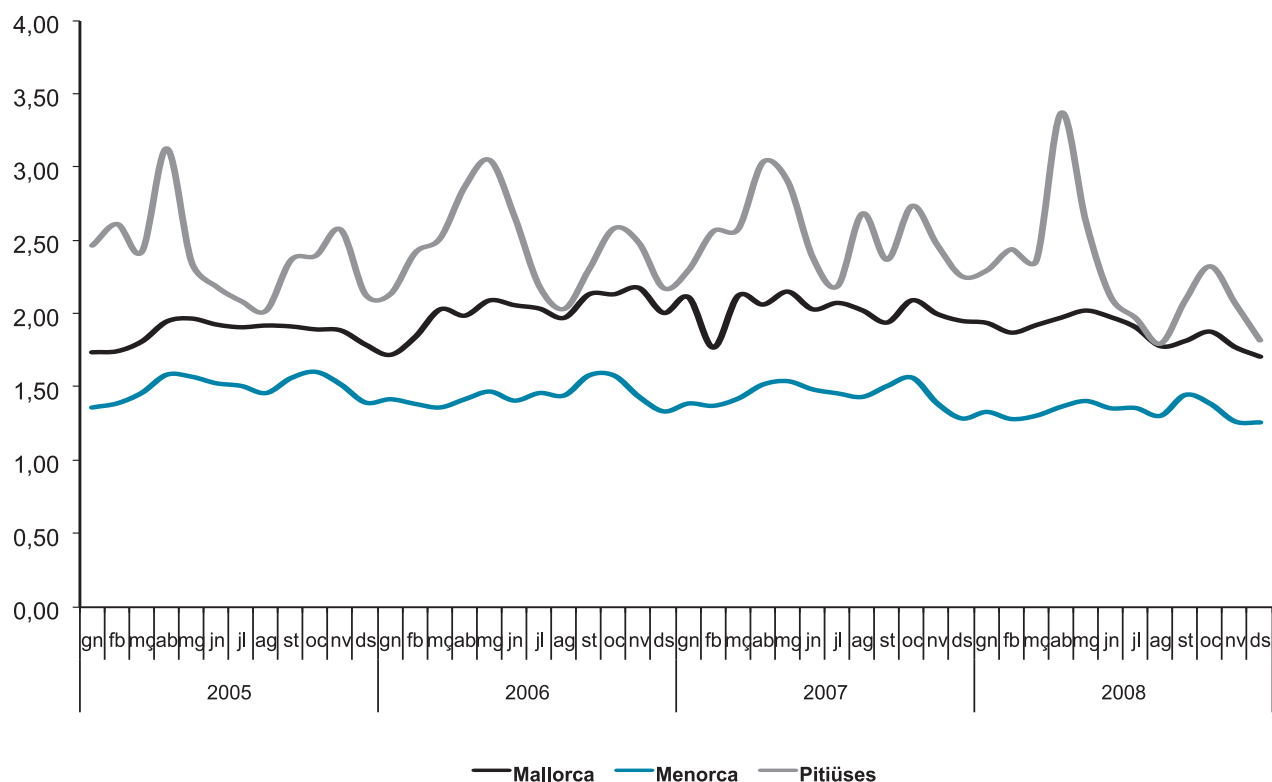
Segons l'enquesta sobre la generació de residus de l'any 2007, elaborada per l'INE, la indústria espanyola genera 60,7 milions de tones de residus, la qual cosa suposà un 2,4% més que l'any anterior. Les Illes Balears representen un 0,2% del total nacional tant de residus perillosos com de no perillosos.

Entre 2004 i 2008 destaca **Menorca** perquè presenta un comportament estable entre els valors d'1,26 i 1,60 quilograms per persona i dia i, a més, és l'illa que té els valors més baixos. Tot i això, s'observa una tendència decreixent poc pronunciada el 2008, i al desembre s'arribà a un mínim d'1,26 quilograms, un 2% menys que al desembre de l'any anterior. **Mallorca** evoluciona de

manera molt similar a Menorca i es troba entre els valors d'1,56 i 2,18 quilograms per persona i dia i mostra una tendència més variable. Les **Pitiüses** són les illes que presenten un comportament menys estable i se situen entre els valors d'1,80 i 3,49 quilograms per persona i dia. S'ha de dir que la producció d'RSU el desembre de 2008 ha davallat un -18% respecte del mateix mes de l'any anterior.

La producció d'RSU per persona i dia ha davallat a Mallorca (-12%), Menorca (-2%) i Pitiüses (-18%).

Gràfic 19. Producció de RSU (kg per persona i dia)

Font: Consell de Mallorca, Consell de Menorca i Consell d'Eivissa i elaboració pròpia.

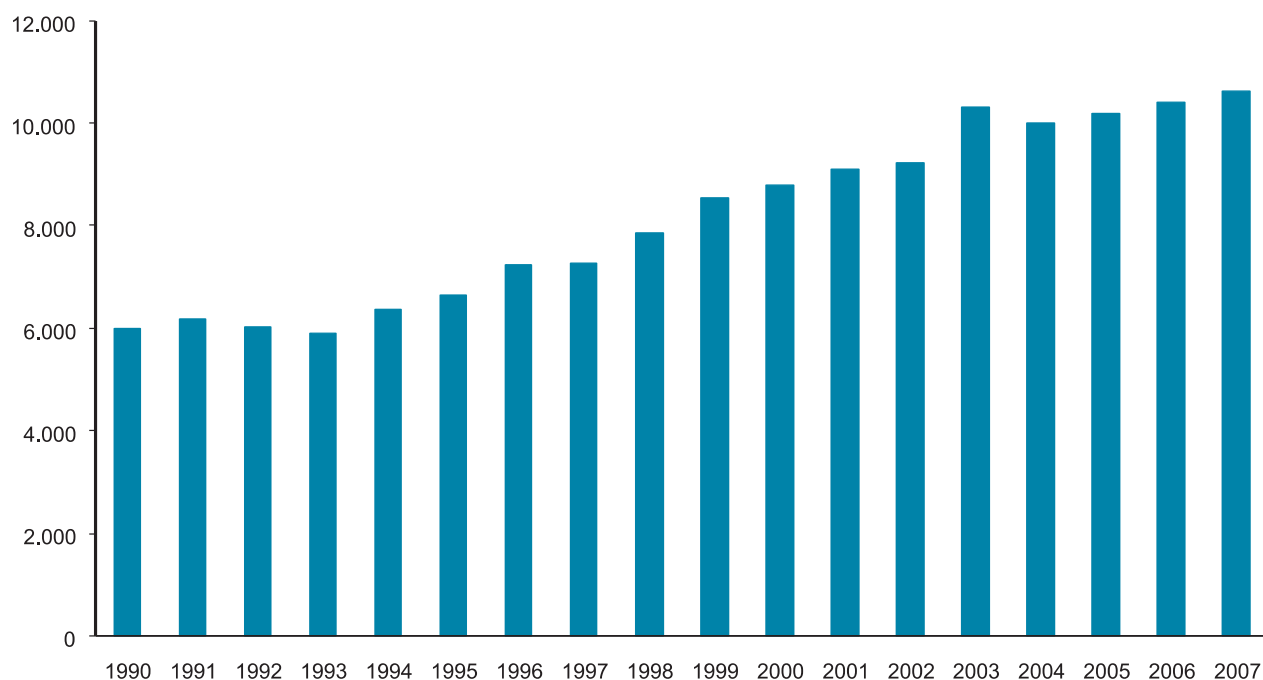
Contaminació atmosfèrica

De conformitat amb les dades de l'inventari d'emissions de les Illes Balears, publicat per la Direcció General de la Qualitat Ambiental, l'any 1990 les emissions de CO₂ equivalents (que inclouen les emissions de CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC i SF₆) eren de 5.982 quilotoques i el 2007 varen ser de 10.630 kt, és a dir, un 77% més. Els gasos que més contribueixen a aquestes dades són, principalment, el diòxid de carboni (CO₂), seguidament, el metà (CH₄) i l'òxid nítrós (N₂O), mentre que les activitats que més hi incideixen són la combustió en la producció i

transformació d'energia, el transport per carretera i altres formes de transport. Aquest escenari mostra la necessitat de trobar formes de generació d'energia alternatives i mètodes de transport més sostenibles per tal d'aconseguir el compromís de Kyoto.

Les emissions de CO₂ equivalents s'han incrementat un 77%.

Gràfic 20. Contaminació atmosfèrica (emissions de CO2 equivalents)

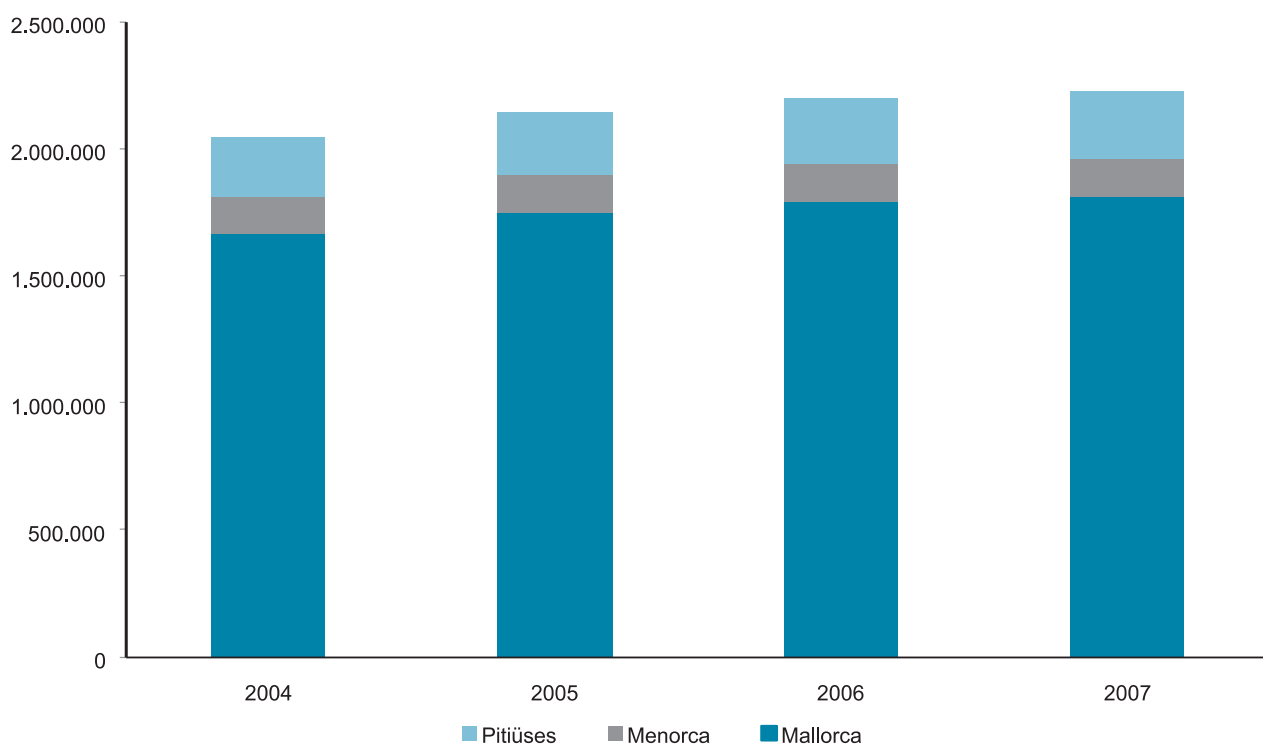
Font: Direcció General de Qualitat ambiental. Conselleria de Medi Ambient.

Consum d'energia i intensitat energètica

El consum d'**energia** mesurat en tones equivalents del petroli (TEP) té una tendència creixent a totes les illes. El 2007 a **Mallorca** va créixer un 8% respecte de l'any 2004; a **Menorca**, un 5%, i a les **Pitiüses**, un 12%. La **intensitat energètica** de l'economia de les Illes Balears, que relaciona l'energia consumida amb la producció, té una tendència decreixent. El 2007 davallà un -12% respecte dels valors de 2004.

El consum d'energia va créixer el 2007 a les Illes Balears, tant a Mallorca (8%), com a Menorca (5%) i a les Pitiüses (12%) respecte de l'any 2004. En canvi, la intensitat energètica ha davallat un -12%.

Gràfic 21. Consum d'energia (TEP)

Font: Conselleria de Comerç, Indústria i Energia.

Índex de desenvolupament humà

L'índex de desenvolupament humà (IDH) fou desenvolupat el 1990 per l'economista Mahbub ul Haq i ha estat utilitzat des de 1993 pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) en el seu informe anual. L'IDH està limitat entre els valors 0 i 1 i sintetitza en un índex compost que mesura el progrés mitjà aconseguit per un territori en tres dimensions bàsiques del desenvolupament:

- Gaudir d'una vida llarga i saludable, mesurat mitjançant l'esperança de vida en néixer.
- Disposar d'educació, mesurada per la taxa d'alfabetització d'adults (amb un pes de 2/3) i la taxa bruta combinada de matriculació escolar (amb un pes d'1/3).
- Gaudir d'un nivell de vida digne, mesurat amb el PIB per capita en termes de paritat de poder adquisitiu en dòlars.

L'any 2000, atesa la necessitat d'obtenir indicadors de desenvolupament regional, el Govern de les Illes Balears publicà una aproximació a l'IDH amb base 1998 per a les comunitats autònomes. Aquest document ha servit com a referència per tornar a presentar dades d'IDH en aquest *Butlletí de Conjuntura*. Malgrat això, la no-homogeneïtat de les dades estadístiques emprades ha provocat certes diferències amb la metodologia que es va publicar l'any 2000. També cal afegir que les fonts que s'han utilitzat no són exactament les mateixes que les del PNUD, atès que no es disposa d'aquestes dades per a les comunitats autònomes, si bé és cert que els resultats s'hi aproximen bastant.

Taula 38. Comparativa de l'IDH per països

Any 2006	Índex d'esperança de vida	Índex d'educació	Índex del PIB	IDH
França	0,928	0,978	0,969	0,958
Japó	0,959	0,949	0,968	0,958
EUA	0,899	0,968	1,000	0,955
Espanya	0,926	0,975	0,957	0,952
Itàlia	0,933	0,965	0,953	0,950
Regne Unit	0,903	0,957	0,974	0,945
Alemanya	0,910	0,954	0,971	0,945

Fonts: PNUD i elaboració pròpia

Taula 39. Comparativa de l'IDH per Comunitats Autònomes

Any 2006	Índex d'esperança de vida	Índex d'educació	Índex del PIB	IDH	Classificació segons IDH
Andalusia	0,900	0,947	0,915	0,921	17
Aragó	0,928	0,982	0,969	0,959	5
Astúries	0,917	1,000	0,940	0,952	10
Canàries	0,908	0,942	0,937	0,929	15
Cantàbria	0,936	0,969	0,955	0,953	8
Castella i Lleó	0,941	1,016	0,949	0,968	4
Castella-la Manxa	0,932	0,919	0,915	0,922	16
Catalunya	0,929	0,964	0,984	0,959	6
Com. Valenciana	0,914	0,964	0,942	0,940	12
Extremadura	0,915	0,926	0,892	0,911	18
Galícia	0,928	0,985	0,926	0,946	11
Illes Balears	0,931	0,905	0,972	0,936	13
La Rioja	0,941	0,968	0,969	0,959	7
Madrid	0,944	1,006	1,001	0,984	1
Múrcia	0,915	0,952	0,927	0,932	14
Navarra	0,946	0,984	0,995	0,975	3
País Basc	0,934	1,009	0,999	0,980	2
Total nacional	0,924	0,978	0,957	0,953	9

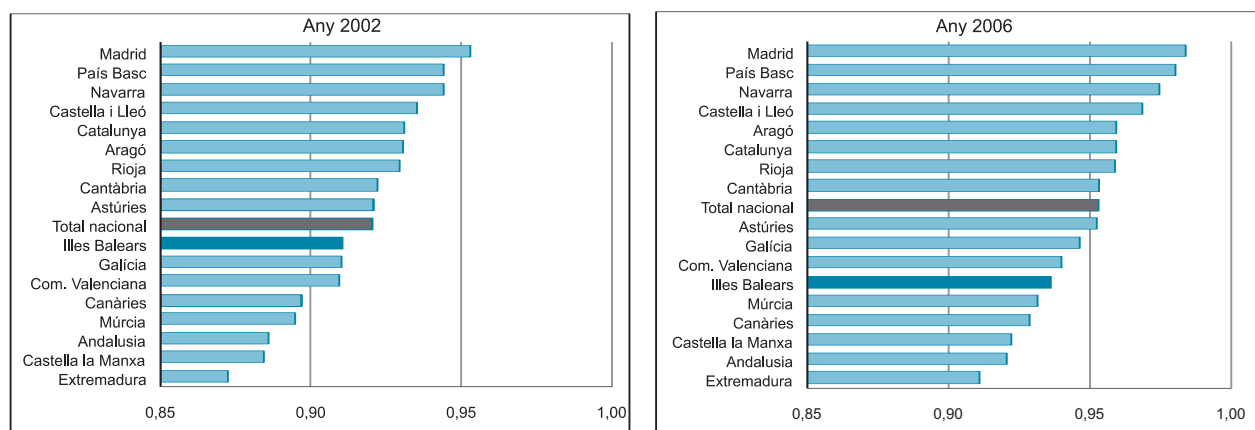
Nota: Les dades no són directament comparables amb les de PNUD per diferències metodològiques

Les darreres dades de l'IDH del PNUD fan referència a 2007. Dels més de 180 països que es comparen, Espanya queda en el nivell 15 del rànquing (al mateix lloc que el 2006). En l'àmbit estatal, en el gràfic 22 s'observa que l'IDH ha millorat per a totes les comunitats autònomes des de 2002 fins a 2006, en concret per a les Illes Balears s'incrementa un 3,5%. L'IDH de 2006 per comunitats autònomes reflecteix que la xifra de les Illes Balears (0,936) se situa per davall de la mitjana nacional (0,953), la qual cosa s'explica a causa d'un índex d'educació molt per davall de la resta de comunitats autòno-

mes, malgrat que la resta dels índexs siguin més elevats. Finalment cal dir que les Illes Balears, que ocupaven el desè lloc el 2002, es troben al dotzè el 2006.

L'IDH per a les Illes Balears el 2006 era de 0,936 per davall de la mitjana nacional (0,953).

Gràfic 22. Índex de Desenvolupament humà per CCAA

Font: Direcció General d'Economia

Índex físic de qualitat de vida

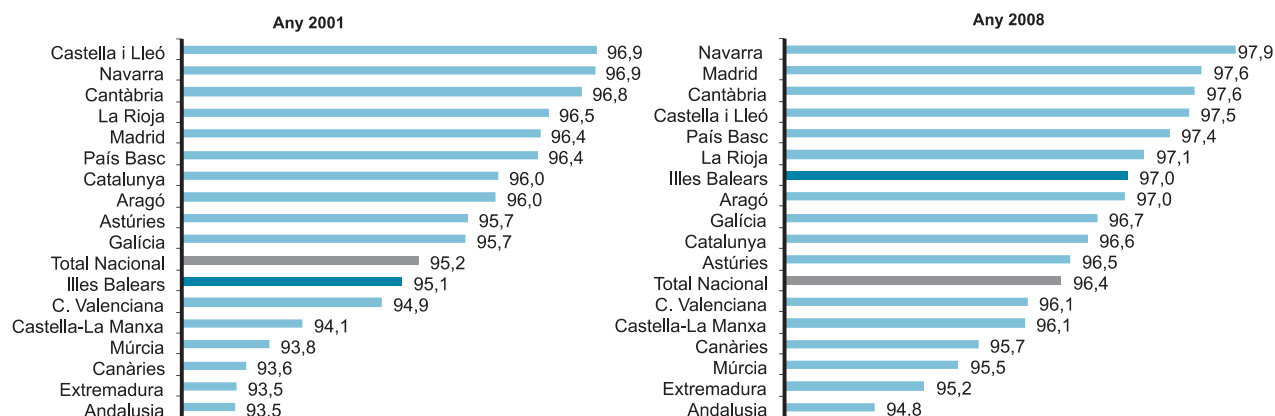
L'índex físic de qualitat de vida (IFQV) és un indicador de benestar proposat per primera vegada per Morris (1979) per a l'Overseas Development Council de Washington. Es basa en tres indicadors (esperança de vida, mortalitat infantil i taxa d'alfabetització), i fa una mitjana dels seus valors convertits a escala de 0 a 100. Així, l'indicador IFQV pren valors de 0 a 100.

A partir de les dades de l'INE (indicadors demogràfics bàsics i enquesta de població activa), es pot construir l'IFQV per a les Illes Balears i la resta de comunitats

autònomes. Com s'aprecia en el gràfic 23, les Illes Balears han experimentat una millora en aquest indicador del benestar: el 2001, l'IFQV balear es trobava sota la mitjana nacional en la posició onzena i el 2008 es troba significativament amunt (en la posició setena), atesa la millora en l'esperança de vida i en la taxa d'alfabetització, i la reducció de la mortalitat infantil en aquest període.

L'IFQV per a les illes balears ha millorat i en el 2008 se situa en un 97,0.

Gràfic 23. Índex Físic de Qualitat de vida per CCAA, anys 2001 i 2008

Font: Direcció General d'Economia.

Índex de pressió humana

L'IPH és un indicador que fa referència a la càrrega demogràfica que suporta un territori i recull la població resident i la població flotant durant un període concret. Les dades oficials de població resident l'1 de gener proporciona el padró municipal. Malgrat això, per obtenir una població inicial, cal ajustar doblement aquesta xifra. D'una banda, s'han de tenir en compte els residents que no són presents a cada illa en aquell moment, i, de l'altra, els viatgers que visiten les Illes Balears però que no hi resideixen. La insularitat ofereix sols dues vies d'entrada i de sortida al flux de persones; això és, per mar o per aire. Així, la població flotant s'obté del còmput de les entrades i les sortides dels ports i aeroports. Amb aquest trànsit de passatgers s'aconsegueix incloure tant l'afluència de turistes i de treballadors temporers com els mateixos moviments dels residents. A més del flux de persones que es mouen a les illes durant el període considerat, també es computa el creixement vegetatiu, això és, el saldo resultant de la diferència entre els naixements i les defuncions.

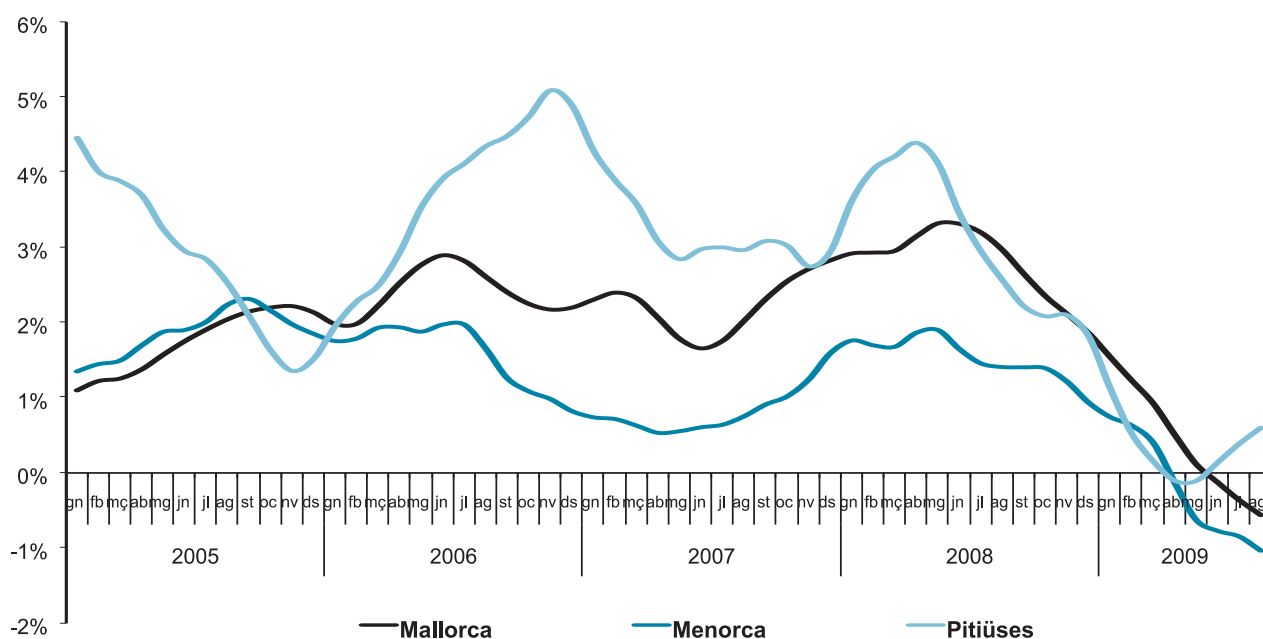
L'IPH de **Mallorca**, d'ençà de 2005, tenia una tendència interanual creixent fins que al juny de 2008 començà a decreixer i arribà a taxes de variació negatives el juny de 2009. De fet, entre 2005 i 2008 els seus valors creixen per sobre del 2,1% interanual i, en canvi, el 2009 el mínim es troba en -0,5%. **Menorca** presenta un compor-

tament diferent, perquè el 2006 les seves taxes de creixement varen davallar considerablement i tornaren a pujar el 2007, encara que, com en el cas de Mallorca, la taxa de creixement comença a ser negativa el 2009 (-1%). Les **Pitiüses** presenten un comportament més inestable amb creixements que es troben en el 5% i l'1,8% i té un escenari de pujades i davallades molt pronunciades. Si bé les Pitiüses arriben a les taxes de creixement negatives a l'abril de 2009, s'ha de dir que es recupera ràpidament en dos mesos i arriba una altra vegada a les taxes de creixement positives.

Finalment, cal assenyalar que, segons les dades des de l'1 de gener fins a l'1 de setembre de 2009, el dia de més població a Mallorca va ser el 6 d'agost, amb 1.298.530 persones; a Menorca, l'11 d'agost, amb 201.915 persones, i a les Pitiüses, el 8 d'agost, amb 316.681 persones. En canvi, el dia de menys població a Mallorca va ser el 3 de gener, amb 848.242 persones; a Menorca, el 9 de gener, amb 92.920 persones, i a les Pitiüses, el 3 de gener, amb 131.338 persones.

L'IPH en el mes d'agost de 2009 presenta taxes de variació negatives a Mallorca i Menorca i positives a les Pitiüses.

Gràfic 24. Variació interanual de l'Índex de Pressió Humana

Font: elaboració pròpia

Mesurar l'economia balear amb òptica ambiental: Anotacions preliminars i proposta de treball

*Carles Manera
Ivan Murray*

Economia i política mediambiental

La problemàtica ambiental obliga els investigadors a plantejar vies de treball que permetin, en els àmbits més propers, identificar i, si s'escau, mesurar els elements que condueixen o no a una situació de sostenibilitat. La necessitat d'elaborar informació socioambiental ha estat abordada des de fa quasi dues dècades en l'àmbit estatal i l'europeu. En el cas espanyol, es pot destacar l'esforç fet per José Manuel Naredo i José Frías, que el 1985 coordinaren la Comissió Interministerial de Comptes Nacionals del Patrimoni Natural (CICNPN) (Reial decret 271/85). La CICNPN proposava elaborar un sistema a partir de tres comptes fonamentals: l'inventari dels recursos (estoc), els comptes de fluxos de recursos dels diferents sistemes utilitzadors i de fluxos, i l'inventari dels residus. Una vegada presentat l'informe final de la CICNPN, no es varen desplegar les actuacions que s'hi plantejaven i la proposta quedà avortada (Naredo i Frías, 1987). A partir d'aleshores, l'Estat espanyol, que hauria pogut ser un dels primers estats de la UE que elaboràs una estadística biofísica d'alta qualitat, va passar a ser un dels països amb més dèficits en aquesta matèria.

En l'àmbit europeu, el 1990 es va crear l'Agència Europea del Medi Ambient (AEMA) i es va constituir la Xarxa Europea d'Informació i Observació del Medi Ambient (EIONET). Això no obstant, l'elaboració de la informació socioambiental no va rebre el mateix impuls per part dels diversos estats membres. Una fita important respecte de l'elaboració i l'accés a la informació ambiental és el Conveni d'Aarhus de 1998 sobre "Accés a la informació, la participació pública en les decisions i l'accés a la justícia en qüestions mediambientals". Aquest Conveni entrà en vigor el 2001 i es traslladà a la normativa de la UE mitjançant la Directiva 2003/4/CE, de 28 de gener, sobre l'accés públic a la informació ambiental i la Directiva 2003/35/CE, de 26 de maig, sobre participació pública en determinats plans i programes, i també sobre accés a la justícia.

Malgrat els avenços internacionals, a Espanya es continuaven manifestant elevades deficiències estructurals quant a la informació socioambiental, tot i que hi havia excel·lents casos aïllats. Finalment, el Govern espanyol aprovà la Llei 27/2006, de 18 de juliol, per la qual es regulen els drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient. Cal destacar el fet que el 2005 s'inicià l'activitat de l'Observatori de la Sostenibilitat a Espanya (OSE), que principalment elabora un sistema d'indicadors socioambientals i coordina una xarxa d'observatoris regionals i sectorials. Cal assenyalar el fet que abans de la constitució de l'OSE, hi havia diverses experiències en altres àmbits territorials de l'Estat. Així, per exemple, es pot destacar la constitució de l'Observatori Socioambiental de Menorca (OBSAM) el 1999. Aquest observatori ha estat capdavanter, no tan sols a les Illes Balears, sinó a

tot l'Estat. Així mateix, cal destacar a les Balears les aportacions fetes per la Societat d'Història Natural (SHN) que el 1993 elaborà el primer "Estat del Medi Ambient" i el projecte d'indicadors de sostenibilitat del turisme elaborats pel Centre d'Investigacions i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB) de 2000.

1.1. Problemes amb els sistemes de comptabilitat nacional (SCN).

Els sistemes de comptabilitat nacional resultaren d'un enorme esforç científic que fructificà després de la Segona Guerra Mundial. Aquests, foren aprovats per l'Organització de les Nacions Unides (ONU) i es convertiren en l'instrument essencial per a la planificació i gestió econòmica. A partir d'aleshores, es posaren en marxa potents serveis estadístics per tal de dur endavant aquella tasca. Tanmateix, el que es va acordar aleshores ha estat constantment revisat. A principi dels anys setanta ja hi va haver importants crítiques a aquells indicadors pel fet que no abordaven totes les dimensions que afecten el benestar social. La principal equivocació rau en el fet que als SCN, particularment al PIB, se'ls atribueix una capacitat explicativoanalítica que excedeix l'instrument. Clarament, el PIB és quelcom més que una eina macroeconòmica, atès que allotja una dimensió politiconormativa. Podem destacar l'aportació de W. Nordhaus i J. Tobin (1972), que a partir de la noció d'ingrés de Hicks van proposar una mesura de la contribució de l'economia al benestar, la mesura de benestar econòmic (MEW), en què s'introduïren una sèrie de correccions al PIB. A principi dels anys seixanta també es feren crítiques al PIB des de la dimensió ecològica (Denison, 1962; Barnett i Morse, 1963).

El PIB amaga, malgrat la seva importància, algunes trampes flagrants que, des de l'òptica mediambiental i en l'aspecte que ara ens ocupa, convé subratllar, puix que una crítica en extens sobre les formulacions del PIB ultrapassaria les pretensions d'aquesta contribució. A grans trets, es pot sintetitzar que el PIB i el seu creixement són mesures de fluxos d'ingrés a l'economia. El PIB és un bon indicador de creixement econòmic; no obstant això, no ens proporciona gaire informació sobre el benestar social i la sostenibilitat del desenvolupament. Així, no reflecteix la distribució de l'ingrés, ni cap corrent de serveis, ni productes no remunerats, ni els treballs domèstics no remunerats, com tampoc no reflecteix la degradació ambiental lligada al procés econòmic (el consum físic de recursos naturals i la contaminació). Però l'impacte mediambiental d'activitats diferents és clarament distint. Els exemples són diversos: alguns gèneres com els mobles de fustes tropicals, els pesticides, els cotxes, etc. causen dany al medi ambient, sia en la seva producció, sia en el seu consum o en ambdós casos. Però altres, com la majoria de serveis directes, la roba de fibra natural, les fustes blanques, tenen relativament poc impacte ambiental advers. Algunes indústries, com ara la producció d'adobs orgànics, el reciclatge i el tractament de la contaminació, milloren positivament el medi ambient. Fins i tot una indústria el producte de la qual no canvia pot

reduir el seu impacte mediambiental modificant els mètodes de producció, per exemple emprant menys energia o generant un volum més baix de residus. Per tant, el grau en què qualsevol augment donat del PIB sigui nociu per al medi ambient depèn de què és el que creix.

Com a simple agregat monetari, el PIB no distingeix entre diferents tipus d'activitat econòmica segons la seva relació amb el medi ambient: en registra, tot just, el total. És possible que el PIB s'elevi si s'usen menys recursos i es genera menys contaminació, si el contingut del creixement s'aparta de les activitats mediambientalment perjudicials. En aquest punt, el concepte, crucial, de coeficient d'impacte ambiental, esdevé decisiu. Es pot definir com el grau d'impacte —o la quantitat de consum mediambiental— causat per l'increment d'una unitat d'ingrés nacional. Si el contingut de l'activitat econòmica canvia, de manera que una unitat extra de PIB tendeix a consumir menys recursos que l'any anterior, aleshores es pot dir que el coeficient d'impacte mediambiental cau. Si un augment del PIB té com a resultat un nivell de consum mediambiental més elevat, el coeficient d'impacte ambiental és constant o s'eleva. Aquest concepte no pretén ser precís per una raó: exigeix una forma de mesurar el consum mediambiental, la qual cosa no es troba encara prou desenvolupada. No obstant això, és útil, perquè demostra que un PIB ascendent no significa necessàriament que el medi ambient empitjori. De fet, la protecció mediambiental tendeix a requerir inversió en nous equips i materials, i aquesta inversió estimula el creixement (Jacobs, 1996; Carpintero, 1999; Martínez-Alier i Roca, 2000).

Les crítiques socials al càlcul del PIB varen venir en bona mesura de les economistes feministes, que plantejaven el fet que aquell no computa una part rellevant per al funcionament de tota economia com és el treball domèstic. En aquesta línia, s'han elaborat aportacions importants que hi incorporen el treball domèstic (IDESCAT, 2007; Sangolt, 1999). Les dades convencionals dissimulen aspectes determinants, per exemple, la pobresa i la marginació, productes del creixement econòmic en el seu vessant més fosc i terrible que han estat profusament analitzats pel Premi Nobel d'economia Amartya Sen (Sen, 1984; Sen, 1999). Tal com afirmen Mahbub ul Haq —creador de l'informe sobre el desenvolupament humà de les Nacions Unides— i Amartya Sen, és cada cop més urgent la concreció de mesures que estiguin igualment poc refinades, com és el PIB —un guarisme que no recull, en absolut, les diferents cares d'aquest políedre que és el desenvolupament econòmic—, però que, alhora, no siguin tan cegues davant els aspectes socials i ambientals de les vides humanes (Anand i Sen, 1994; Haq, 1995). L'índex físic de qualitat de vida (IFQV) constitueix un altre indicador útil per mesurar aspectes essencials del desenvolupament humà. L'IFQV, auspiciat per l'Overseas Development Council de Washington i elaborat per primera vegada per David Morris el 1979, cerca comparar el benestar dels països anomenats desenvolupats i els subdesenvolupats a partir de tres variables: l'esperança de vida a l'edat d'un any, la mortalitat infantil i la taxa d'alfabetització adulta, mitjançant la construcció d'un índex compost simple, en què 100 és el nivell òptim. L'IFQV conforma una altra metodologia, (conjuntament amb l'IDH), per tal de complementar les dades estrictament monetàries del PIB (Morris, 1979).

En els escenaris en què sigui possible, seria interessant posar preus a les funcions que fa el medi ambient a la nostra societat per inserir aquests valors en la presa de decisions públiques, i gaudir d'aquesta manera d'un indicador d'importància capital. Però tot això és factible si hi

ha una evident preocupació per introduir a les taules estadístiques més convencionals les informacions que s'expressen en volums o en unitats físiques i que reflecteixen aspectes del consum, de l'oferta i de la demanda que no sempre tenen translació monetària. Aquest és un aspecte crucial i significa canviar de manera notable la metodologia de treball sobre la reconstrucció de variables econòmiques. Val a dir que, històricament, la relació entre el medi natural i el subsistema social ha donat lloc a formes específiques de gestió ambiental (Cipolla, 1983; González de Molina i Martínez-Alier, 1993; McNeill, 2003; Tello, 2005). En les societats més complexes dels nostres temps, aquesta gestió s'ha orientat per una concepció del fet econòmic en què la noció de producció ha anat progressivament separant-se del seu contingut físiconatural i amb clares orientacions envers el valor de canvi dels objectes expressats en unitats monetàries. D'aquesta manera, els recursos naturals es quantifiquen per la seva possibilitat d'apropiació i pel seu preu de transacció en el mercat. A més, tal com han exposat Naredo i Valero (1999), la valoració d'aquests recursos es fa a partir del cost d'extracció i no del de reposició, tal com suggeriria una gestió raonable dels recursos. Aquests autors han calculat el cost de reposició del capital natural de la Terra, la qual cosa és una aportació de primer ordre per tal de reconduir la gestió econòmica actual cap a unes pautes més sostenibles.

A mesura que la qüestió ambiental ha guanyat importància, s'han anat desenvolupant diverses aportacions que pretenen corregir ambientalment el PIB, tot considerant la depreciació del capital natural (Azqueta et al., 2004; Campos i Casado, 2004; Carpintero, 1999; Daly i Cobb, 1989; El Serafy, 1989; Falconí, 2003a; Hueting, 1991; Pearce i Atkisson, 1993; Repetto et al., 1989). També es pot assenyalar el fet que el PIB comptabilitza com a valors afegits els costos ocasionats per l'activitat productiva sobre el medi ambient, les despeses generades per les grans aglomeracions urbanes —magnituds de tota mena i que abracen els costos ambientals— i les relacionades amb l'eliminació dels residus. Christian Leipert (1994) va assenyalar aquest aspecte; indicà que les despeses defensives eren tractades de maneres molt diverses i plantejà que fossin considerades com a costos intermedis i que aquests fossin depurats del PIB. Segons Leipert, les despeses defensives s'incrementaven amb més velocitat que el PIB, la qual cosa es coneix com a Llei de Leipert. Una aportació que ha guanyat rellevància en els darrers anys és la que analitza el comportament d'una economia des d'una perspectiva multicriterial, és a dir, no sols des de la dimensió crematística, sinó que incorpora un ampli ventall de variables (Munda, 1995) i que fou aplicada a les Illes Balears per l'economista ecològic Fander Falconí (2003b).

Com ja hem dit, no es tracta de refusar el PIB com a unitat significativa de mesura; ben al contrari, hom persegueix afegir a les variables estrictament monetàries les de caràcter no crematístic que, malgrat això, es podrien visualitzar millor si s'elaborassin amb la mateixa celeritat i convicció acadèmica que el PIB per, en certs casos i si fos escaient, traduir-les en termes monetaris. La distància entre els debats científics i la política econòmica, en matèria socioambiental, ha estat sovint molt gran. Després d'anys de debat científic, el sistema de comptabilitat nacional 1993 (SCN-93) va acollir la dimensió ambiental en els anomenats comptes satèl·lit SCAE (sistema de comptabilitat ambiental i econòmica integrada). Els SCAE foren modificats el 2002, tot coincidint amb la Cimera de Johannesburg sobre desenvolupament sostenible i el 2003 es publicà el manual per elaborar-los que

transcendeix les unitats monetàries per incorporar-hi la dimensió biofísica (United Nations et al., 2003)¹. No obstant això, els SCAE han quedat en un segon terme i no han assolit la rellevància que hom podria esperar (Azqueta et al., 2004; Campos i Casado, 2004). A més, s'ha de destacar el fet que, a grans trets, hi ha grans problemes vinculats a la qualitat de la informació de base que haurien de ser abordats per tal d'elaborar *a posteriori* uns SCAE fiables.

1.2. Els sistemes de comptabilitat socioambiental

Els problemes socioecològics presents han posat de manifest la manca d'instruments analítics que ens informin de les interaccions entre la societat/economia i el medi ambient. Aquesta qüestió ha estat abordada per diversos autors i institucions. El sistema comptable que desconsidera els intercanvis de materials i d'energia amb el seu entorn immediat, en suma, amb el seu ecosistema, està condemnat a obtenir diagnòstics esbiaixades sobre la realitat ecològica i, per extensió, sobre la mateixa situació econòmica. Entre les principals aportacions sobre la comptabilitat biofísica de l'economia, cal situar els treballs elaborats per José Manuel Naredo (Naredo, 2003 [1987]; Naredo i Gascó, 1992; Naredo i Parra, 1993; Naredo i Valero, 1999; Naredo, 2006). El consens científic i institucional respecte dels comptes ecològics de l'economia és cada cop més gran, però encara hi ha importants llacunes que cal cobrir que tenen a veure sobretot amb la informació de base d'aquesta comptabilitat. Entre els principals aspectes que s'han de tenir en compte a l'hora de fer l'anàlisi biofísica de l'economia, hi ha: els fluxos de materials, aigua i energia; la producció de residus i emissions contaminants gasoses i líquides; i el càlcul del patrimoni natural (estocs) i les seves variacions i transformacions, amb incidència especial en els canvis de la coberta i els usos del sòl. Tal com s'ha esmentat, el grau de consens científic i institucional comença a ser elevat respecte d'això. Una mostra d'això és la publicació de l'informe Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress de Stiglitz, Senn i Fitoussi encarregat pel president de França, Nicolas Sarkozy. També, per part d'Eurostat (2001), s'ha elaborat una guia per al càlcul del metabolisme socioeconòmic que analitza els inputs i outputs d'una economia en variables biofísiques; i d'altra banda, la comptabilitat territorial mitjançant el CORINE Land Cover (EEA, 2006; OSE, 2006). Un indicador que sintetitzaria ambdues dimensions —la dels fluxos de materials i la territorial— seria la petjada ecològica (Wackernagel i Rees, 1996)².

Cal destacar la publicació a l'Estat espanyol del treball fet per Óscar Carpintero (2005) sobre el metabolisme i la petjada ecològica de l'economia espanyola entre el 1955 i el 2000. A l'Estat espanyol, ja hi ha un nombre important d'aplicacions de la comptabilitat biofísica de l'economia, amb més o menys suport institucional. Alguns exemples serien: el metabolisme socioeconòmic del País Basc (Arto, 2002), de la Comunitat de Madrid (Naredo i Frías, 2003) i de Catalunya (Sendra, 2008); el metabolisme energètic de Catalunya (Ramos, 2009); l'aigua virtual i la petjada hídrica de la Comunitat de Madrid (Carpintero et al., 2009); la petjada ecològica de Catalunya (Mayor et al., 2005), Navarra (Pon, 2000), Andalusia (Calvo i Sancho, 2001), Balears (Murray, 2002) o per al conjunt de l'Estat (Pon i Calvo, 2007).

2. Una proposta de treball

Una planificació integral ecoeconòmica de les Illes Balears, que adopti una consideració sistèmica de la realitat, hauria de rompre amb la planificació tradicional, que s'ha caracteritzat per (Manera i Riera, 2001): (1) ignorar els processos de transformació d'energia, materials i recursos naturals; (2) considerar les pertorbacions del medi ambient fruit d'una visió interessada, incompleta i reduccionista; (3) ressaltar allò que és quantitatiu sobre el que és qualitatiu; (4) referenciar la dimensió temporal a partir del sistema social (període de maduració de les inversions, període entre eleccions) i oblidar el temps dels processos naturals, i (5) clarament circumscrita al curt termini. Com a contrapunt, s'haurien de fer les accions següents:

- Identificar i classificar els elements bàsics en el conjunt d'interaccions, tot centrant l'atenció en les relacions i interdependències entre l'estructura socioeconòmica i els processos que tenen lloc en el medi físic. Es palesa, doncs, la necessitat d'obtenir més informacions, i més bones, en l'àmbit social, econòmic i ambiental.
- Veure la realitat com un conjunt que assoleix una visió dinàmica i sistèmica. En aquest sentit, és important: (1) georeferenciar la informació; (2) elaborar fitxes estandarditzades que recullin dades de tot el territori any per any; i (3) traduir la informació en indicadors. Es rubrica així la rellevància d'elaborar noves variables per tal d'identificar elements estabilitzadors i potenciadors de les transformacions necessàries.

Per tant, dos factors sobresurten del que s'acaba d'exposar:

1. *La necessitat d'obtenir més i millors magnituds ambientals.* L'entrebanc principal a l'hora d'establir dades biofísiques a les Illes Balears és l'obtenció de la informació. Les causes són evidents: l'únic paràmetre que totes les institucions, de caràcter públic i privat, consideren com a clau és el càlcul del PIB.

2. *La confecció de matrius d'indicadors.* Per al cas de les Illes Balears, és important tenir present que la manera d'apropiació social dels recursos naturals és un element capital per entendre l'ús d'aquests i influeix decisivament en la ubicació d'individus, grups i societats. És així com els desequilibris territorials o les disparitats locals tenen molt a veure amb la utilització social del medi natural. Respecte d'això, els indicadors de caràcter biofísic que es puguin aportar, per tal d'incorporar-los a la bateria de dades que afecta el creixement crematístic de l'economia de les illes, haurien de servir com a base enriquidora per obtenir una radiografia més precisa del nostre desenvolupament humà.

3. *Elaboració de sistemes integrats dels comptes biofísics i econòmics (monetaris).* La intersecció de variables de caràcter monetari amb d'altres de naturalesa biofísica presenta una triple virtualitat: (a) la font de coneixements que en pot resultar és prou sòlida, perquè s'empra la mateixa metodologia de treball que es fa servir per concretar les taules *input-output* convencionals (Almenar et al., 1998; Stahmer et al., 1998; Weisz i Duchin, 2007); (b) el cúmul de dades pot permetre canviar tendències, des del moment en què es tracta de plantejaments de caràcter integrat i no parcel·lat. És a dir, els resultats de rebot que es poden derivar d'una determinada activitat econòmica s'expressen no únicament en termes monetaris, sinó igualment en la seva orientació més estrictament

1 Per veure'n una anàlisi completa es recomana consultar el volum 64, núm. 1, de març de 2007, de la revista *Ecological Economics*.

2 Per veure les darreres discussions sobre la petjada ecològica es recomana consultar el volum 68, núm. 7, de la revista *Ecological Economics*.

biofísica, sia el major consum d'*inputs* escassos o la generació d'*outputs* tòxics. La noció que cal tenir present és que una actuació sobre un element de l'estructura econòmica afecta, en major o menor grau, la resta dels elements. Els factors són, doncs, interdependents; (c) la possibilitat de construir un quadre de comandaments en què sigui possible donar orientacions quant a les conseqüències del creixement econòmic sobre els recursos naturals.

A hores d'ara, i malgrat els entrebancs per tal d'arreglar dades i informacions sobre aspectes no monetaris de l'economia, hi ha suficients indicadors que marquen una tendència en un procés que cal qualificar com de crisi ecològica a les Illes Balears en un futur no gaire llunyà (Blázquez et al., 2002). Aquestes noves bases haurien d'abastir problemàtiques que impliquen la producció de residus i d'agents contaminants, fins a les transformacions i els canvis de les cobertes del sòl i usos del territori, els requeriments d'energia, materials i d'aigua. Metodològicament, resulta complicat establir aquestes variables de manera agregada, atès que la inexistència d'una preocupació estadística pels temes ambientals n'ha obviat, durant molt de temps, la recollida. D'altra banda, no és factible, de moment, construir un índex —consemblant al PIB— sintètic que ponderi informacions diferents i que sigui il·lustratiu pel que fa a l'impacte ecològic de l'economia. Hom imposa, doncs, treballar amb diferents unitats de mesura, curosament escollides, que representin l'estat ambiental d'una regió. L'exercici és més plausible en el cas de poblacions concretes, en què els organismes que en depenen —de caràcter municipal, o bé de perfil més autonòmic— poden permetre la reconstrucció de xifres biofísiques que tenen una relació directa amb el procés econòmic.

El creixement econòmic de les Illes Balears esdevindrà desenvolupament sostenible quan les institucions i els agents socials entenguin que cal incidir de manera més intensiva que extensiva en les diferents activitats de l'economia, reduir de manera notable els coeficients d'impacte ambiental i millorar l'eficiència en l'ús de l'energia i dels materials. Això condueix a un escenari d'un clar gradualisme, més esperançador: la disminució del consum d'*inputs* i el manteniment de les mateixes ofertes (places hoteleres, zones d'esbarjo), tot i que sotmeses a paràmetres estrictes de sostenibilitat i més qualificades. A partir d'aquí, es plantegen aquestes tres notes de caràcter

general, però perfectament extrapolables a la nostra comunitat:

1. Els recursos no es poden valorar en termes monetaris, perquè els preus no reflecteixen el dany que pateix el medi ambient. Això ens situa en una direcció cada cop més decisiva: la necessitat de construir indicadors de caràcter mediambiental mesurats físicament i paral·lels a les variables que acaben configurant el PIB, establertes monetàriament, tal com proposen els SCAE. Aquesta noció metodològica, que alguns indrets europeus impulsen ja de manera seriosa, és decisiva per al cas d'una comunitat com les Illes Balears, que té en el seu territori el principal límit de creixement, amb sostres ben palesos en consum d'*inputs* d'escassa presència —com ara l'aigua. Però això vol dir que tant per reduir els impactes ambientals en una mesura suficient, com per contrarestar el creixement del PIB, es requerirà una millora continuada en la tecnologia i un canvi en els patrons de consum. Caldria adoptar altres horitzons que impliquin coordenades de desenvolupament sostenible i que derivin en un sentit més ampli: una noció de benestar econòmic que reconeix components no monetaris. I, entre aquests, es podrien esmentar factors com ara l'estat de salut de la població i el seu nivell d'educació, la qualitat del treball, l'existència de comunitats cohesionades, la intensitat de la vida cultural, etc. Elaborar una matriu amb totes aquestes dades, més altres que es podrien considerar, representa un dels reptes més rellevants des d'una òptica socioeconòmica. Sobretot perquè dels resultats que es puguin llegir d'aquestes caselles, sens dubte, s'obtidran elements per explicar i entendre millor el futur més immediat.

2. En aquest sentit, la proposta que es fa és simple, però qualitativament significativa, i complementa els sòlids treballs enlestits per altres experts: hom pretén determinar un gruix d'indicadors que no sigui excessivament ampli, fàcilment assolible i que resulti il·lustratiu de l'impacte del creixement econòmic quant a l'entorn ambiental. Però el que seria rellevant és que l'adopció d'aquests càlculs es tradueixi en un compromís ferm per part de les administracions públiques, per tal de donar-los la mateixa prioritat que té la construcció del PIB. Això esdevé, doncs, un objectiu estratègic fonamental, i suposa —si hom ho compleix— un canvi d'actitud pel que fa a la interpretació del desenvolupament econòmic:

Deu indicadors de mesura de l'impacte ambiental de l'economia	
Indicador	Unitat de mesura
1. Consum absolut d'aigua	Hectòmetres cúbics (hm ³)
2. Consum relatiu d'aigua	Litres per persona i dia
3. Producció d'RSU	Quilograms per persona i dia
4. Contaminació	Emissions de GEH (gasos efecte hivernacle): CO ₂ equivalent.
5. Consum d'energia	TEP
6. Intensitat energètica de l'economia	TEP per milió d'euros de PIB
7. Índex de desenvolupament humà	Mesura relativa sense unitats
8. Índex físic de qualitat de vida	Mesura relativa sense unitats
9. Petjada ecològica	<i>Ha per capita</i>
10. Congestió turística	IPH

L'avantatge que presenta aquesta llista és triple: es tracta d'indicadors que ja es treballen en un nivell avançat —per tant, no es parteix de zero o de quotes de recerca baixes—; d'altra banda, són assignables amb certa facilitat a organismes concrets, car són els que es troben més compromesos a hores d'ara amb la confecció d'aquestes variables. Finalment, possibiliten un contrast amb dades més crematístiques i, fins i tot, incorporen —en els casos dels indicadors 6 i 7— les variables relatives al PIB. A més a més, hom detecta una quarta virtualitat: per primera vegada, es posarien en un mosaic global variables monetàries, biofísiques i les que reflecteixen, segons les metodologies homologades, la qualitat de vida d'un país. En aquest sentit, el cas balear exemplifica el contrast evident entre capacitat de renda i nivell de desenvolupament humà. Generalment, als països amb un desenvolupament humà alt, el PIB per capita és la variable amb pes més determinant a l'índex de desenvolupament humà (IDH), mentre que en la resta de casos són l'alfabetització i l'esperança de vida els que exerceixen més efecte sobre l'índex agregat. A les illes, la consideració d'aquestes darreres variables amb el seus desplegaments, més properes al concepte de capital humà que al de la mera dimensió de l'economia, poden alterar l'apreciació que es té sobre el nostre procés socioeconòmic. Anys enrere, les Illes Balears lideraven la renda per capita a Espanya,

però es trobaven en el lloc sisè quant a l'IDH (Serrano i Alcover, 2000)³. En definitiva, l'economia regional més rica no recull aquesta preeminència en altres paràmetres, totalment decisius, de benestar. L'índex físic de qualitat de vida (IFQV), tal com s'ha exposat, és un indicador prou interessant per analitzar el benestar social⁴.

En conclusió, a les pàgines precedents s'ha volgut argumentar metodològicament la necessitat de dur a terme una planificació integral. L'única cosa que posa en relleu la planificació integral és la importància de la perspectiva a llarg termini i el valor d'una informació raonable relativa als drets i deures que tenen els membres d'una societat. Sota aquest enfocament teòric, el medi ambient i els aspectes espacials entren a formar part, juntament amb les variables econòmiques tradicionals, del conjunt de dades rellevants a l'hora de prendre decisions de desenvolupament i valorar distintes alternatives. D'aquesta manera, es pretén assolir una visió més completa, tal volta intermèdia, que allunyi l'economia de comportaments erronis i que ajudi a resoldre gran part de la incertesa que envolta els recursos naturals. En aquest sentit, és de suma importància la coordinació d'informació de caràcter econòmic, social i ambiental. I és en aquest terreny, l'ambiental, en què hi ha més feina per fer.

BIBLIOGRAFIA

- Anand, S. i Sen, A. (1994). *Human Development Index: methodology and measurement*. Human Development Papers, Nova York.
- Azqueta, D.; Delacámara, G.; Santamaría, M. i Tirado, S. (2004). *Contabilidad nacional y medio ambiente*. FUNCAS, Madrid.
- Blázquez, M.; Garau, J.M. i Murray, I. (2002). *El Tercer Boom*. Ed. Lleonard Muntaner, Palma.
- Calvo, M. i Sancho, F. (2001). *Estimación de la huella ecológica en Andalucía y aplicación a la aglomeración urbana de Sevilla*. Consejería de Obras Públicas y Transporte, Sevilla.
- Campos, P. i Casado, J.M. (dirs) (2004). *Cuentas ambientales y actividad económica*. Consejo General de Economistas, Madrid.
- Carpintero, O. (1999). *Entre la economía y la naturaleza*. Los Libros de la Catarata, Madrid.
- Carpintero, O. (2005). *El metabolismo de la economía española. Recursos naturales y huella ecológica (1955-2000)*. Fundación César Manrique, Lanzarote.
- Carpintero, O.; Frías, J.; Gascó, J.M.; Naredo, J.M. i Saa, A. (2009). *El agua virtual y la huella hidrológica en la Comunidad de Madrid*. Canal de Isabel II, Madrid.
- Cipolla, C. (1983). *Historia económica de la población mundial*. Crítica, Barcelona.
- Daly, H.E. i Cobb, J.B. (1989). *For the common good. Redirecting the economy toward economy, the environment and a sustainable future*. Beacon Press, Boston.
- Domínguez, R. i Guijarro, M. (2000). "Evolución de las disparidades espaciales del bienestar en España, 1860-1930. El Índice Físico de Calidad de Vida" a *Revista de Historia Económica* núm. 1, p. 109-137.
- EEA (2006). *Land accounts for Europe 1990-2000. Towards integrated land and ecosystem accounting*. EEA Report núm. 11/2006, Copenhagen.
- El Serafy, S. (1989). "The proper calculation of income from depletable natural resources" a Ahmad, Y. et al. *Environmental Accounting for Sustainable Development*. World Bank, Washington DC, p.10-18.
- EUROSTAT (2001). *Economy-wide material flow accounts and derived indicators. A methodological guide*. EUROSTAT, Luxemburg.
- Falconí, F. (2003a). "¿Qué tipo de humo arroja la industria sin chimeneas? Hacia la búsqueda de un indicador de sustentabilidad débil en Baleares" a Murray, I. (coord.) *Estrategia per a la sostenibilitat de les Illes Balears*. Ed. Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears, Palma.
- Falconí, F. (2003b). "Análisis multicriterio de la sostenibilidad de las Illes Balears (1989-2000)" a Blázquez, M. i Murray, I. (dir.) *Indicadors de sostenibilitat del turisme a les Illes Balears*. CITTIB (Centre d'Innovació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears), Govern de les Illes Balears, Palma.
- González de Molina, M. i Martínez-Alier, J.M (1993). *Historia y Ecología*. Editorial Marcial Pons, Madrid.
- Haq, M. (1995). *Reflections on Human Development*. Oxford University Press, Nova York.
- Huetting, R. (1991). "Correcting national income for environmental losses: a practical solution for a theoretical dilemma" a Costanza, R. (ed.) *Ecological economics: The science and management of sustainability*. Columbia University Press, Nova York, 194-213.
- IDESCAT (2007). *Estadística Social. Comptes Satèl·lit de la producció domèstica 2001*. Institut d'Estadística de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- Jacobs, M. (1996). *La economía verde. Medio ambiente, desarrollo sostenible y la política del futuro*. FUHEM-Icaria, Madrid 1996.
- Manera, C.; Riera, A. (2001). "Per una planificació integral de l'economia balear", a Manera, C. (dir.), *Història ecològica a les illes Balears. Estudis sobre energia, economia i medi ambient*, Lleonard Muntaner Editor, Palma.

3 Sobre l'índex de desenvolupament a les Illes Balears vegeu: <http://dgeconomia.caib.es/www/arxiu/idh/publicacions/index/cap.htm> (2/10/2009).

4 Un treball d'història econòmica ha fet una reconstrucció regional de l'índex esmentat entre 1860 i 1930, en què es demostra que les Illes Balears no estaven mal posicionades; en concret, entre les cinc primeres regions espanyoles (Domínguez i Guijarro, 2000).

- Martínez-Alier, J. i Roca Jusmet, J. (2000). *Economía ecológica y política ambiental*. FCE, México.
- Mayor, X.; Quintana, V. i Belmonte, R. (2005). *Aproximació a la petjada ecològica de Catalunya*. Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible, Generalitat de Catalunya, Barcelona. (www15.gencat.net/cads/AppPHP/images/stories/publicacions/documentsrecerca/2005/n7_ddr_7_petjada_ecologica.pdf, 1/10/2009).
- McNeill, J. (2003). *Algo nuevo bajo el sol. Historia mediambiental del mundo en el siglo XX*. Alianza, Madrid.
- Morris, M.D. (1979). *Measuring the Condition of the World's Poor: The Physical Quality of Life Index*. Overseas Development Council, Nova York.
- Munda, G. (1995). *Multicriteria evaluation in a fuzzy environment. Theory and applications in ecological economics*. Physica-Verlag, Heilderberg.
- Murray, I. (2002) "La petjada ecològica de les Balears (1989-1998)" a *Estudis d'Història Econòmica* núm. 19, p. 103-151.
- Naredo J.M. i Valero A. (dir.) (1999). *Desarrollo económico y deterioro ecológico*. VISOR/Fundación Argentinaria, Madrid.
- Naredo J.M. i Valero A. (dir.) (1999). *Desarrollo económico y deterioro ecológico*. VISOR/Fundación Argentinaria, Madrid.
- Naredo, J.M. (2003 [1987]). *La economía en evolución. Historias y perspectivas en las categorías básicas del pensamiento económico*. Ed. Siglo XXI, Madrid (3a edició).
- Naredo, J.M. i Frías, J. (1987). "Recursos naturales: Información y planificación", a *Boletín de ICE*, núm. 2085, p. 1813-1816.
- Naredo, J.M. i Frías, J. (2003). "El metabolismo económico de la conurbación madrileña 1984-2001" a *Economía Industrial* núm. 351, p.87-114.
- Naredo, J.M. i Gascó, J.M. (1992). *Las cuentas del agua en España*. MOPTMA, Madrid.
- Naredo, J.M. i Gascó, J.M. (1992). *Las cuentas del agua en España*. MOPTMA, Madrid.
- Naredo, J.M. i Parra, F. (comp.) (1993). *Hacia una ciencia de los recursos naturales*. Siglo XXI, Madrid.
- OECD (2008). *Measuring Material Flows and Resource Productivity. Synthesis Report*. OECD, París.
- OSE (2006). *Cambios de ocupación del suelo en España: implicaciones para la sostenibilidad*. Mundi Prensa Libros, Ministerio de Fomento, Dirección General del Instituto Geográfico Nacional, Madrid.
- Pearce, D.W. i Atkison, G.D. (1993). "Capital theory and the measurement of sustainable development: an indicator of weak sustainability" a *Ecological Economics* 8 (2), pp.103-108.
- Pon, D. (2000). *La huella ecológica de Navarra*. Departamento de Medio Ambiente, Territorio y Vivienda, Gobierno de Navarra, Pamplona.
- Pon, D. i Calvo, M. (2007). *Análisis preliminar de la huella ecológica en España. Informe de síntesis*. Secretaria General per al Territori i la Biodiversitat, Ministeri de Medi Ambient, Madrid.
- Ramos, J. (coord.) (2009). *Ús de l'energia a Catalunya. Anàlisi del Metabolisme Energètic de l'Economia Catalana (AMEEC)*. Generalitat de Catalunya, Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible, Barcelona (www15.gencat.net/cads/AppPHP/images/stories/publicacions/informesespecials/2009/informe_complet_def.pdf, 2/10/2009).
- Repetto, R.; Magrath, M.; Wells, M.; Beer, C. i Rossini, F. (1989). *Wasting assets: natural resources in the national income accounts*. World Resources Institute, Washington DC.
- Sangolt, L. (1999). "To count or not to count: Increasing the visibility of household labour in national accounting" a *NORA: Nordic Journal of Women's Studies*, 7 (1), p. 63-77.
- Sen, A. (1984). *Resources, Values and Development*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Knopf, Nova York.
- Sendra, C. (2008). *Anàlisi dels fluxos de materials de sistemes. Avaluació del metabolisme material a diferents escales*. Institut de Ciència i Tecnologia Ambiental, Universitat Autònoma de Barcelona (tesi doctoral) (disponible a www.tesisenxarxa.net/TESIS_UAB/AVAILABLE/TDX-0320109-165035//css1de1.pdf, 1/10/2009).
- Serrano, M. i Alcover, B. (2000). *L'índex de desenvolupament humà a les Balears. Aplicació de la metodologia de càlcul de l'IDH elaborat per l'Organització de les Nacions Unides a les comunitats autònomes espanyoles*. Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts, Govern de les Illes Balears, Palma.
- Smith, R. (2007). "Development of the SEEA 2003 and its implementation" a *Ecological economics* 61 (4), p.592-599.
- Stahmer, C.; Ewerhart, G. i Herrchen, I. (1998). *Physical input-output tables for Germany 1990*. Working Paper 2/1998/B/1, Eurostat, Luxemburg.
- Tello, E. (2005) *La historia cuenta. Del crecimiento económico al desarrollo humano sostenible*. El Viejo Topo, Barcelona.
- United Nations, Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Cooperation and Development, World Bank (2003). *Handbook for Integrated Environmental and Economic Accounting*. United Nations, Nova York.
- Wackernagel, M. i Rees, W. (1996). *Our Ecological Footprint. Reducing Human Impact on Earth*. New Society Publishers, Canadà.
- Weisz, H. i Duchin, F. (2006). "Physical and monetary input-output analysis: What makes the difference?" a *Ecological Economics* vol.57 (3), p.534-541.

Índex de taules i gràfics

Índex de taules

- Taula 1. Perspectives de l'economia Balear.
- Taula 2. Indicadors internacionals.
- Taula 3. Previsions internacionals per al 2009.
- Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola.
- Taula 5. Evolució de l'economia espanyola.
- Taula 6. Evolució de l'economia balear
- Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca
- Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura
- Taula 9. Indicadors de l'agricultura
- Taula 10. Indicadors de la ramaderia
- Taula 11. Afiliació a la SS al sector pesquer
- Taula 12. Indicadors de producció pesquera
- Taula 13. Creixement del VAB de la indústria i energia
- Taula 14. Indicadors de la indústria i l'energia
- Taula 15. Principals béns industrials exportats des de les Illes Balears
- Taula 16. Creixement del VAB de la construcció
- Taula 17. Indicadors de la construcció
- Taula 18. Indicadors avançats de la construcció
- Taula 19. Creixement del VAB del sector dels serveis
- Taula 20. Indicadors dels serveis
- Taula 21. Indicadors del comerç
- Taula 22. Establiments turístics Illes Balears
- Taula 23. Hotels i Apartaments a les Illes
- Taula 24. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions
- Taula 25. Afiliats a la Seguretat Social
- Taula 26. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol.
- Taula 27. Passatgers arribats via marítima.
- Taula 28. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades.
- Taula 29. Indicadors d'intermediació financera
- Taula 30. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris
- Taula 31. Ocupats altres serveis
- Taula 32. Indicadors del mercat laboral
- Taula 33. Cost i jornada laboral
- Taula 34. Variació interanual de l'Índex de preus de consum
- Taula 35. Indicadors de consum
- Taula 36. Consum dels residents a l'estranger
- Taula 37. Indicadors d'inversió.
- Taula 38. Comparativa de l'IDH per països
- Taula 39. Comparativa de l'IDH per Comunitats Autònomes

Índex de gràfics

- Gràfic 1. Evolució del PIB dels Estats Units, Japó i Zona Euro (variació interanual).
- Gràfic 2. Variació interanual preu barril de Brent i preu benzina euro super 95.
- Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro
- Gràfic 4. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro (Variació interanual).
- Gràfic 5. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.
- Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears.
- Gràfic 7. Pernotacions, Viatgers i Estada mitjana a hotels.
- Gràfic 8. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.
- Gràfic 9. IPC Balears, hotels i restaurants i IHPC Zona Euro (variació anual mes de setembre).
- Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.
- Gràfic 11. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència
- Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès i hipoteques
- Gràfic 13. Afiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears
- Gràfic 14. Incrementos salarials i inflació a les Illes Balears
- Gràfic 15. Variació interanual de l'Índex de preus de consum.
- Gràfic 16. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears
- Gràfic 17. Consum de ciment (tones).
- Gràfic 18. Volum estimat de consum d'aigua (m3).
- Gràfic 19. Producció de RSU (kg per persona i dia).
- Gràfic 20. Contaminació atmosfèrica (emissions de CO2 equivalents).
- Gràfic 21. Consum d'energia (TEP)
- Gràfic 22. Índex de Desenvolupament humà per CCAA, anys 2002 i 2006.
- Gràfic 23. Índex Físic de Qualitat de vida per CCAA, anys 2001 i 2008.
- Gràfic 24. Índex de Pressió Humana.

Notes i abreviatures. Agraïments

Notes i abreviatures

Notes:

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa. Degut a la segona revisió de la Classificació Nacional d'activitats algunes dades no són comparables en termes interanuals.

La Conselleria d'Economia i Hisenda no es responsabilitza de les opinions expressades en el monogràfic de la secció IV, les quals corresponen als autors.

Data de tancament: 21 d'octubre de 2009

Abreviatures:

T_{t-k}^t (%): Variació interanual de la component tendència-cicle calculat segons el programa Tramo-Seats.

n. d. No disponible.

AP: Administració Pública.

ISFLSL: Institucions sense finalitat de lucre al servei de les llars

MUFACE: Mutualitat general de funcionaris.

ISFAS: Institut Social de les Forces Armades

DGE: Direcció General d'Economia.

Agraïments

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

APB: Autoritat Portuària de les Balears. Ministeri de Foment.

ANFAC: Asociación Española de Fabricantes de Automòviles y Camiones

Ports de Balears.

COAIB: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears.

CITTIB-INESTUR, Conselleria de Turisme.

CLH: Compañía Logística de Hidrocarburos. Palma.

Conselleria d'Agricultura i pesca.

Consorci de Residus Urbans i Energia. Consell de Menorca

Departament de medi ambient. Consell d'Eivissa

Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

DGT: Direcció General de Trànsit, Ministeri d'Interior.

Direcció Insular de Residus, Consell de Mallorca

EMT: Empresa Municipal de Transports

Euro6000

Gesa-Endesa.

INE: Institut Nacional d'Estadística.

Oficemen: Agrupación de Fabricantes de Cemento de Espanya.

REE: Red Eléctrica de España

Servired

Sistema 4B

SOIB: Servei d'Ocupació de les Illes Balears, Conselleria de

Treball i Formació

TGSS: Tesoreria General de la Seguritat Social.

Altres Fonts emprades

BCE: Banc Central Europeu.

BE: Banc de Espanya.

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Comissió Europea

Direcció General de Qualitat ambiental. Conselleria de Medi Ambient

Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient

EBF: European Banking Federation

EUROSTAT.

FMI: Fons Monetari Internacional.

IET: Institut d'Estudis Turístics.

Mercapalma: Mercados Centrales de Abastecimiento de Palma de Mallorca, S.A

Ministeri d'Economia i Hisenda.

Ministeri de Foment.

Ministeri de Indústria, Turisme i Comerç.

Ministeri de Treball i Immigració.

Ministeri de l'Habitatge.

Ministeri de Medi Ambient i Medi rural i Marino

Servei estadístic nacional de Malta.

Servei estadístic nacional del Marroc.

Institut Nacional d'Estadística de Portugal.

Servei estadístic Nacional de Tunísia,

Servei estadístic Nacional de Turquia.

Servei estadístic Nacional de Xipre.

Sociedad de Tasación, S.A.

TINSA.

Persones

Antoni M. Grau Jofre (Direcció General de Pesca)

Josep Mateu Sbert

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Economia i Hisenda
Direcció General d'Economia